

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КООРДИНАЦІЙНЕ БЮРО З ПРОБЛЕМ КРИМІНОЛОГІЇ
НАПрН УКРАЇНИ**

**КРИМІНОЛОГІЧНА ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА:
ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ
ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ**

**Матеріали
міжвузівської науково-практичної конференції
(Київ, 24 березня 2017 року)**

Частина 2

**Київ
2017**

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КООРДИНАЦІЙНЕ БЮРО З ПРОБЛЕМ КРИМІНОЛОГІЇ
НАПРН УКРАЇНИ
Кафедра кримінології
та кримінально-виконавчого права

КРИМІНОЛОГІЧНА ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА:
ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ
ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Матеріали
міжвузівської науково-практичної конференції
(Київ, 24 березня 2017 року)

Частина 2

Київ
2017

УДК 343.9(477)(063)
ББК Х628.3
К823

Редакційна колегія:

Черней В. В., ректор Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Гусарев С. Д., перший проректор Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Чернявський С. С., проректор Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Шакун В. І., голова Координаційного бюро з проблем кримінології НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України;

Джужа О. М., головний науковий співробітник Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Василевич В. В., учений секретар Вченої ради Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, професор;

Левченко Ю. О., завідувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Братель С. Г., начальник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Корольчук В. В., старший науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ від 22 лютого 2017 року (протокол № 6)

Матеріали подано в авторській редакції. Редакційна колегія не завжди поділяє висловлені позиції та не несе відповідальності за їх зміст

Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення [Текст] : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. (Київ, 24 берез. 2017 р.) : у 2 ч. / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. – Ч. 2. – 178 с.

**УДК 343.9(477)(063)
ББК Х628.3**

© Національна академія внутрішніх справ, 2017
© Координаційне бюро з проблем кримінології
НАПрН України, 2017

Азарова А. А. – здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ, ЯКИЙ ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВО ПОВІДОМЛЯЄ ПРО ЗАГРОЗУ БЕЗПЕЦІ ГРОМАДЯН, ЗНИЩЕННЯ ЧИ ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ

Вивчення особи злочинця має важливе місце в кримінологічній характеристиці злочинності. Виділення окремих характеристик злочинця дає змогу визначити найбільш ефективні заходи запобігання злочинам. Повною мірою це стосується і розроблення системи запобігання завідомо неправдивим повідомленням про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності. Варто додати, що останніми роками загострилася проблема збільшення кількості таких злочинів та зростання матеріальної шкоди від них.

Особа злочинця – це один із найважливіших структурних елементів кримінологічної характеристики завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності. Кримінологічне вивчення особи злочинця не може бути повним без обліку та оцінки конкретних соціально-демографічних особливостей осіб, які вчинили цей злочин (передусім, стать і вік). Узагальнення та аналіз судово-слідчої практики показує, що злочини цієї категорії в 4 рази частіше вчиняють чоловіки. Більшість суб'єктів злочину мають вищу або незакінчену вищу освіту. Серед них переважають особи віком 16–30 років. Це зумовлено соціальними факторами, які детермінують поведінку чоловіків і жінок.

Так, у лютому 2016 р. Київська місцева прокуратура № 4 направила до суду обвинувальний акт щодо 21-річного уродженця Кіровоградської області, який восени 2015 р. повідомив про фальшиве мінування станції метро «Дарниця». Він з власного мобільного телефону звернувся на спецлінію «102» і повідомив неправдиву інформацію про закладену на вказаній станції метрополітену вибухівку. Під час обстеження

станції жодних вибухонебезпечних предметів або речовин виявлено не було. Таким чином, правоохоронні органи почали шукати зловмисника-жартівника. До того ж, виявилось, що цю особу раніше вже було притягнуто до кримінальної відповідальності за крадіжку [1].

Варто додати, що узагальнені відомості про осіб, які вчиняють такі злочини, відображають ознаки більшості з них. Ці відомості можуть суттєво різнитися. Так, у травні 2016 р. в м. Харків було затримано 62-річну місцеву мешканку, яка повідомила про мінування шести станцій харківського метрополітену. В її неправдивому повідомленні було згадано лише ті станції метро, назви яких підлягали зміненню у зв'язку з декомунізацією, а сама зловмисниця-пенсіонерка таким чином висловлювала свій протест проти таких дій [2].

Розглянуті соціально-демографічні характеристики осіб, які повідомили завідомо неправдиву інформацію про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності, тісно взаємопов'язані з їхніми психологічними якостями. Психічні властивості, що визначають характер людини, є індивідуальними, вони відрізняються сталістю і тому виявляються в діях, вчинках і поведінці особи. Такі особи переважно характеризуються безвольністю, брехливістю. Вони прагнуть до діяльності, яка не вимагає великих витрат енергії й зусиль, що позначається на виборі способу вчинення злочину. Ці особи схильні до хуліганських дій. Деякі злочинці легко піддаються сторонньому впливу, що іноді стає причиною групової злочинності.

Центральними в структурі способу вчинення злочину є дії злочинця безпосередньо з доведення інформації про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності адресата. Для поширення таких повідомлень зловмисники часто використовують електронну пошту. Аналіз статистики свідчить, що в 100 % випадків завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності йдеться про підготовлений вибух [3, с. 63]. Варто додати, що значущою для визначення мотивів учинення злочину і пошуку злочинця в

повідомленні є інформація про місце, де готується вибух, тобто про об'єкт, що піддається загрозі.

Мотив і мета вчинення злочину дає змогу говорити про наявність у злочинця зацікавленості в спостереженні наслідків власного злочинного діяння: порушення нормальної діяльності або відпочинку громадян, проведення правоохоронними органами пошукових і евакуаційно-загороджувальних заходів тощо. Складовою обстановки вчинення аналізованих злочинів є час їх учинення. Неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності найчастіше надходять у денний час: в період з 8⁰⁰ до 14⁰⁰ години – 46 % повідомлень, а з 14⁰⁰ до 18⁰⁰ – 27 % [3, с. 64].

Отже, найбільш поширеною метою «мінування» навчальних закладів і промислових підприємств є зрив навчального або виробничого процесу. Також навчальні заклади і промислові підприємства можуть піддаватися загрозі вибуху, хоча й меншою мірою, з метою помсти вчителям, директору, керівництву за «незаслужені» оцінки, «несправедливе» відрахування, звільнення, невиплату зарплати тощо. Житлові будинки найчастіше піддаються загрозі «вибуху» задля порушення спокою громадян, залякування конкретної людини, з хуліганських мотивів, а також через помсту, ревнощі або заздрість. Причому такий мотив, як помста, за спрямованістю може бути знеособленим (помста владі, суспільству, будь-якій організації) та особистим (помста конкретній людині).

Загрози вибуху об'єктів торгівлі, складських або офісних приміщень найчастіше виникають через комерційне суперництво і мають на меті завдати шкоди конкурентам або залякати об'єкт вимагання. Вокзали, аеропорти або конкретний поїзд, літак часто стають об'єктами погроз «вибуху» з метою затримати своєчасне відправлення транспорту. Суб'єктами таких повідомлень можуть стати пасажери, які запізнюються, а мотивом слугує бажання встигнути на конкретний рейс. Проте зазначені об'єкти можуть «мінуватися» і з корисливих мотивів. Також наявні випадки загрози вибуху вокзалів, аеропортів з мотивів помсти. Завідомо неправдиві повідомлення про загрозу вибуху можуть стосуватись будівель, приміщень органів державної влади і місцевого самоврядування. Причиною таких

повідомлень найчастіше є помста за неправомірні дії або бездіяльність представників цих органів, низький рівень життя населення тощо. До того ж, зазначені злочини можуть вчинятися з мотивів політичної, расової або національної ворожнечі [3, с. 65].

Таким чином, останніми роками активно збільшується кількість зареєстрованих неправдивих повідомлень про загрозу безпеки громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності. Зважаючи на розвиток комп'ютерних технологій, з'являються нові способи їх вчинення та приховування. Особа, яка вчиняє аналізований злочин, частіше чоловік зі схильністю до хуліганських дій, який легко піддається впливу. Характеристика особи злочинця залежить від мотиву вчинення злочину. Отже, нині виникла нагальна потреба в розробленні якісно нової системи запобігання, розкриття та розслідування завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, яка б протидіяла розповсюдженню цих злочинів та стабілізувала ситуацію в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Мешканця Кіровоградщини судитимуть за фейкові мінування метро Києва [Електронний ресурс] // Веб-сайт новин «Gre4ka» : [сайт]. – Режим доступу: <http://gre4ka.info/suspilstvo/24501-meshkantsia-kirovohradshchynu-sudytymut-za-feikovi-minuvannia-metro-kyieva>. – Назва з екрана.

2. Мінування харківського метро виявилось помстою комуністки [Електронний ресурс] // Патріоти України : [сайт]. – Режим доступу: <http://patrioty.org.ua/society/u-metri-bimbanuvannia-stantsii-kharkivskoho-metro-vyavylosia-pomstoiu-komunistky-119546.html>. – Назва з екрана.

3. Скоморохов О. Н. Особенности криминалистической характеристики заведомо ложного сообщения об акте терроризма посредством сети Интернет / О. Н. Скоморохов, Е. В. Чиненов // Проблемы правоохранительной деятельности. – 2013. – № 1. – С. 61–66.

Артеменко О. М. – здобувач відділу кримінологічних досліджень Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ПОРЯДКУ ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ: РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРТНОГО ОПИТУВАННЯ

Для суспільно-політичної ситуації сучасної України характерним є стан військового конфлікту зі злочинними угрупованнями, які незаконно окупували частину території Донецької і Луганської областей України. Від рішучості українського політикуму, злагодженості усіх політичних сил, політичної й фінансової підтримки західних країн-партнерів, а так само рівня боєготовності, технічної оснащеності, чисельності й мобільності особового складу Збройних сил України залежить територіальна цілісність, унітарність нашої держави та збереження її конституційного ладу й недоторканості кордонів.

На рівень обороноздатності країни й бойового духу особового складу української армії впливають різні деструктивні процеси, випадки порушень Статуту Збройних сил України, а також різноманітні порушення законності. Найбільш суспільно небезпечними серед них є військові злочини. Переломним моментом у структурі й характері військової злочинності в Україні стало проведення з 2014 р. Антитерористичної операції (АТО) у зоні військового конфлікту на території Донецької й Луганської областей України. Якщо впродовж 2010–2014 рр. військова злочинність здебільшого мала корисливий характер, оскільки була пов'язана з вчиненням майнових та корупційних військових злочинів [1], то у 2014–2017 рр. структура цих злочинів якісно змінилась. Нині майже 80 % військових злочинів спрямовані проти порядку проходження військової служби. Ці кримінальні правопорушення передбачені статтями 407–409 Кримінального кодексу (КК) України, що пов'язані з: самовільним залишенням військової частини або місця служби; дезертирством; ухиленням від несення військової служби шляхом самокалічення, симуляції хвороби, відмови від несення обов'язків військової служби тощо.

Для обмеження поширеності у воєнній сфері злочинів проти порядку проходження військової служби потребують розроблення науково обгрунтовані заходи їх запобігання, що має здійснюватись на надійній науковій основі. Одним зі способів вироблення низки перспективних заходів протидії таким військовим кримінальним правопорушенням є проведення відповідного кримінологічного дослідження. Зокрема, експертне опитування 150 працівників головного суб'єкта запобігання військовим злочинам у виді військової прокуратури (Центрального і Західного регіонів України) дозволило виділити низку кримінологічно значущих параметрів цих злочинів, які стосуються: домінуючих мотивів злочинної діяльності; латентності; детермінантів; основних напрямів запобігання тощо.

Серед домінуючих мотивів вчинення злочинів, передбачених ст. 407–409 КК України, військові прокурори вказали на: небажання переносити труднощі військової служби (60 %); небажання виконувати обов'язки з військової служби (46 %); бажання спілкування з коханою людиною, побувати вдома, відпочити (27,3 %); боягузтво, легкодухість (20,7 %); незадовільне грошове, речове, продовольче і медичне забезпечення (20 %); нестатутні взаємовідносини (10,7 %); сімейно-побітові проблеми (2,7 %); наявність боргів перед товаришами по службі (2 %). Ці результати вказують на внутрішню причину вчинення злочинів проти порядку проходження військової служби. Основною серед таких є небажання військовослужбовців переносити труднощі військової служби. Зрештою зазначені обставини вказують на своєрідну м'якотілість, нерішучість частини військовослужбовців, які наважуються на уникнення тимчасових незручностей військової служби у злочинний спосіб.

Експертне опитування стосувалось також визначення рівня й причин латентності розглядуваних військових злочинів. Так, більшість респондентів (19,3 %) вказала, що у лавах Збройних сил України взагалі відсутні необліковані факти порушень порядку проходження військової служби. Трохи менше військових прокурорів (17,5 %) вказали, що співвідношення облікованих й необлікованих подібних випадків становить 1:1. Можна констатувати, що представлені кримінальні правопорушення є низьколатентними, оскільки в

умовах бойових дій, загальнодержавної мобілізації населення, збільшення штату органів військової прокуратури, постійного контролю стану законності у воєнній сфері з боку Президента України, Міністерства оборони України та інших правоохоронних органів укріплення тих або інших фактів учинення військових злочинів значно ускладнюється, а у деяких випадках навіть унеможливується.

До головних причин латентності злочинів проти порядку проходження військової служби опитаними зараховано: а) небажання військових командирів афішувати фактом тимчасового ухилення підлеглим від військової служби через можливі дисциплінарні та інші стягнення, що можуть настати для перших (55,3 %); б) укріплення військовими командирами випадків ухилення окремих осіб від військової служби через їх дружні й «братерські» відносини (18,7 %); в) неповідомлення військовослужбовцями про ухилення їх підлеглими від військової служби внаслідок підкупу з боку винного (14,7 %); г) недостатня ефективність роботи правоохоронних органів із виявлення подібних злочинів (11,3 %); д) замовчування військовими командирами фактів ухилення їх підлеглими від військової служби через боязнь фізичної розправи з боку злочинців, особливо в умовах бойових дій (5,3 %); е) неналежний штатний облік військовослужбовців, які несуть військову службу в зоні проведення АТО (5,3 %); є) інше (12,7 %).

Військові прокурори також виділили досить широкий перелік детермінантів, що зумовлюють злочини проти порядку проходження військової служби. Серед них: 1) наявність у деяких військових підрозділах аморальної поведінки військовослужбовців, пов'язаної з систематичним вживанням алкогольних напоїв або наркотичних речовин (48 %); 2) прагнення окремих військовослужбовців зберегти власне життя в умовах посилення обстрілів позицій Збройних сил України з боку воєнізованих формувань «ДНР» і «ЛНР» (44 %); 3) незгода деяких військовослужбовців з діями Генерального штабу Збройних сил України і безпосередніх військових командирів (32,7 %); 4) низький рівень патріотизму в деяких військовослужбовців й в українському суспільстві загалом (27,8 %); 5) затяжний характер АТО (27,3 %); 6) не звернення окремими військовими командирами уваги на низький рівень бойового духу військовослужбовців (20,7 %); 7) невиконання

державою взятих на себе зобов'язань щодо достойного грошового забезпечення військовослужбовців Збройних сил України, особливо тих, хто безпосередньо бере участь у бойових діях у зоні АТО (19,3 %); 8) упевненість злочинців у можливості уникнення кримінальної відповідальності шляхом переходу до лав воєнізованих формувань «ДНР» і «ЛНР» (13,6 %); 9) незадовільна державна національно-ідеологічна політика, відсутність у частини українців почуття національної ідентичності (13,3 %); 10) незадовільне речове, продовольче й медичне забезпечення військовослужбовців (15,3 %) тощо. Тобто досліджувані злочини зумовлює ціла низка різних за спрямованістю криміногенних чинників.

Серед основних напрямів запобігання злочинам, передбаченим ст. 407–409 КК України, респонденти виділили: а) набір до лав Збройних сил України свідомих, патріотично налаштованих осіб на умовах контракту (70,7 %); б) недопущення серед військовослужбовців алкоголізму і наркоманії (56 %); в) збільшення державою видатків на фінансування Збройних сил України з метою покращення грошового, речового, медичного забезпечення військовослужбовців (46,7 %); г) виховання молодого покоління у національно-патріотичному дусі (42 %); д) підвищення бойового духу у військових підрозділах, особливо тих, що беруть участь у бойових діях (25,3 %); е) боротьба з корупцією у воєнній сфері (20,7 %); є) недопущення корупції в лавах Збройних сил України, пов'язаної з «кришуванням» переміщення товарів і людей через лінію розмежування у зоні АТО (14,7 %); ж) здійснення наступу української армії у зоні АТО на воєнізовані сепаратистські формування та повернення Україною контролю над захопленими територіями Донецької та Луганської областей (14 %) тощо.

Список використаних джерел

1. Колодяжний М. Г. Кримінологічна характеристика військових злочинів в Україні / М. Г. Колодяжний // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. – Харків : Право, 2013. – Вип. 26. – С. 109–117.

Беріло О. Г. – аспірант наукової лабораторії з проблем досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН ЩОДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕНАДАННЯ ДОПОМОГИ ХВОРОМУ МЕДИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ У ПЕРІОД КИЇВСЬКОЇ РУСИ

Для належного розвитку як суспільства, так і держави важливе значення мають трансформаційні зміни в усіх його сферах. Найбільш важливі суспільні відносини (зокрема сфера життя і здоров'я) охороняються законодавством. Відповідно до ст. 25 Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 р., кожна людина має право на медичний огляд і необхідне соціальне обслуговування [1]. Гостро постає питання про якість медичних послуг, зокрема про надання медичної допомоги хворим медичними працівниками.

У листі Департаменту конституційного, адміністративного та соціального законодавства управління Міністерства юстиції України від 20 червня 2011 р. «Про відповідальність медичних працівників» на основі емпіричного аналізу зазначено, що більшість медичних працівників та навіть керівників закладів охорони здоров'я мають поверхове уявлення про юридичну відповідальність, яка встановлена чинним законодавством за правопорушення у сфері охорони здоров'я. Знання щодо підстав, видів і можливих наслідків юридичної відповідальності, з одного боку, дисциплінує медичних працівників, а з іншого – зменшує ймовірність безпідставного притягнення їх до відповідальності.

З метою забезпечення більш ефективної реалізації законодавства щодо попередження злочинів та ненадання допомоги хворому медичним працівником кримінальне законодавство охороняє права осіб через кримінально-правову заборону, передбачену у ст. 139 Кримінального кодексу (КК) України.

Крізь призму історичного розвитку зазначеної норми можна простежити як виникали, розвивалися та удосконалювалися суспільні відносини щодо відповідальності

за ненадання допомоги хворому медичним працівником, а також визначити від чого потрібно відмовитися, а що нового запозичити. Необхідно враховувати соціальні та економічні умови в яких виник, розвивався та реалізовувався об'єкт дослідження. Тому під час дослідження історичного розвитку кримінальної відповідальності за ненадання допомоги хворому медичним працівником необхідно визначитися з критеріями періодизації.

З давніх часів діяльність медиків у різні історичні періоди визначалася як рівнем розвитку держави та суспільного ладу, так і наявними в ньому рівнем правосвідомості, релігійними поглядами, а також досягненнями у сфері медичної науки та практики. На формування кримінального законодавства Київської Русі вплинуло візантійське, німецьке та скандинавське законодавство [7, с. 110]. Про злочинні діяння і покарання медиків наявні згадки ще у таких пам'ятках права, як Закони вавилонського царя Хаммурапі (XX ст. до н. е.) [2, с. 167–190], Закони Хеттської держави (XII ст. до н. е.) тощо [5, с. 10; 6]. Злочини в ті стародавні часи карали за принципом «талліона» («смерть за смерть», «око за око»), тобто особі у вигляді покарання мали спричинити аналогічну шкоду, яка була ним завдана потерпілому. Однак у зазначених пам'ятках права не передбачалася відповідальність за бездіяльність лікарів (тобто ненадання допомоги хворому лікарями), лише за неналежне надання певних медичних послуг (ст. 218–220 Закону вавилонського царя Хаммурапі) [2, с. 184]. Покарання за такі діяння передбачалися у вигляді тілесних ушкоджень (відрубання руки) або у вигляді штрафу (грошова компенсація у розмірі половини покупної ціни раба, якому спричинена шкода). Перші згадки про ненадання медичним працівником допомоги хворому з'явилися у Римському праві [5, с. 10]. На основі викладеного можна дійти висновку, що в історичному аспекті питання про відповідальність медичних працівників безпосередньо пов'язано з моментом виникнення медицини та її юридичним закріпленням як такої у нормативно-правових актах того часу.

Першою систематизованою письмовою історичною пам'яткою законодавства, яка дійшла до наших часів, стала «Руська правда».

Якщо проаналізувати законодавство Київської Русі, то в його нормах відображалися питання щодо організації охорони здоров'я, тобто були представлені положення, які з позиції норм

сьогоднішнього законодавця можна трактувати як «забезпечення і захист прав громадян на охорону здоров'я і надання медичної допомоги» і навіть «захист прав пацієнтів» [4, с. 25–29]. Це можна трактувати як передумови регулювання надання медичної допомоги та відповідальності за її неналежне надання.

Осіб, які займалися лікувальною справою, що була дозволена церквою, зараховували до святих: «в числі людей церковних стоять лечец, или врач, и прощеник» [3]. У церковних уставах князя Володимира містилися загальні положення лікування хворих та надання їм медичної допомоги в умовах монастирських лікарень. Це було зумовлено тим, що зазначена діяльність як і медицина загалом потребувала врегулювання відповідно до етапу своєї еволюції та необхідності законодавчого нормативного закріплення.

Отже, особливістю кримінального законодавства в частині відповідальності за ненадання допомоги хворому медичним працівником за часів Київської Русі є:

- юридичне закріплення медичної діяльності як такої у нормативно-правових актах того часу;
- закріплення норм щодо регулювання надання медичної допомоги та відповідальності за її неналежне надання;
- умовна диференціація надання медичної допомоги на три види: а) народна – регулювалася морально-етичними нормами та звичаями; б) монастирська – базувалася на положеннях Церковного Уставу Володимира Святославовича; в) світська – регулювалася нормами «Руської правди» (передбачалася відповідальність лікарів за порушення встановлених норм).

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kr-admin.gov.ua/mol/molod/2.pdf>. – Назва з екрана.
2. История Древнего Востока. Тексты и документы : учеб. пособие / под ред. В. И. Кузищина. – М. : Высшая школа, 2002. – 679 с.
3. История Русской Церкви в период совершенной зависимости ее от константинопольского патриарха. – Т. 1. – Состояние Русской Церкви от первого ее митрополита Святого Михаила до избрания митрополита Илариона (988–1051)

[Електронний ресурс]. – Режим доступа: https://azbyka.ru/otechnik/Makarj_Bulgakov/istorija-russkoj-tserkvi/2/. – Загл. с экрана.

4. Исхаков Э. Р. Особенности обеспечения и защиты прав граждан на охрану здоровья и медицинскую помощь, а также прав пациентов в нормативно-правовых актах допетровской Руси / Э. Р. Исхаков, С. Г. Аксенов // История государства и права. – 2012. – № 20. – С. 25–29.

5. Пашиян Г. А. Профессиональные преступления медицинских работников против жизни и здоровья / Г. А. Пашиян, И. В. Ившин – М. : Медицинская книга, 2006. – 196 с.

6. Хеттские законы [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/hett.htm/>. – Загл. с экрана.

7. Wieszynsky J. The Frontier in Early Russian History. The Russian Review / J. Wieszynsky. – N.-Y., 1972. – № 2. – 110 p.

Білецький А. В. – аспірант кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ МІЖ ДОНОРАМИ ТА НАЦІОНАЛЬНИМИ ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Антикорупційні реформи, які розпочалися 2014 р. і тривають досі, відбуваються за активної підтримки як урядових, так і неурядових міжнародних організацій. Міжнародні інституції допомагають нашій державі, національним громадським організаціям у розбудові й ефективному впровадженні нової антикорупційної політики. Так, за участю міжнародних організацій не тільки формують нові антикорупційні органи, а й надають фінансову підтримку українським неурядовим організаціям, головною метою яких є протидія корупції в державі. За даними дослідження, 38 % співробітників громадських антикорупційних організацій зазначили, що їхні організації фінансують саме міжнародні організації та органи влади країн світу – так звані донори, що

пов'язано з відносною фінансовою слабкістю цих організацій. Однак, попри зацікавленість донорів у подоланні корупції в Україні, її рівень і досі залишається високим.

Донорів умовно можна поділити на декілька типів залежно від їхнього правового статусу:

- органи влади країн світу. Здебільшого це уряди, національні агентства, представництва іноземних держав на території України (уряд Німеччини, Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), посольство Великої Британії в Україні, Європейський Союз тощо);

- міжнародні організації та фонди (Фонд Фрідріха Наумана, Міжнародний фонд «Відродження»).

Міжнародне співтовариство донорів може підтримувати протидію корупції у двох напрямках. По-перше, міжнародні донори (такі як Європейський Союз) відіграють вирішальну роль у розробленні антикорупційної політики, передусім у тих країнах, які знаходяться на етапі економічних і політичних змін. Допомога в цьому разі може бути спрямована на розвиток і впровадження політики, обмін знаннями та нарощення потенціалу. По-друге, міжнародні донори мають здійснювати контроль за наданою ними допомогою, оскільки вона може мати вигляд чергового ресурсу розкрадання. Це потребує складних механізмів управління, комплексного моніторингу та звітності. Доведено, що міжнародні організації є життєво важливим компонентом реформ у країні та захисту інтересів громадян, вони сприяють формуванню національної політики; політичному діалогу, координуванню секторальних політик; аналізу впровадження реформ; виконанню державного бюджету; бюджетній грамотності та громадському контролю за виконанням державного бюджету [1, с. 2].

Потрібно зазначити, що антикорупційні організації України також долучаються до донорської діяльності. Вони надають переважно фінансову підтримку в проведенні різних освітніх заходів, зокрема конференцій, курсів, сертифікаційних програм тощо.

Для подальшого вдосконалення співпраці між донорами та громадськими антикорупційними організаціями пропонуємо:

– залучати донорів до фінансування антикорупційної освіти громадян (тренінги, семінари, конференції). На такі освітні заходи слід запрошувати також міжнародних експертів, які зможуть детально пояснити, як слід розв’язувати проблеми, що постали перед Україною;

– проводити спільно з донорами інформаційні *advocacy* кампанії, демонструючи українським громадянам позитивний досвід у протидії корупції;

– налагодити співпрацю між національними громадськими організаціями та міжнародними антикорупційними організаціями шляхом обміну досвідом. Деякі українські неурядові організації вже почали залучати на волонтерських засадах міжнародних експертів, які у своїх країнах досягли успіху у сфері запобігання корупції;

– забезпечити прозорість отримання грантів від міжнародних організацій. Не всі громадські антикорупційні організації України сумлінно звітують про використання наданих коштів. Подеколи громадянам складно на сайтах цих організацій знайти інформацію про донорські кошти. Тобто процес відображення звітності про використані донорські кошти потребує вдосконалення;

– надавати фінансову підтримку донорів не тільки громадським антикорупційним організаціям, а й неурядовим аналітичним центрам (так званим *think tanks*), які мають розробляти якісну антикорупційну урядову політику держави. Такі центри повинні бути аполітичними, незаангажованими, забезпечити антикорупційну аналітику як для громадських організацій, так і для органів державної влади.

Список використаних джерел

1. Кудряченко А. Роль міжнародних організацій у діяльності інститутів громадянського суспільства в Україні / А. Кудряченко // Віче. – 2015. – № 2. – С. 2.

Білоус В. П. – аспірант кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

ПРОБЛЕМА ЛАТЕНТНОСТІ КОРИСЛИВИХ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ

Питома вага корисливих насильницьких злочинів, до яких належать грабежі, розбої та вимагання, у структурі злочинності становить близько 7,2 %. Проте, урахувавши суспільну небезпеку та важливість суспільних відносин, на які посягають ці злочини, варто визнати, що розроблення та впровадження заходів щодо їх попередження є одним із пріоритетних напрямів діяльності науковців і практиків.

Згідно з даними офіційної статистики, значне місце в структурі злочинів корисливо-насильницької спрямованості посідають грабежі, потім розбої, а останнє з-поміж них – вимагання. Однак численні наукові дослідження свідчать про інше співвідношення зазначених злочинів: найпоширенішим визнають вимагання, оскільки йому притаманний високий рівень латентності.

Латентність у науковій літературі трактують по-різному, деякі автори вдаються до алегорії, називаючи її «темною цифрою» злочинності. Є чимало підходів до визначення цього явища. Зокрема, Ю. М. Антонян зазначає, що це прихована злочинність, яка з різних причин не потрапила на сторінки офіційної звітності [1, с. 56]. Інші вчені латентність трактують як сукупність передбачених кримінальним законом діянь, які внаслідок різних причин не враховані правоохоронними органами, прокуратурою, службою безпеки, судом [2, с. 34; 3, с. 70] або ж приховані від одного з органів, яким згідно із законом надано право розслідувати або розглядати справи про вчинення суспільно небезпечних діянь [4, с. 175].

У підручнику за загальною редакцією І. М. Даньшина щодо цього зазначено, що одного факту приховування злочину від відповідного правоохоронного органу недостатньо, щоб вважати його латентним. Вирішальною ознакою автори визнають факт незанесення інформації про злочин до офіційного державного обліку про вчинені злочини. Тому латентну злочинність слід трактувати як сукупність фактично

вчинених злочинів, які, однак, не були виявлені або внаслідок інших обставин не стали відомими правоохоронним і судовим органам, відомості про які у зв'язку із цим не відображено в офіційній кримінально-правовій статистиці [5, с. 44].

Проте вчені пропонують і ширше розуміння латентної злочинності. Зокрема, А. І. Долгова стверджує: «До латентної частини злочинності належать приховані та приховувані злочини» [6, с. 135]. Тобто прихованими є та частина злочинів, про які зазначено вище, тобто про які не стало відомо правоохоронним органам, а приховуваними – ті злочини, які стали відомими правоохоронним органам, проте не відображені у статистиці. На практиці також трапляються випадки неправильної кваліфікації злочинів, наприклад, умисне або необережне (помилкове) внесення відомостей про вчинення грабежу, коли насправді в діяннях злочинця є всі ознаки об'єктивної сторони розбою.

Таким чином, латентною злочинністю слід визнати ту частину фактично вчинених злочинів, які через невиявлення або неповідомлення про них правоохоронним органам або ж про які стало відомо правоохоронним органам, з об'єктивних чи суб'єктивних причин не відображені в статистиці.

Міжнародний досвід вибіркового дослідження питань латентності свідчить, що менше половини жертв корисливих насильницьких злочинів повідомляють про кримінальні дії проти них правоохоронним органам.

Цікавим є твердження про залежність рівня латентної злочинності від показників розкриття злочинів. Дослідник Б. М. Головкін обґрунтовано зазначає, що звітування про успіхи роботи органів досудового розслідування безпосередньо залежить від показників розкриття розпочатих кримінальних проваджень та інших критеріїв оцінок, оскільки це змушує всю систему кримінальної юстиції «працювати» на показники.

Міжнародний статистичний огляд свідчить, що у країнах із розвиненою демократією, технічно оснащеним і високопрофесійним поліцейським апаратом рівень розкриття злочинів знаходиться в межах 20–45%. У Сполучених Штатах Америки за останні 25–30 років за індексними злочинами середній показник розкриття не перевищує 21–22%, в Англії середній показник розкриття становить 35%, у Німеччині – 45%. Із цього приводу В. В. Лунеев слушно зауважує, що частка розкритих

злочинів не може бути високою за умов належної реєстрації злочинів і суворого дотримання правоохоронними органами вимог законності та прав людини. Тому показники розкриття можуть бути кримінологічним індикатором стану штучного приховування злочинів від статистичного обліку [7, с. 81].

Ця проблема залишається актуальною в Україні, передусім для працівників органів досудового розслідування, оскільки показники результатів розслідування злочинів визначають їх кар'єрні перспективи й оплату праці, адже анонсованої відмови від показників діяльності не дотримано в роботі підрозділів поліції.

Спробуємо проаналізувати динаміку розкриття грабежів, розбоїв і вимагань за 2002–2016 рр. (див. табл.) на підставі статистичних даних Міністерства внутрішніх справ України та Генеральної прокуратури України [8; 9].

Таблиця

**Показники розкриття грабежів, розбоїв і вимагань
на 2002–2016 рр.**

Злочин Рік	Грабежі	Розбої	Вимагання	Середнє значення
2002	74,6	92,9	92,5	86,7
2003	46,7	90,6	89,8	75,7
2004	46,6	98,8	92,4	79,3
2005	41,0	77,6	88,0	68,9
2006	49,1	80,6	92,7	74,1
2007	56,3	80,4	87,7	74,8
2008	60,7	81,6	88,8	77,0
2009	60,9	81,2	82,7	74,9
2010	54,4	80,9	86,0	73,8
2011	50,9	75,9	87,0	71,3
2012	51,9	74,6	80,7	69,1
2013	41,0	69,0	42,3	50,8
2014	37,2	46,5	40,6	41,4
2015	32,4	51,8	47,6	43,9
2016	24,6	47,9	30,1	34,2

Динаміка розкриття корисливих насильницьких злочинів упродовж останніх 15 років є досить показовою. Цілком очевидно, що зниження показників розкриття досліджуваних злочинів протягом останніх років пов'язане із запровадженням 2013 р. Єдиного реєстру досудових розслідувань і зміною кримінального процесуального законодавства, зокрема положень щодо процедури початку кримінального провадження.

З огляду на зазначене, доходимо висновку, що реформування кримінального процесуального законодавства вже сьогодні зумовило зниження рівня латентної злочинності, зокрема штучної, яка може виникати в ситуаціях, коли вповноважені особи не облікують і не реєструють наявну інформацію про вчинений злочин.

Список використаних джерел

1. Антонян Ю. М. Криминология. Избранные лекции / Ю. М. Антонян. – М. : Логос, 2004. – 448 с.
2. Зелинский А. Ф. Криминология : учеб. пособие. – Харьков : Рубикон, 2000. – 240 с.
3. Криминологія : навч. посіб. / Ю. Ф. Іванов, О. М. Джу́жа. – Київ : Паливода А. В., 2006. – 264 с.
4. Аванесов Г. А. Криминология / Г. А. Аванесов. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – М. : Акад. МВД СССР, 1984. – 500 с.
5. Криминологія: Загальна та Особлива частини : підручник / [І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман, О. В. Лисодед; за ред. І. М. Даньшина]. – Харків : Право, 2003. – 352 с.
6. Криминология : учебник / под общ. ред. А. И. Долговой. – М. : НОРМА, 2001. – 784 с.
7. Головкін Б. М. Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання: монографія / Б. М. Головкін. – Харків : Право, 2011. – 431 с.
8. Стан та структура злочинності в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/>. – Назва з екрана.
9. Статистичні звіти про кримінальні правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/>. – Назва з екрана.

Борець Т. О. – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

НЕЗАКОННЕ ЗАВОЛОДІННЯ МОТОТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Питання протидії незаконному заволодінню транспортними засобами посідає важливе місце в боротьбі зі злочинністю, оскільки таке діяння може призвести до людських жертв, пошкоджень транспортних засобів, дорожніх споруд і комунікацій, загрожує безпеці руху. Понад 20 % викрадень автотранспорту, причому здебільшого з тяжкими наслідками, учиняють неповнолітні, у зв'язку із чим аналізований злочин становить серйозну суспільну небезпеку. Тому окреслена проблема потребує посиленої уваги й розроблення ефективних заходів протидії як з боку правоохоронних органів, так і з боку суспільства.

Суспільна небезпечність незаконного заволодіння транспортними засобами спричинена неконтрольованим використанням джерел підвищеної небезпеки, що нерідко призводить до вчинення інших транспортних злочинів. Ці правопорушення досить часто вчиняють особи, які не мають водійського посвідчення, перебувають у стані сп'яніння, не мають необхідних навичок водіння, не знають технічних особливостей транспортних засобів тощо. Ці особи, здебільшого, не здатні на належному рівні керувати транспортним засобом, передусім у умовах складної дорожньої обстановки, адже незаконне заволодіння здійснюють за екстремальних обставин: зловмисник вимушений діяти поспішно, йому доводиться переховуватися від переслідування, рухатися з вимкненими світловими приладами, ігнорувати сигнали світлофора, не виконувати вимог дорожньої розмітки та знаків, перевищувати безпечну швидкість, порушувати інші правила руху, попередньо не переконавшись у технічній справності транспортного засобу.

Останніми роками збільшилася кількість випадків незаконного заволодіння мототранспортними засобами.

Невжиття власниками транспорту заходів для охорони свого майна спричиняє зростання рівня злочинності. Предметом злочинного посягання стає, переважно, мототехніка вітчизняних й іноземних марок, залишена впродовж тривалого часу без нагляду на вулицях, біля магазинів та установ, а також у нічний час біля під'їздів й у дворах багатоповерхових будинків. Найчастіше викрадають мототранспорт, який залишений без нагляду чи не обладнаний засобами проти викрадення (сигналізація, засоби для блокування замка та керма тощо).

Кількість викрадень двоколісного транспорту в Україні збільшується синхронно з угонами автомобілів. Так, якщо 2015 р. кількість викраденого мототранспорту становила близько 1,1 тис. одиниць, то за підсумками 2016 р. відповідний показник сягнув до 1,2 тис.

У загальній структурі кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним заволодінням транспортними засобами, частка угонів мототранспорту фактично не змінюється і становить майже 10 %.

На жаль, будь-яка статистика є неточною, оскільки значну частину скутерів і байків власники не реєструють, вони не мають державних номерів. Водночас викрасти мототранспорт значно простіше, а знайти й повернути власнику значно складніше, ніж автомобіль. За інформацією страхових компаній, найчастіше зловмисники не їдуть на викраденому мотоциклі, а переміщують його у фургоні або на причепі. Потім відключають сигналізацію (у разі її наявності на мотоциклі) в закритому гаражі, подеколи байк цілком розбирають для продажу запчастинами.

Для захисту двоколісного транспорту оптимальним засобом є установлення охоронної системи, причому спеціалізованої, розрахованої саме на мотоцикл або велосипед. Практика свідчить, що власники двоколісного транспорту ігнорують цю можливість запобігання викраденню. Найчастіше обмежуються лише велозамком, штатним іммобілайзером, блокуванням гальмівного диску, блокуванням керма. Проте сучасні спеціалізовані мото- і велосигналізації не тільки повідомлять про зміну положення байка, а й допоможуть відстежити його місцезнаходження після зникнення, що надзвичайно важливо з огляду на те, що злочинці транспортують викрадені мотозасоби переважно у критих фургонах.

Ботнарєнко І. А. – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

АСПЕКТИ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСОБИ, ЯКА ВЧИНЯЄ НЕЗАКОННІ ЗАВОЛОДІННЯ МОТОТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ

Кримінологічна характеристика особи злочинця є системою рис, що притаманні особі, яка вчинила злочин, її суспільному існуванню та життєвій позиції, що зумовлює чи полегшує вчинення злочину [1, с. 31–32].

Питання кримінологічної характеристики особи злочинця детально досліджували Ю. М. Антонян, Т. М. Денисова, О. М. Джу́жа, В. П. Ємельянов, А. П. Закалюк, А. Ф. Зелінський, М. Й. Коржанський, О. М. Костенко, В. М. Кудрявцев, Н. Ф. Кузнєцова, Н. С. Лейкіна, Л. В. Сердюк та ін.

Кримінологічна характеристика особи, яка вчиняє незаконні заволодіння мототранспортними засобами (МТЗ), – це кримінологічний опис комплексу соціально значущих ознак особи, які під час її взаємодії із зовнішніми умовами й обставинами призводять до вчинення особою корисливих злочинів, зокрема незаконних заволодінь МТЗ. У структурі особи злочинця виокремлюють три групи ознак, властивостей і якостей: 1) соціально-демографічні (стать, вік, соціальне становище, рівень освіти, сімейний стан, вид занять тощо); 2) кримінально-правові (зміст і мотивація, одноособовий чи груповий характер злочинної діяльності, тривалість й інтенсивність злочинної діяльності, наявність чи відсутність судимості тощо); 3) соціально-психологічні властивості та якості осіб, які вчинили злочин (світогляд, інтереси, життєві установки тощо).

Розглянемо за цими властивостями структуру особи злочинця, який учиняє незаконні заволодіння МТЗ.

Стать. Незаконне заволодіння МТЗ належить до так званих чоловічих злочинів, оскільки його вчиняють переважно чоловіки, лише незначна частина жінок стає співучасниками злочину.

Вік. Незаконне заволодіння МТЗ вчиняють здебільшого особи віком від 14 до 33 років.

Неповнолітні віком 14–17 років одноосібно вчиняють близько 27 % незаконних заволодінь МТЗ, у групі за їх участю – 73 %. Предметом злочинних посягань, зазвичай, є мотоцикли, моторолери, мопеди (84 % випадків). Із хуліганських спонукань вони вчиняють 57 % посягань; з метою використання транспортних засобів для подальшої злочинної діяльності – 2 %. Зазначений злочин учиняють переважно на відкритих (неохоронюваних) стоянках (56 %). Досить рідко неповнолітні викрадають МТЗ із гаражів або платних стоянок (6 %). Окрім цього, умисел на вчинення незаконного заволодіння МТЗ виникає в неповнолітніх за сприятливої, на їхній погляд, обстановки (наприклад, залишений на вулиці чи біля магазину без нагляду мотоцикл).

Особи віком 14–17 років надають перевагу вчиненню злочину групою. Однак, на відміну від дорослих, це зумовлено не необхідністю розподілу ролей, а страхом неповнолітніх перед викриттям, недостатньою психологічною стійкістю осіб цієї категорії, потребою у взаємній підтримці під час учинення протиправного діяння. Типовим учасником таких груп є особа чоловічої статі віком 16–18 років, яка не зайнята суспільно корисною працею або навчається (у школі, технікумі тощо), на момент учинення суспільно небезпечного діяння перебуває здебільшого в стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння. Дорослими співучасниками найчастіше є особи, яких уже притягали раніше до кримінальної відповідальності за вчинення аналогічних злочинів.

Проаналізована вікова група (14–17 років) істотно різниться (як за вибором авто- і мототранспорту, так і за метою вчинення злочину) з двома іншими віковими групами (18–25 і 25–33 роки). Останні дві групи мають несуттєві відмінності. Найчастіше предметом їх злочинних зазіхань є як автомобілі, так і МТЗ, мета заволодіння – учинення крадіжок, грабежів, розбоїв та інших кримінальних правопорушень.

Освітній рівень і соціальний статус. Більшість злочинців на момент учинення злочину не зайняті суспільно корисною працею та ніде не навчаються. Інша частина злочинців (зокрема неповнолітні) навчається у школі, технікумі тощо.

Сімейний стан. Згідно з дослідженнями, неодружені або розведені особи частіше вчиняють корисливі злочини (крадіжки, грабежі), зокрема й незаконні заволодіння МТЗ.

Кримінально-правові ознаки. Визначено категорії (типи) осіб, які вчиняють незаконні заволодіння МТЗ: 1) «випадковий» – особа вперше вчинила злочин за позитивної соціальної спрямованості; 2) «ситуаційний» – особа вчинила незаконне заволодіння МТЗ за збігом несприятливих зовнішніх факторів, проте має позитивну соціальну спрямованість; 3) «нестійкий» – особа вчинила злочин уперше, але раніше вчиняла інші правопорушення; 4) «злісний» – особа раніше вчиняла злочини й була засуджена; 5) «особливо небезпечний» – раніше вчиняла тяжкі злочини і була засуджена.

Соціально-психологічні ознаки. Характерною особливістю аналізованого виду злочинів є те, що ці протиправні діяння досить часто вчиняють особи, які перебувають у стані сп'яніння, позбавлені або зовсім не мають прав на керування транспортними засобами, неповнолітні. Ці особи не здатні виконувати необхідні функції керування транспортним засобом, передусім в умовах складної дорожньої обстановки.

Крім цього, більшості злочинців притаманні такі властивості: а) корисливо-споживацьке прагнення до паразитичного існування за рахунок злочинного вилучення майна громадян, зокрема МТЗ; б) стійке деформування свідомості, нігілістичне ставлення до законів, перекручування суспільних принципів і моральних правил життя, некритична і завищена самооцінка; в) укорінення розпусти (алкоголізм, уживання наркотиків, захоплення азартними іграми, випадкові статеві стосунки тощо).

Розглянуті ознаки структури злочинця формують «узагальнений» портрет особи, тобто надають істотну інформацію, яка може бути використана з науковою та практичною метою, зокрема під час розроблення та реалізації заходів протидії вчиненню як незаконного заволодіння МТЗ, так і корисливих злочинів загалом, а також виявлення та виправлення винної особи з метою недопущення вчинення нею інших протиправних діянь.

Список використаних джерел

1. Кудрявцев В. Н. Личность преступника / В. Н. Кудрявцев, Н. Н. Кондрашков, Н. С. Лейкина. – М. : Юрид. лит., 1975. – 270 с.

Бочарова К. А. – аспірантка кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

КРИМІНОГЕННИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФОНОВИХ ЯВИЩ СУЧАСНОГО ВАНДАЛІЗМУ

Для пізнання особливостей сучасної злочинності необхідно здійснити науково-теоретичний аналіз її елементів, щоб якомога точніше оцінити їхній вплив на тенденції, пов'язані з її поширенням. З розвитком суспільства негативні явища та процеси змінюються, набуваючи нових недосліджених форм. Виокремлення детермінант конкретного злочину чи злочинного явища надає можливість краще їх вивчити для подальшого ефективного розроблення засобів запобігання злочинності та її профілактики.

Детермінація будь-якого суспільного феномену є складною, оскільки стосується всіх сфер життєдіяльності суспільства. Детермінація – це форма спрямованого зв'язку, коли один об'єкт визначає інший, можливо, ще не обумовлює і не зумовлює його, але між ними є детерміністична залежність. Основною рисою цього зв'язку є наявність залежності між ними, одного від другого, а реально – одного від інших об'єктів [1, с. 186]. Головними елементами детермінації науковці вважають причини, умови та кореляти.

Досліджуючи явище вандалізму, ми дійшли висновку, що в детермінаційному комплексі злочинів вандалістичної спрямованості переважають деформація суспільної свідомості та низький рівень правового виховання. Злочини, пов'язані з вандалізмом, учиняють здебільшого через упевненість у безкарності або без остраху нести відповідальність за вчинене.

Умови вчинення злочинів вандалістичної спрямованості визначені низкою факторів, оскільки вони охоплюють різні складі злочинів і сфери суспільних відносин.

Паралельно зі злочинністю в системі суспільних відносин існують й інші негативні явища. Вони взаємодіють з нею, перебуваючи у складних зв'язках. У кримінології такі явища називають фоновими. Вони виражаються у формі соціальних відхилень від установлених норм і цінностей, становлять загрозу дестабілізації суспільних відносин. Фонові для

злочинності явища чинять системний негативний вплив на всі сфери суспільного життя, стосунки між людьми, стан моральності та правопорядку в державі загалом [2, с. 80].

Відтворення фонових явищ вандалізму в Україні пов'язане, насамперед, із формуванням специфічних за суттю та способами впливу на суспільну свідомість економічних, побутових, культурних й інших особливостей, показників, які відображають зміни в соціокультурному середовищі. На цій підставі можна дійти обґрунтованих висновків про те, які соціальні, групові або індивідуальні процеси чи стани слід корегувати, на які компоненти процесів відтворення фонових явищ злочинності слід впливати з метою протидії та запобігання злочинам, пов'язаним із вандалізмом [3, с. 110].

Усі негативні (фонові) явища злочинів вандалізму спрямованості можна поділити на загальні та спеціальні. Загальними є ті, що спричиняють відхилення від загально визнаних норм моралі чи етикету та породжують злочинність, пов'язану з вандалізмом, тобто вони є детермінантами всіх протиправних діянь, що належать до явища вандалізму. Це шкідливий вплив засобів масової інформації, пропагування сумнівних цінностей, безпритульність і бездоглядність, стихійна урбанізація, правовий нігілізм та аморальність. Спеціальні фонові явища є підґрунтям для злочинів, які схожі чи пов'язані із цими явищами, і призводять до окремого злочину вандалізму спрямованості чи багатьох, проте не обов'язково впливають на всі. Хуліганство пов'язане із жорстокістю, пияцтвом, алкоголізмом, наркотизмом і безпритульністю. Умисне знищення або пошкодження майна, релігійних святинь, культових будинків чи об'єктів археологічної спадщини спричинене аморальністю, бідністю, правовим нігілізмом, атеїзмом і також пияцтвом. Зазначені явища не породжують злочинність, а виконують роль її детермінант, є сприятливим середовищем для її розвитку [2, с. 81].

Вплив фонових явищ на злочини вандалізму спрямованості варто проілюструвати таким видом дозвольної поведінки, який поширився в Україні порівняно нещодавно. Новим виявом вандалізму стало нанесення графіті та розмальовування фасадів будинків чи інших об'єктів благоустрою рекламними оголошеннями, які псують естетичний вигляд міста. Графіті стали невід'ємною частиною пейзажу сучасних міст і сіл, а також

транспорту, ліфтів, сходів, навіть пам'яток культури. Їх виконують крейдою, ручками й олівцями, маркерами, фарбою, іноді видряпують або вибивають. Графіті містять різноманітні повідомлення, лайки, вислови, малюнки та символи.

З огляду на те, що нова форма вандалізму – графіті – спричиняє нові детермінанти цього виду злочинності, а докладно це питання в Україні ніхто не вивчав, то про наявність певних фонових явищ можна лише припустити. На нашу думку, соціальна терпимість, аморальність, упевненість у безкарності, байдужість держави до таких явищ і стихійна урбанізація є фоновими явищами, що сприяють розвитку графічної субкультури в сучасному суспільстві.

Отже, фонові явища вандалізму послаблюють дію офіційних регуляторів суспільних відносин, обмежують сферу їх впливу, посилюють інтенсивність і розширюють межі згубного впливу неправових норм й інститутів, сприяють масовому порушенню вимог моралі та правових приписів. Фонові явища готують суспільну свідомість до переходу від суспільно шкідливих до суспільно небезпечних форм поведінки [4, с. 14].

Акцентуємо увагу, що фонові явища вандалізму не спричиняють, а лише підвищують імовірність учинення злочинів. Збільшення кількості правопорушень, пов'язаних із вандалізмом, в Україні свідчить про зниження рівня правової свідомості громадян і відсутність остраху нести відповідальність. Це пов'язано як з недоліками державної політики та роботи вповноважених органів державної влади, так і несприятливими умовами сімейного виховання й особистісного розвитку, соціальних відхилень від установлених норм і цінностей.

Список використаних джерел

1. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. / А. П. Закалюк. – Київ : Ін Юре, 2007. – Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. – 2007. – 424 с.
2. Кримінологія : підручник / [В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська та ін. ; за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головкіна]. – Харків : Право, 2014. – 440 с.
3. Назаренко Д. О. Загальні фактори відтворення фонових для злочинності явищ в Україні / Д. О. Назаренко //

Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2013. – № 5. – С. 110–117.

4. Головкін Б. М. Роль фонових явищ у детермінації злочинності / Б. М. Головкін // Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення : тези доп. наук.-теорет. конф. (Київ, 20 берез. 2014 р.) / [редкол.: В. В. Коваленко, В. В. Черней, О. М. Джужа та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 12–16.

Василевич Я. В. – ад'юнкт Національної академії внутрішніх справ

**ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІКИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ДЕРЖАВНИМ
КАЗНАЧЕЙСТВОМ ТА ДЕРЖАВНОЮ
АУДИТОРСЬКОЮ СЛУЖБОЮ УКРАЇНИ
ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ТА ДОКУМЕНТУВАННЯ
ПРИВЛАСНЕННЯ ТА РОЗТРАТИ
БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ**

За результатами застосування методик економіко-правового аналізу, системного аналізу вітчизняної та зарубіжної наукової літератури, присвяченої питанням взаємодії уповноважених оперативних підрозділів з іншими суб'єктами протидії злочинам у бюджетній сфері, нами було доведено, що така взаємодія переважно здійснюється з Державним казначейством та Державною аудиторською службою України. Це комплексна діяльність, заснована на законах і підзаконних нормативних актах (відомчих інструкціях), не підлеглих один одному органів з організації та узгодження цілей, місця і часу спільних дій, з розподілом компетенції, функцій, повноважень, взаємних обов'язків, на період формування, розподілу та використання бюджетних коштів, реалізації оперативно-значимої інформації, напрямів на виконання програм, рішень Президента та Уряду України щодо протидії злочинів у бюджетній сфері.

Акцентовано, що ефективна взаємодія оперативних підрозділів з органами Державного казначейства та Державної аудиторської служби України є запорукою успіху з досягнення так званого принципу «збігання інтересів» цих суб'єктів, яких в

межах їхніх повноважень залучають до заходів відповідно до ліній обслуговування та сфер повноважень.

Результати вивчення емпіричного матеріалу дали змогу підсумувати, що необхідно розробити і невідкладно прийняти Інструкцію з взаємодії уповноважених оперативних підрозділів Національної поліції з органами Державного казначейства та Державної аудиторської служби України. Цей документ має передбачати порядок розгляду звернень уповноважених оперативних підрозділів, призначення, організації та проведення контрольних заходів, передачі матеріалів ревізій, зворотного інформування про результати розгляду переданих матеріалів, виділення спеціалістів тощо.

Доцільно, щоб така взаємодія оперативних підрозділів з органами Державного казначейства та Державної аудиторської служби України передбачала такі форми: 1) обмін інформацією; 2) участь службових осіб органів, уповноважених на проведення ревізій і перевірок, у їх проведенні як спеціалістів та безпосереднє здійснення контрольних заходів, ініціатором яких виступає оперативний підрозділ. До того ж, результати практичної діяльності засвідчують, що за змістом роботи, яка виконується, така взаємодія є інформаційною, консультативно-методичною, функціональною та організаційною. Також доцільно, щоб:

а) у структурі підрозділів захисту економіки Національної поліції України було створено власні органи аудиту. Їх метою був би перехід від функцій контролю до аудиту для запобігання нецільовому, неефективному використанню бюджетних коштів та майна, переорієнтування інспектування саме на значні фінансові порушення, а також забезпечення проведення ревізій виключно на основі ризиків;

б) в структуру оперативних підрозділів захисту економіки було введено посаду «офіцер із взаємодії»;

в) було внесено зміни до ст. 36. 40 Кримінального процесуального кодексу України щодо надання повноважень слідчому, прокурору на призначення ревізій, які були позбавлені цього права.

Воронай Є. А. – студентка 4-го курсу
навчально-наукового інституту № 4
Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ВЧИНЕННЯ ГРАБЕЖІВ: ДЕТЕРМІНАНТИ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ХАРАКТЕРУ

Під причиною конкретного злочину в причинно-наслідковому комплексі ми розуміємо взаємодію суб'єктивного й об'єктивного елементів, відповідно до представлених негативними морально-психологічними якостями особистості, сформованими в процесі певного тривалого впливу несприятливих умов її морального формування або протягом відносно незначного проміжку часу вже в дорослому віці при відносно сприятливих умовах формування в дитячому і підлітковому віці, і зовнішнім середовищем, що продовжує розвиток, зміцнення цих негативних особистих якостей. Зовнішнє середовище, яке складає об'єктивний елемент причини злочинних діянь – це різноманітні конкретні життєві ситуації, в яких може знаходитися людина і які сприяють становленню і продовженню формування будь-яких негативних якостей особистості, що в результаті відіграють провідну роль при вчиненні злочину [1].

До морально-психологічних причин злочинної поведінки грабіжників також потрібно віднести таку рису характеру як заздрість. Заздрість особливо характерна для підлітків. Відсутність престижних речей або необхідної кількості грошей грабіжниками-підлітками розцінюється як жорстока несправедливість оточуючих щодо них. Наявність у людей престижних речей, яких немає у винних, сприймається останніми як додатковий стимул зухвалості і жорстокості під грабежу.

Однією з причин грабежів є культурно-виховний чинник. Як писали німецькі криминологи, під культурним рівнем розуміється не тільки ступінь інтелігентності, духовний або освітній рівень даної людини, її знання в галузі культури, начитаність і загальна інтелектуальність, але й сукупність матеріальних і духовних багатств і цінностей, створених народом, які оберігаються і розглядаються як додаткове багатство, що свідчить про його досягнення [2, с. 46–54]. Сюди ж слід віднести спосіб життя і манери, стиль і форми

міжособистісних відносин, які закріплені в звичаях і правилах поведінки. Як показує практика серед грабіжників зустрічалися люди ерудовані, але з низькою культурою міжособистісного спілкування. Грубість, цинізм, брутальність, неповага до людини та її майнових прав органічно вписані в життя багатьох з тих, хто вчинив злочин. На жаль, останнім часом відчувається брак культурних програм у засобах масової інформації. Багато чого, і, головне, кращого з культурної спадщини (театральні вистави, концерти, виставки тощо) таким людям і нецікаво, і водночас недоступно внаслідок їх фінансового стану.

В етимології грабежу не останнє місце займає економічна причина – відсутність матеріальних коштів, роботи тощо. Але вона діє як причина конкретного злочину не сама по собі, а у взаємодії з моральними нахилами людини, яка замість активного впливу на несприятливу конкретну життєву ситуацію йде шляхом найменшого опору, виявляючись слабкою перед, можливо, тимчасовими ускладненнями матеріального характеру. Таким чином, скрутні матеріальні обставини створюються у більшості випадків самим грабіжником внаслідок систематичного пияцтва, небажання працювати, залишення дому тощо. Почуття голоду рідко штовхає людину на вчинення такого тяжкого злочину як грабіж, але фізична залежність від алкоголю – майже завжди. Крім того, небувале майнове розшарування людей за рівнем прибутків створює додаткові умови для нестійких у моральному плані людей. Якщо за колишніх часів матеріальний добробут особливо не афішувався, і забезпечені потерпілі від майнових злочинів часто приховували факт вчинення щодо них корисливого або корисливо-насильницького злочинного діяння, то сьогодні багатством пишаються, воно як би виставляється напоказ. Тому для злочинців не складає труднощів пошук і отримання інформації про матеріальний рівень тієї чи іншої людини. Необхідно зазначити, що вказані конкретні життєві ситуації ще не є тією сукупністю зовнішніх обставин, які остаточно формують або укріплюють в людини рішучість вчинити злочин. Вони можуть мати місце задовго до вчинення злочинного діяння. До таких конкретних життєвих ситуацій, де відбувається розвиток і зміцнення характерних морально-психологічних рис майбутнього грабіжника, можна віднести, наприклад, його постійне знаходження у певному середовищі, де панують

антисуспільні звички, кримінальна субкультура; неможливість продовжити навчання, знайти роботу; зіткнення з представниками влади з приводу антисуспільної поведінки, яке часто може посилювати ще більше відторгнення, неприйняття норм і правил законослухняного способу життя. І всі ці несприятливі життєві ситуації викликають або ще більше посилюють в людини озлобленість, агресивність, мстивість, дратівливість та інші негативні риси.

Таким чином, кожне конкретне злочинне діяння викликається не однією певною обставиною, а їх сукупністю – як об’єктивних, так і суб’єктивних.

Список використаних джерел

1. Козаченко О. І. Попередження та розкриття грабежів підрозділами карного розшуку: навч. посіб. / авт. кол.: О. І. Козаченко, Д. Й. Никифорчук, В. О. Черков, О. М. Чистолінов, В. О. Сілюков ; Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2010. – 146 с.

2. Муринець Н. Я. Детермінанти злочинної поведінки серед неповнолітніх: девіантологічний вимір / Н. Я. Муринець // Митна справа. – 2013. – № 4 (2). – С. 142–147. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2013_4\(2\)_27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2013_4(2)_27). – Назва з екрана.

Ганон К. А. – курсант 303 навчальної групи навчально-наукового інституту №1 факультету №2 Національної академії внутрішніх справ

ЖІНОЧА ЗЛОЧИННІСТЬ: ПОНЯТТЯ, СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ

Жінка... Чарівне, ніжне створіння. Її боготворять та вивчають, але все одно вона завжди залишається загадкою. На жаль, на цей момент, роль жінки у сучасному суспільстві дещо спотворена.

Передумови до цього були створені багатьма поколіннями попередніх століть, коли жінку вважали особою нижчого рівня, без права голосу та без права самореалізації. Сьогодні ж жінка має всі права і свободи, як і чоловік, і, на жаль, у деяких

суспільних сферах «випереджує» сильну половину людства. Сьогодні про жіночу злочинність: поняття, стан і тенденції.

Стан жіночої злочинності значною мірою є показником морального здоров'я суспільства, індикатором його духовності, ставлення до основних людських цінностей.

Поговоримо мовою статистики. За статистичними даними, що вносились до Єдиного реєстру досудових розслідувань за другий квартал 2016 року було виявлено 77 757 осіб, які вчинили кримінальні правопорушення проти 81 797 за аналогічний період у 2015 році. Серед зареєстрованих правопорушень і злочинів у 10 % суб'єктами виступали жінки.

Чому так відбувається? Що спіткає жінок скоювати злочини та чому масштаби цих злочинів зростають та примножуються в геометричній прогресії?!

Слід підкреслити, що за суспільною думкою соціальна роль жінки сприймається навколишнім середовищем, як позитивна. Суспільство вважає, що жінка значно менше, ніж чоловік, «падає морально». Проте, у разі такого «падіння» процес розвивається у рази швидше, ніж у чоловіків. Причинами цього є: особлива криміногенність ситуацій, формуючих жіночу кримінальну мотивацію, специфіка соціальної ролі у суспільстві, особливість жіночої психології.

У звичайних умовах жінка, як правило, не скоює злочини. Лише драматичний розвиток подій у більшості випадків штовхає жінку до злочину. Те, що у відношенні до жінок вважається поведінкою, відхиленою від норми (вжиття алкоголю, наркотиків, куріння, зрада, невиконання батьківських обов'язків, кар'єризм, жорстокість), у відношенні до чоловіків стало звичаєм.

Передумови до цього були створені багатьма поколіннями попередніх століть, коли жінку вважали особою нижчого рівня, без права голосу та без права самореалізації. Її головна роль – народження дітей та домогосподарство. Якщо жінка намагалася проявити себе в якійсь іншій сфері, то її одразу намагалися поставити на місце морально, а то й фізично принижуючи. Таким чином, чоловіки намагалися захиститися від «незрозумілої» природи жінки та підкреслити свій статус «сильної статі».

Протягом XX століття здійснилося багато кардинальних змін. Змінилася роль жінки – вона здобула більше свободи для реалізації себе в творчості, в праці, в науці. Сьогодні здавалося б, жінка має всі права і свободи, як і чоловік.

І це мало як позитивний так і негативний наслідок. Тому що на сьогодні вважається, що сучасний стиль життя, який змушує жінку брати на себе чоловічі обов'язки та виконувати не притаманні їй функції, призводить їх до чоловічих стимуляторів та сприйняття чоловічої культури. Це дозволяє їм самостверджуватись, забезпечувати матеріальне благополуччя, проте при цьому їм притаманне постійне відчуття невдоволеності.

Причини злочинності жінок пов'язані з такими явищами: значно активнішою їх участю в суспільному виробництві; деяким послабленням головних соціальних інститутів, насамперед, інституту сім'ї; збільшеною напруженістю у суспільстві, зростанням наркоманії, алкоголізму, проституції, бродяжництва і жебрацтва серед жінок. Жінки стали більше, ніж раніше, працювати у суспільному виробництві та активізували свою участь у суспільному житті.

Так не повинно бути! Що необхідно робити!?

В першу чергу, необхідно провести профілактику пияцтва, алкоголізму, наркотизму, проституції, жебракування та безпритульності, що є складним завданням. Але слід зауважити, що головну роль у запобіганні жіночій злочинності відіграють політичні, соціально-економічні, ідеологічні, культурно-виховні, правові та інші заходи, які є підґрунтям для оптимального вирішення проблем громадських, виробничих і сімейно-побутових інтересів жінки і сім'ї.

Жінка – показник розвитку суспільства. За рівнем її місця у соціумі, освіченості та захищеності визначається планка та щабель на якому перебуває держава. Останнім часом рівень злочинів, що вчиняються українками невпинно росте. І ми повинні реагувати зараз поки не пізно!

Список використаних джерел

1. Василевич В. В. Щодо змісту основних загальносоціальних напрямів кримінологічної політики України : матеріали підсумкової наук.-практ. конф. : у 2 ч. (Київ, 29 квіт. 2013 р.) / за заг. ред. В. В. Коваленка. – Ч. 1. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2013. – 300 с. – С. 12–16.

2. Формування молодого покоління в українському суспільстві : збірн. тез наук.-теорет. конф. (20 берез. 2014 р.) – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 249–252.

3. Кальченко Т. Л. Кримінологічний аналіз застосування заходів віктимологічної профілактики щодо жінок /: збірн. тез наук.-теорет. конф. (20 берез. 2014 р.). – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 239–242.

4. Мозоль А. П. До поняття та класифікації причин і умов злочинності / А. П. Мозоль. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 52–55.

Горбенко Д. А. – науковий співробітник групи з питань інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ, здобувач кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ

ФАКТОРИ ТА ОБСТАВИНИ, ЯКІ СПРИЯЮТЬ ФОРМУВАННЮ ОСОБИСТОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ПРАВОПОРУШНИКІВ

Пріоритетним завданням суспільства є турбота про підростаюче покоління, зокрема неповнолітніх, які мають стати майбутнім нашої держави. Однак за умови загострення соціальних проблем, безробіттям, низьким рівнем життя, падінням авторитету освітніх установ, кризи інституту сім'ї та сімейного виховання, придушення індивідуальності та ініціативності підлітка, браком доступних дозвільних закладів, дорослі досить часто використовують неповнолітніх для реалізації кримінальних інтересів [1, с. 71–73].

Гостро постала проблема щодо протидії злочинності неповнолітніх. З'являються тривожні відхилення в особистісному розвитку і поведінці підлітків, особливу тривогу викликають підвищена жорстокість, агресивність, цинізм тощо. З кожним роком кількість неповнолітніх правопорушників лише збільшується, а їх вік – зменшується. Зростає й агресивність протиправних дій, відбувається збільшення злочинів, вчинених у групах, зростає кількість злочинів із нанесенням тяжких тілесних ушкоджень, убивств, зґвалтувань тощо.

Необхідно пам'ятати, що кожний злочин неповнолітнього, враховуючи перспективу розвитку особи, несе потенційно значно вищу суспільну небезпеку, ніж у дорослої людини. За умови відсутності адекватного стимулювання поведінки

неповнолітнього, протиправні прояви можуть проявитись як норми і будуть засвоєні як життєві цінності.

Неповнолітні злочинці – це особи, які мають звички, схильності та стійкі стереотипи антигромадської поведінки. Для них характерним є:

- демонстрація зневаги до норм загальноприйнятої поведінки (ненормативна лексика, поява в нетверезому вигляді, приставання до громадян, псування громадського майна, хуліганство тощо);

- пристрасть до спиртних напоїв, наркотиків, азартних ігор;

- бродяжництво, систематичні втечі з дому, навчально-виховних та інших установ;

- ранні статеві зв'язки, статева розбещеність;

- частий прояв агресії, мстивості, жорстокості, насильства, зокрема в безконфліктних ситуаціях;

- навмисне створення конфліктних ситуацій, постійні конфлікти в сім'ї, тероризування батьків та інших членів сім'ї;

- культивування ворожнечі до інших груп неповнолітніх, що відрізняються соціально прийнятною поведінкою, дисциплінованістю, успіхами в навчанні;

- звичка до присвоєння всього, що залишено без нагляду, що можна безкарно відібрати в слабшої людини.

Майже для всіх неповнолітніх, які розпочали злочинне життя, вибір такого варіанту поведінки безпосередньо пов'язаний з особистісними деформаціями.

Деформації які відбуваються в ціннісно-мотиваційній сфері: з одного боку, відсутність інтересу до навчання чи продуктивності праці, а з іншого – гіперпотяг до відпочинку, проведення дозвілля, володіння модним одягом тощо. Метою злочинної поведінки стає задоволення гіпертрофованих потреб та інтересів, а також проведення дозвілля за вживанням алкогольних напоїв, наркотиків, вступом у сексуальні зв'язки тощо.

Під час характеристики поведінки неповнолітніх правопорушників як однієї з причин злочинної поведінки варто відзначити низький рівень інтелектуального розвитку, тобто можна говорити про недостатньо розвинену правосвідомість. Деформація правосвідомості (її недостатня розвиненість) призводить до порушення кримінально-правової або іншої правової заборони.

Негативне ставлення до нормативно-правових заборон корелює в неповнолітніх установку на їх порушення.

У багатьох правопорушників значно деформована емоційна сфера, спостерігається емоційна «тупість», нечутливість до страждань інших, агресивність. Водночас проявляється емоційна неврівноваженість, афективність, схильність до неадекватних реакцій у різних ситуаціях. Часто спостерігаються негативні зміни волі та вольових якостей. Зазначені риси також можна зарахувати до найбільш поширених характерологічних рис неповнолітніх злочинців. Йдеться не про вікові особливості, які властиві підліткам загалом, а саме про криміногенні зрушення, деформації в морально-емоційній сферах, характерних саме для осіб, що вчиняють злочини.

Причини формування неповнолітніх злочинців загалом зрозумілі. Це негативні явища і процеси, які відбуваються в суспільстві на макро- та мікрорівнях. Вони мають певну специфіку, що пов'язана з особливостями соціально негативних потреб та інтересів неповнолітніх правопорушників. Найхарактернішими властивостями неповнолітніх є їх бажання утвердитись, почуття згуртованості, інтерес до забороненого «плоду» тощо.

Для підвищення ефективності попередження та протидії цій категорії злочинів необхідно детально дослідити особистість потерпілого (неповнолітнього, який був утягнутий у злочинну діяльність) та всі ті обставини, через які ця особа стала такою.

Згідно з сучасними даними, віктимність неповнолітніх визначають як здатність стати жертвою негативних явищ. Підліток нею ще не став, але в його особистості є певні якості, які роблять його, за певних обставин, жертвою.

Необхідно виділити декілька моментів віктимологічного характеру, що характеризують тих неповнолітніх, які частіше за інших потрапляють під вплив дорослих злочинців: по-перше, це підвищена сугестивність (схильність до навіювання), емоційна незрілість, фантазування; по-друге, послаблення опору в зв'язку з особливими обставинами (вік, схильність до вживання алкогольних напоїв чи наркотиків, до аморальної поведінки, антисуспільного способу життя, небажання навчатися та працювати, особливості родинних відносин); по-третє, неправильне чи спотворене оцінювання відносин із дорослими, які виділили їх з числа таких же неповнолітніх, приділили їм

особливу увагу та довіру, водночас бажання неповнолітніх виділитись будь-яким чином зі свого оточення, у якому вони не є лідерами; по-четверте, неналежна поведінка неповнолітніх, які вживають спиртні напої, покинули навчання чи роботу, підтримують дружні відносини з тими, хто вчиняє правопорушення або перебували раніше в місцях позбавлення волі; по-п'яте, прагнення до отримання простих задовольень без визначеного вольового зусилля і праці; по-шосте, вибіркоче або зневажливе ставлення до загальнолюдських цінностей, неналежний рівень правосвідомості [2].

Схиляння неповнолітнього до злочинної діяльності негативно впливає на формування особистості підлітка, порушуючи його соціальні якості. Якщо ж соціальні якості особистості підлітка отримали неправильне формування і розвиток, а також певною мірою він піддався злочинному впливу, то формуються всі умови для того, щоб неповнолітній обрав злочинний шлях.

Для уникнення зазначених негативних явищ необхідним є послідовний процес виховання підлітка в сім'ї, школі, на виробництві. На жаль, цей процес здійснюється не завжди. Якщо на неповнолітнього хтось чинить явно негативний вплив, або його ігнорують як особистість, то психологічні якості його, як особи набувають антисоціальної спрямованості.

До основних причин зростання злочинності неповнолітніх можна зарахувати:

- незадовільні умови виховання дітей у багатьох сім'ях;
- слабка допомога батькам у педагогічному вихованні дітей і підлітків;
- незадовільні умови виховання в багатьох школах та інших дитячих установах;
- ЗМІ та Інтернет-ресурси, які майже позбавлені цензури;
- незадовільні умови виховання в позашкільних закладах;
- формалізм у діяльності громадських організацій, покликаних сприяти сім'ї, школі, дитячим установам, культурним та іншим установам у вихованні дітей і підлітків щодо питань попередження правопорушень неповнолітніх;
- недоліки в діяльності правоохоронних органів у сфері боротьби зі злочинністю неповнолітніх.

Критичним фактором постає також повна зневага до виховання дітей. Відсутність контролю з боку батьків найчастіше призводить до розвитку злочинних нахилів у них.

Підлітковий вік є перехідним, і пов'язаний з нелегкими перетвореннями в житті підлітка. В цей період підліток найбільш уразливий до негативних зовнішніх впливів, особливо в колі сім'ї.

Отже, антисоціальна поведінка неповнолітніх зумовлена впливом таких чинників: несприятливі соціальні умови, а особливо сімейні; індивідуальні особливості особистості підлітка; безпосередній вплив однолітків чи дорослих, референтних груп; соціальна неконтрольованість.

Список використаних джерел

1. Бородавко О. С. Особливості соціалізації неповнолітніх та формування стійкості до негативних проявів / О. С. Бородавко // Соціологічні та філософські проблеми права очима молодих науковців та практиків : матеріали Всеук. прав. наук.-практ. конф. (Київ, 29 берез. 2012 р.). – Київ, 2012. – С. 71–73.

2. Агрессия и психическое здоровье : сб. статей / под ред. Т. Б. Дмитриевой, Б. В. Шостаковича. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2002. – 464 с.

Грудзур О. М. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 2 Національної академії внутрішніх справ

ЗМІСТ СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНОГО ДІЯННЯ У ВИГЛЯДІ ПРОХАННЯ НАДАТИ НЕПРАВОМІРНУ ВИГОДУ

Зміна системи кримінальної відповідальності за злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, яка почалася в 2009 р. і продовжується зараз, призвела до диференціації кримінальної відповідальності службових осіб, запровадження нових кримінально-правових норм, застосування та визначення якісно нових понять. Значна частина таких змін позитивно впливає на стан протидії вказаним видам злочинів і зумовлюється необхідністю приведення вітчизняного законодавства до вимог

міжнародних нормативно-правових актів. Однак окремі позиції, викладені в сучасному законодавстві, можна сприймати неоднозначно як з точки зору юридичної науки, так і правозастосовної практики.

Серед таких нововведень можна згадати про встановлення кримінальної відповідальності за прохання надати неправомірну вигоду. У цьому контексті виникають численні дискусії щодо: доцільності криміналізації прохання надати неправомірну вигоду; сутності самого прохання; визначення моменту закінчення прохання; співвідношення наявних кримінально-правових норм про відповідальність за прохання надати неправомірну вигоду; проблем кваліфікації прохання надати неправомірну вигоду та відмежування його від підбурювання до надання неправомірної вигоди. Підтвердженням таких дискусій слугують наукові праці П. П. Андрушка, О. О. Дудорова, В. В. Кузнецова, В. А. Мисливого, Д. Г. Михайленка, В. І. Осадчого, А. В. Савченка, І. О. Томчук, В. І. Тютюгіна, М. І. Хавронюка, О. Д. Ярошенко та ін.

Кримінальна відповідальність за прохання надати неправомірну вигоду передбачена в ч. 3 ст. 354, ч. 1 ст. 368, ч. 1 ст. 368³, ч. 1 ст. 368⁴ Кримінального кодексу (КК) України, а вказані злочинні діяння фактично відмежовується за суб'єктом самого прохання та адресатом надання неправомірної вигоди. Отже, проблема кримінальної відповідальності за прохання надати неправомірну вигоду є складною та багатоаспектною. Основоположним постає з'ясування самого змісту суспільно небезпечного діяння у вигляді прохання надати неправомірну вигоду.

Варто звернути увагу, що прохання надати неправомірну вигоду повинно розглядатися як інформаційна дія. За словами М. І. Панова та В. П. Тихого, інформаційні дії – це дії, що полягають у передачі інформації іншим особам і завжди виражаються у словесній (вербальній) формі, а також у будь-яких діях, що несуть інформацію: смислових жестах (конклюдентні дії), виразних рухах (міміка) [1, с. 90]. Саме такими діями, на нашу думку, характеризується прохання надати неправомірну вигоду.

Водночас в українській мові слово «прохання» має таке значення: 1) ввічливе звертання до кого-небудь з метою домогтися чогось, спонукати кого-небудь зробити, виконати

щось; 2) просьба; 3) письмове клопотання, заява, складена за офіційно встановленою формою [2, с. 836].

Таким чином, прохання передати неправомірну вигоду потрібно розуміти як діяння, спрямовані на вираження та доведення інформації про потребу передати відповідній особі неправомірну вигоду. Така неправомірна вигода може передаватися (адресуватися): працівнику підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особі, яка працює на користь підприємства, установи чи організації (ст. 354 КК України); службовій особі (ст. 368 КК України); службовій особі юридичної особи приватного права (ст. 368³ КК України); особі, яка надає публічні послуги (ст. 368⁴ КК України). До того ж, у ст. 354 та ст. 368 КК України прохання може стосуватися як надання неправомірної вигоди самому суб'єкту, так і надання неправомірної вигоди третім особам.

За своєю суттю прохання надати неправомірну вигоду є ініціацією адресатом подальшої обіцянки та самого надання йому неправомірної вигоди. Проте прохання надати неправомірну вигоду, на відміну від вимагання неправомірної вигоди (п. 5 примітки до ст. 354 КК України), не поєднується з погрозами і не змушує особу надавати неправомірну вигоду для запобігання шкідливих наслідків щодо своїх прав і законних інтересів. Навпаки, прохання надати неправомірну вигоду має диспозитивний характер, що дає можливість особі абсолютно вільно обирати варіанти поведінки.

Достатнім є лише висловлення та доведення прохання надати неправомірну вигоду, а отже відповідальність за такі дії буде наставати незалежно від того: чи отримав адресат неправомірну вигоду, чи міг її отримати, яким чином використав неправомірну вигоду.

Водночас способи вираження та доведення відповідної інформації можуть бути різними і фактично не впливають на кваліфікацію прохання надати неправомірну вигоду. Так, прохання надати неправомірну вигоду може виражатися усно, письмово, поведінково (жести міміка) або поєднувати всі чи декілька з цих способів вираження. Способи доведення інформації також можуть бути абсолютно різними і залежати від способу вираження інформації. Способи доведення інформації можуть класифікуватися на безпосередні та опосередковані.

Головним є те, що суб'єкт виражає та доводить відповідну інформацію, яка полягає в потребі надати особі неправомірну вигоду.

Отже, зміст суспільно небезпечного діяння у вигляді прохання надати неправомірну вигоду полягає у вираженні та доведенні інформації про потребу надати відповідній особі неправомірну вигоду.

Список використаних джерел

1. Панов М. Поняття злочину (коментар до Кримінального кодексу України) / М. Панов, В. Тихий // Вісник Конституційного Суду України. – 2004. – № 1. – С. 88–95.

2. Словник української мови : в 11 т. / І. К. Білодід, А. А. Бурячок, В. О. Винник та ін. – Київ : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 8. – 1977. – 927 с.

Давидова М. М. – ад'юнкт кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АНТИНАРКОТИЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА НІДЕРЛАНДІВ ТА УКРАЇНИ

Нелегальний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів набуває все більш значних масштабів, стає серйозним соціальним чинником, який негативно впливає на стан здоров'я і благополуччя людей, розвиток суспільства загалом.

Враховуючи євроінтеграційні прагнення України доцільно здійснити порівняльний аналіз антинаркотичного законодавства Королівства Нідерландів та результатів його застосування, зокрема щодо втягування нових осіб в незаконний наркообіг (схилання до вживання наркотичних засобів).

Законодавство та державна політика Нідерландів в зазначеній сфері базуються на двох основних принципах:

- вживання наркотиків належить до проблем охорони здоров'я і не є кримінальним правопорушенням;

- на законодавчому рівні наркотичні засоби розмежовані на легкі (похідні конопель: марихуана, гашиш) та тяжкі [1].

Державну політику щодо обігу наркотиків регулює Закон про опіум та Директива до цього закону.

Закон про опіум (*нід. Opiumwet*) – основний документ Нідерландів, що регулює діяльність держави у сфері контролю за обігом наркотиків та встановлює відповідальність у сфері незаконного наркообігу. Документ був підписаний королевою Нідерландів Вільгельміною у 1928 р., проте згодом неодноразово змінювався і доповнювався. Закон містив перелік усіх наркотичних засобів, які були відомі на той час, і забороняв їх вживання, ввезення, продаж, зберігання. Винятком було лише використання наркотичних засобів у медичних та дослідницьких цілях [2].

У 1976 р. Парламент Нідерландів прийняв *Директиву щодо методів розслідування та припинення кримінально-караних діянь*, описаних в Законі про опіум, в якій наркотичні засоби поділено на дві групи препаратів. Перший містить засоби, що належать до «тяжких», другий – до «легких» наркотиків. Операції щодо ввезення, вивезення, продажу препаратів з обох списків заборонено законом.

Відповідно до вищевказаної Директиви в Нідерландах:

- суворо карається будь-яка діяльність з важкими наркотиками;
- дозволено вживання легких наркотиків, їх зберігання (не більше 30 г);
- дозволено вирощувати коноплю (не більше 4-х екземплярів).

Директивою також передбачені *Правила роботи кофешопів* (недержавний заклад, який торгує легкими наркотиками), де передбачено низку вимог до цих закладів та обмежень, зокрема:

- на продаж легких наркотиків необхідно отримати офіційну ліцензію;
- кофешопи не можуть розташовуватись біля навчальних закладів (не ближче 500 м);
- заборонено рекламувати кофешоп, наркотичні засоби та психотропи;
- реалізовувати в кофешопах дозволено лише легкі наркотичні засоби (з другого списку) у розмірі не більше 5 г в день одній особі, яка досягла 18-річного віку;
- в кофешопах заборонено продавати алкогольні напої.

Таким чином, у Нідерландах дозволено вживання легких наркотиків та їх зберігання (в обмежених розмірах).

Водночас Директива не легалізує наркотичні засоби, а встановлює межі між «забороненим і караним» і «забороненим і допустимим». В Директиві до Закону про опіум Нідерландів передбачений принцип «*gedoogpolitiek*», що в перекладі означає «допущення недопустимого». Тобто щодо наркотиків допускається те, що заборонено законом і міністерство юстиції Нідерландів може відмовитись від переслідування за правопорушення, пов'язані з легкими наркотиками, задля досягнення більш високих суспільних цілей – забезпечення громадського порядку, суворого покарання за злочини з тяжкими наркотиками [3].

Парламент Нідерландів підкреслив, що така політика повинна:

- захистити населення від тяжких наркотиків шляхом контролю за вживанням легких;
- захистити населення від злочинів, пов'язаних з наркотиками шляхом контролю за легальним продажем наркотиків через заклади кофешопів;
- зменшити кількість злочинів, пов'язаних з наркотиками.

Порівнюючи законодавство Нідерландів та України в цій частині, необхідно зазначити, що в нашій державі вживання наркотиків також не вважається правопорушенням. Однак за всі незаконні дії, пов'язані з наркотиками, передбачена кримінальна чи (залежно від встановлених розмірів) адміністративна відповідальність. Кримінальну відповідальність передбачено і за організацію або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 317 КК України), а також за незаконне публічне вживання (у місцях, що призначені для проведення навчальних, спортивних і культурних заходів, та в інших місцях масового перебування громадян) наркотичних засобів (ст. 316 КК України).

Кримінальне законодавство Нідерландів не містить норми подібної до ст. 315 КК України, якою передбачена відповідальність за схиляння певної особи до вживання наркотиків або психотропів, а дії, пов'язані з незаконним введенням в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 314 КК України), у Кримінальному кодексі Нідерландів охоплено складами злочинів, за які

передбачена відповідальність за заподіяння шкоди здоров'ю та порушення свободи особи.

Водночас у Нідерландах суворо заборонена реклама та пропаганда наркотиків. Так, у ч. 1 ст. 3b Закону про опіум зазначено, що будь-яка публікація, спрямована на продаж, доставку або розповсюдження наркотиків чи психотропних речовин, які визначені в ст. 2 та 3 зазначеного Закону, заборонена. В ч. 2 ст. 3b Закону про опіум передбачено виняток з цього правила: заборона не поширюється на публікації, які здійснюються в медичних або наукових цілях.

У п. 3.2.2 Інструкції Закону про опіум від 20 грудня 2011 р., створеної колегією генеральних прокурорів Нідерландів, надано юридичне тлумачення ст. 3b Закону. Зокрема, описано можливі способи вчинення злочинів: поширення інформації про ціни та місця придбання наркотичних засобів через ЗМІ та за допомогою рекламних технологій (телебачення, радіо, газети, Інтернет, зовнішня реклама, рекламні оголошення, листівки, журнали, туристичні гіді тощо), коли вона виходить за межі традиційної звітності. Інакше кажучи, відповідальність настає за схилення та рекламування наркотичних засобів і психотропів, що адресовано широкому колу людей.

Водночас в Україні відсутня кримінальна відповідальність за незаконне рекламування та пропаганду наркотиків.

Аналіз законодавства України дав нам можливість визначити поняття «незаконне рекламування наркотичних засобів» як умисне поширення інформації та пропаганда будь-яким способом (публікації, телепередачі, програми, Інтернет-ресурси, які не призначені для медичних, фармацевтичних працівників, науковців) щодо наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, обіг яких заборонено на території України, спрямовані на широке коло осіб.

Згідно з даними звітів інституту Тримбос (Нідерландський інститут духовного здоров'я та залежностей), політика Нідерландів щодо наркотиків виявилася провальною. За 25 років кількість осіб, які вживають наркотики не лише не зменшилась, а й збільшилась. Показники вживання тяжких наркотиків серед молоді найвищі в Європі. Нідерланди стали перевалочним пунктом для тих, хто торгує наркотиками. Молодь країн Європи, зокрема й України, зіштовхнулася із досить серйозною

проблемою – синтетичні наркотики типу екстазі, амфетамін, які було вперше виготовлено в 1987 р. в Голландії, як вірус поширились в Європі. В 2011 р. Парламент Нідерландів заборонив продавати наркотичні засоби іноземним туристам в кофешопах. Попри це «наркотичний туризм» продовжує існувати. В Інтернет-мережі функціонують сайти, які рекламуючи екскурсії в Нідерланди розповідають про наркотичні засоби, які можна купити в кофешопах, та про послуги гідів, які допоможуть їх придбати [4].

Отже, в Україні встановлена кримінальна відповідальність за схиляння певної особи до вживання наркотичних засобів, а в Нідерландах заборонено рекламування (схиляння) та пропаганда наркотичних засобів, адресовані широкому колу осіб.

На нашу думку, в Україні також необхідно встановити кримінальну відповідальність за незаконне рекламування та пропаганду наркотичних засобів, що має сприяти протидії незаконній діяльності збувачів наркотиків, оскільки такі діяння негативно впливають на широке коло осіб, передусім на молодь.

Статистичні дані свідчать, що наркоситуація в Нідерландах після легалізації так званих легких наркотиків, досить серйозна і має тенденції до подальшого погіршення. Така політика не зменшила рівень наркотизації населення, а лише полегшила контроль за наркозалежними. Держава отримала реальну статистику тих, хто вживає наркотики. На нашу думку, цей приклад політики Нідерландів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів свідчить про те, що легалізація наркотиків – це крок від свободи вибору до всездозволеності.

Список використаних джерел

1. Досвід Нідерландів в боротьбі з наркоманією [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ria.ru/beznarko_help/20110915/438053943.html. – Назва з екрана.
2. Наркотики в Нідерландах. Питання та відповіді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.narcozona.ru/holldrugs.html. – Назва з екрана.
3. Провал ліберальної політики в Голландії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://raptom.com/статьи/16-2010-08-01-14-43-30/344-legalnye-narkotiki-ne-spasayut-gollandiyu.html>. – Назва з екрана.

4. Наркотична столиця Європи. Ларрі Колінз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.diary.ru/~MIF-zgyri/p66178289.htm?oam>. – Назва з екрана.

Дан Г. В. – ад'юнкт кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ: МІЖНАРОДНИЙ І ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Однією з перешкод на шляху розбудови демократичного суспільства є порушення прав дитини. Нині, коли в Україні формується правове підґрунтя для глибоких соціально-економічних перетворень, проблема дотримання прав неповнолітніх набуває надзвичайно важливого значення. Серед жертв злочинів діти мають найменші можливості захисту своїх прав, недоторканності та, водночас, підвищену вразливість. Нагальною стала необхідність об'єктивного інформування громадськості про право дітей на захист. Слід зауважити, що визнання й забезпечення прав дитини не послаблює авторитет батьків і не звужує коло обов'язків дітей перед сім'єю та суспільством [1, с. 15].

Одним з основних компонентів державної політики України у сфері захисту дитинства є вдосконалення нормативно-правової бази, зокрема імплементація норм міжнародного права. Світові стандарти в галузі дотримання прав дитини, що формувалися протягом багатьох десятиліть, закріплені в кількох важливих міжнародних документах.

Першим міжнародним документом, у якому порушено проблему прав малолітньої людини, була Женевська декларація 1923 р., у якій уперше в історії людства було сформульовано право дитини на допомогу, виховання, захист, тобто в тих сферах життя, де раніше йшлося тільки про філантропію. Декларація спрямована на створення умов, що забезпечують нормальний фізичний і психічний розвиток дитини. Однак цей документ мав лише декларативний характер, і тому реальний правовий захист був можливий лише шляхом розроблення норм національного права на підставі ратифікованих міжнародних договорів.

Важливе значення мала Загальна декларація прав людини, прийнята 10 грудня 1948 р. Генеральною Асамблеєю ООН,

у ст. 25 якої зазначено, що діти повинні бути об'єктом особливого захисту й допомоги.

1959 року ООН прийняла Декларацію прав дитини, що проголосила: «Людство зобов'язане давати дитині все краще, що воно має». У преамбулі Декларації зазначено: «...дитина через її фізичну, розумову незрілість має потребу в спеціальній охороні й турботі, зокрема й у належному правовому захисті, як до, так і після народження...» [2, с. 3].

На підставі цієї Декларації було розроблено Конвенцію про права дитини, яку прийняла та відкрила для підписання Генеральна Асамблея ООН 20 листопада 1989 р. (Резолюція А/44/736), а в лютому 1991 р. її ратифікувала й наша держава [3].

Основні положення Конвенції знайшли відображення в Законі України «Про охорону дитинства» від 7 березня 2001 р., який визначає охорону дитинства в Україні як стратегічний загальнонаціональний пріоритет із метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист і всебічний розвиток, установлює головні засади державної політики в цій сфері [4].

В Україні на конституційному рівні закріплено права дитини. Основний Закон, зокрема, проголошує рівність прав дітей (ст. 24, 52), охорону дитинства (ст. 51), заборону насильства над дитиною та її експлуатацію (ст. 52), право на життя (ст. 27), захист і допомогу держави дитині, позбавленій сімейного оточення (ст. 52), право на освіту (ст. 53) [5].

Відповідно до ст. 1 Конвенції про права дитини, «...дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до цієї особи, вона не досягає повноліття раніше».

Деякі дослідники певним чином ототожнюють, об'єднують права людини та права дитини, вважаючи, що для цієї категорії суб'єктів значна частина основних прав людини змістовно нічим не відрізняється з правами повнолітніх осіб [1, с. 15].

Однак слід зауважити, що дітям належать ще й інші, особливі, притаманні лише їм, можливості, передбачені Конвенцією про права дитини, які, зокрема, знаходять своє відображення в Конституції України. Це фізичні, особисті, культурні, економічні, політичні та інші права.

Таким чином, проблеми забезпечення, охорони та захисту прав дитини потребують комплексного підходу до їх

розв'язання, що має ґрунтуватися на тісній взаємодії різних суб'єктів: держави в особі відповідних владних органів, сім'ї, у якій виховується дитина, та власне дитини як самостійної особистості, яка поступово формується і соціалізується під впливом низки чинників.

Один з варіантів розв'язання цієї проблеми передбачає запровадження інституту спеціалізованого омбудсмена з прав дітей. Світовий досвід має приклади діяльності таких омбудсменів у США, Російській Федерації (на регіональному й місцевому рівнях), Норвегії, Гватемалі, Перу, Канаді, Іспанії та інших країнах.

Дитячі омбудсмени діють відповідно до чотирьох основних моделей. Омбудсменів першої групи запроваджують спеціальними законами, які приймає парламент (Норвегія, Швеція, Ісландія, Гватемала, Перу, Коста-Ріка, Колумбія, Люксембург). Омбудсмени другої групи діють на підставі законодавства про охорону дитинства (Нова Зеландія, провінція Онтаріо в Канаді). Омбудсмени третьої групи працюють у відповідних державних органах (Ізраїль, Австрія, Іспанія, Данія), а четвертої – у неурядових організаціях.

Необхідність існування такого спеціалізованого омбудсмена зумовлена, щонайменше, трьома причинами: по-перше, діти під впливом особливостей психічного та фізичного розвитку вимагають особливого підходу; по-друге, через брак життєвого досвіду та залежне становище вони не завжди самостійно можуть захистити свої права й законні інтереси; по-третє, благополуччя і нормальний розвиток дітей визначають майбутнє будь-якої країни. Дитячий омбудсмен має домагатися не тільки додержання законодавчо закріплених прав дітей, а й розширення та повного дотримання батьками своїх обов'язків перед дітьми.

Вартий уваги правовий статус омбудсменів з прав дітей у Російській Федерації. У цій країні детально вивчили світовий досвід функціонування дитячих омбудсменів і запровадили на регіональному й місцевому рівнях різні моделі цього інституту. Підставою запровадження в Російській Федерації омбудсмена із захисту прав дитини стало прийняття парламентом Федерального закону «Про основні гарантії прав дитини в Російській Федерації», а також рішення, прийняте міністерством праці цієї держави спільно з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ), щодо організації та підтримки пілотного проекту із

запровадження інституту Уповноваженого з прав дитини в низці регіонів. Метою цих заходів є сприяння пріоритетності політики щодо дітей і підлітків, підвищення організаційного рівня виконання федеральних, регіональних і місцевих законів та інших нормативних актів, публічно-правова інформаційна діяльність у сфері прав дитини. Основними завданнями Уповноваженого з прав дитини є забезпечення гарантій державного захисту прав і свобод дитини, розвиток та доповнення наявних форм і засобів їх захисту; координування діяльності державних органів та громадських організацій у цій сфері; усебічне сприяння відновленню порушених прав дитини; формування єдиного підходу до політики охорони прав дітей; підготовка пропозицій з удосконалення федерального, регіонального й місцевого законодавства з прав дитини, узгодження його з міжнародними стандартами [6].

Отже, аналіз міжнародного законодавства, що регулює захист прав дітей, дає підстави стверджувати, що зарубіжний досвід є важливим, оскільки він демонструє, насамперед, варіативність нормативно-правових моделей забезпечення, охорони та захисту прав дитини, які застосовують у різних державах, а також ефективність або неефективність їх запровадження в суспільну практику. Водночас необхідно враховувати, що цілком уніфікованих для різних суспільств шляхів державно-правового розвитку немає.

Список використаних джерел

1. Оніщенко Н. М. Права і свободи дитини: вступ до проблеми / Н. М. Оніщенко, О. Л. Львова, С. О. Сунегін // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 2. – С. 13–17. – (Серія: «Теорія та історія держави і права. Філософія права»).

2. Права дитини та механізм їх захисту / Об'єднана Асоціація студентів-юристів Закарпаття за підтримки Мережі нідерландських благодійних фондів для Центральної та Східної Європи; міжобл. благодійний фонд «Фонд розвитку карпатського Єврорегіону». – Ужгород, 2009. – 46 с.

3. Конвенція о правах ребенка : принята Генеральной Ассамблеей ООН 20 нояб. 1989 г. // Сборник международных стандартов и норм ООН в области правосудия в отношении несовершеннолетних. – М. : Юнисеф, 1998. – С. 23–50.

4. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квіт. 2001 р. № 2402-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142.

5. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

6. Гуйван Н. І. Правові аспекти дитячої безпритульності: український та міжнародний досвід [Електронний ресурс] / Н. І. Гуйван // Міністерство юстиції України : [сайт]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/7592>. – Назва з екрана.

Заїчко О. В. – здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ НЕЗАКОННОЇ ПОРУБКИ ЛІСУ

Цивілізаційний розвиток тривалий час супроводжувався неухильним збільшенням обсягу видобутку природних ресурсів для задоволення потреб суспільного виробництва. Вичерпність лісового ресурсу України, а також його висока цінність та вразливість до природних і штучних загроз потребують комплексного законодавчого закріплення охорони лісів. Цей принцип проголошено в ст. 13 Конституції України, відповідно до якої земля та інші природні ресурси є об'єктами права власності українського народу, а кожний громадянин має відповідне право користуватися природними об'єктами права власності народу згідно з законом [3] *.

На жаль, вітчизняні лісові ресурси давно перетворилися на об'єкт систематичних кримінальних посягань «чорних лісорубів», які завдають масштабних збитків легальній лісовій промисловості. За даними експертів, у результаті неякісного нормативного регулювання, корумпованості державних лісгосподарств та

* Відповідно до ст. 5 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» природними ресурсами є земля, надра, води, атмосферне повітря, ліс та інша рослинність, тваринний світ (як залученими в господарський обіг, так і не використовуваними в економіці в цей період).

активізації злочинного промислу у сфері нелегальної порубки лісу реальний показник лісистості України зараз становить менше 11 % (на відміну від офіційних 16 %), а очікуваними наслідками лісового браконьєрства є активізація ерозійних процесів у ґрунтах, погіршення газового складу атмосфери, зміна гідрологічного режиму водних об'єктів тощо [2, с. 73]. Упродовж 2016 р. сума збитків, завданих державі виявленими незаконними порубками лісу, лише в межах Івано-Франківської області сягнула 9,2 млн грн [7].

Варто зауважити, що перші згадки про юридичну відповідальність за порубку лісу можна знайти у «Руській правді», де було передбачено штрафи за зіпсуття або вирубку «бортних» (тих, що мають дупла з бджолиним медом) і «межових» (тих, що позначали кордони угідь) дерев [4, с. 146]. Тобто об'єктом правового захисту була не охорона лісових ресурсів як невід'ємної частини живої природи, а недоторканість приватної власності. Із плином часу криміналізація різноманітних форм незаконної порубки лісу отримала подальший розвиток у законодавстві країн, до складу яких входили українські землі. Пізніше було визнано істотний рівень суспільної небезпеки цього злочину не лише в майновому вимірі, а й в контексті завдання суттєвої шкоди довікллю. Наприклад, комплексним Законом про ліси Австрійської імперії від 1852 р. було встановлено не лише поділ категорії на ліси, правовий статус суб'єктів лісокористування і детальний порядок контролю за їхньою діяльністю, а й юридичну відповідальність за суцільне вирубування лісів, а також умисне перешкоджання вирощуванню дерев [5]. Радянська політика управління лісовим фондом була вкрай незбалансованою та неефективною. Головною метою радянської влади була агресивна інтенсифікація лісової промисловості, що не лише зруйнувало розгалужену систему заповідних лісів, а й сприяло становленню культури індустріально-споживацького ставлення до лісових ресурсів [1].

Нині правова охорона лісів в Україні забезпечується на рівні конституційного, екологічного, цивільного, адміністративного та кримінального законодавства. Проте неузгодженість та незавершеність реформ лісової галузі призвели до сплеску корисливих посягань на об'єкти лісового фонду з боку як службових осіб, так і пересічних громадян.

Дискусійним кроком уряду став мораторій на експорт лісу-кругляку [6], запроваджений урядом у 2015 р. всупереч основним засадам Угоди про асоціацію України з ЄС та правилам Світової організації торгівлі. Однак такий крок, на жаль, не мав профілактичного ефекту – весь товар «чорних лісорубів» тепер експортується як дрова або інші види деревообробної продукції [8].

Таким чином, варто наголосити на актуальності саме кримінологічного виміру досліджень феномену незаконної порубки лісу з огляду на необхідність науково обґрунтованих пропозицій якісних законодавчих та організаційних реформ у лісовому господарстві з метою забезпечення сталого лісокористування та охорони довкілля.

Список використаних джерел

1. Брэйн С. Новый взгляд на уничтожение заповедников в СССР в 1950-е гг. / С. Брэйн // Историко-биологические исследования. – 2012. – № 1. – С. 57–72.

2. Данильченко Ю. Правові проблеми захисту лісів в Україні / Ю. Данильченко, С. Гізімчук // Вісник прокуратури. – 2016. – № 9. – С. 72–79.

3. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

4. Мендик Л. В. Історичний розвиток юридичної відповідальності за лісо порушення / Л. В. Мендик // Прикарпатський юридичний вісник. – 2014. – Вип. 3 (6). – С. 144–151.

5. Мікулін Д. М. Розвиток лісового права на українських землях у ХІХ столітті [Електронний ресурс] / Д. М. Мікулін // Теорія і практика правознавства. – 2015. – Вип. 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015_1_18. – Назва з екрана.

6. Про внесення змін до Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» щодо тимчасової заборони експорту лісоматеріалів у необробленому вигляді // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 31. – Ст. 1598.

7. Результати роботи органів прокуратури Івано-Франківської області за 11 місяців 2016 року [Електронний ресурс] // Прокуратура Івано-Франківської області : [сайт]. – Режим доступу: http://ifr.gp.gov.ua/ua/actual_ivfr.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=198970. – Назва з екрана.

8. Рік перший: як мораторій на експорт лісу-кругляку вплинув на економіку України [Електронний ресурс] // Vox Ukraine : [сайт]. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/2017/02/22/moratorij-na-eksport-lisu-ua/>. – Назва з екрана.

Ігнатушко Ю. І. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри інформаційних технологій Національної академії внутрішніх справ

ПРАВОВА ОХОРОНА КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ

В умовах становлення ринкової економіки, стрімкого науково-технічного прогресу активно розвиваються інформаційні системи, розробляють різноманітні комп'ютерні програми, використання яких ґрунтується на новітніх інформаційних технологіях.

Однією зі сфер правового регулювання, які зазнають впливу інтеграційних процесів та уніфікації, є сфера захисту прав інтелектуальної власності. Інтелектуальна власність як соціально-правове явище забезпечує охорону результатів творчої діяльності. Серед проблемних аспектів охорони прав інтелектуальної власності важливе місце посідає проблема охорони комп'ютерних програм. Це пов'язано, передусім, із динамічним розвитком комп'ютерних технологій та інформаційних систем, постійним наближенням до так званого інформаційного суспільства, у якому частка інформаційних продуктів у загальному суспільному виробництві поступово переважає.

З огляду на зазначене, нагальною є потреба в науково обґрунтованому забезпеченні захисту прав авторів комп'ютерних програм і використання комп'ютерного програмного забезпечення [1].

Аспектам захисту та використання комп'ютерних програм присвячені наукові праці українських і зарубіжних учених: Г. О. Андрощука, В. В. Белова, К. І. Белякова, О. М. Джужі,

В. С. Дмитришина, В. І. Жукова, В. А. Ландика,
Є. Д. Лук'янчикова, П. А. Луцкера, П. І. Орлова, Ю. Ю. Орлова,
О. А. Підопригори, О. О. Підопригори, О. Д. Святоцького,
М. В. Селіванова, А. Г. Серго, В. Г. Хахановського, В. О. Хорошка,
П. О. Цимбала, В. С. Цимбалюка, М. Я. Швеця та ін.

Комп'ютерні програми довго не наділяли правом бути об'єктом інтелектуальної власності – своєрідним товаром, що належить автору чи іншому правовласнику. Причина полягає в суспільній свідомості, у якій комп'ютерні програми з моменту їх появи асоціювалися з безкоштовним додатком до електронно-обчислювальної машини, хоча вони мають усі риси об'єкта інтелектуальної власності та потребують захисту не меншого, ніж будь-яке інше майно. Витрати на їх створення значно перевищують витрати на виробництво власне персональних комп'ютерів.

У вітчизняній і зарубіжній літературі останніх років поняття «програмне забезпечення» трактують ширше – як комплекс неапаратних засобів, які обслуговують комп'ютери. Відповідно до цього тлумачення, програмне забезпечення – це не тільки програми, а й покладені в їх основу алгоритми, тобто сукупність чітко визначених правил для розв'язання певної задачі за обмежену кількість кроків [2].

Специфіка комп'ютерних програм як об'єкта авторського права полягає в тому, що цей об'єкт може бути одночасно і нематеріальним благом (немайнові авторські права), і матеріальним (майнові авторські права).

Попри те, що комп'ютерні програми не цілком укладаються в традиційні межі авторського та патентного права, вибір на користь авторського права для правової охорони програмного забезпечення зумовлений тим, що найвищий рівень охорони в умовах масового виробництва програм може забезпечити тільки визнання комп'ютерних програм об'єктом захисту як результату творчої діяльності, отже, як об'єкта авторського права. Переважна більшість об'єктів авторського права є результатом художньої творчості, вони мають викликати в людей емоційні відчуття, комп'ютерна програма є результатом технічної творчості та призначена для задоволення утилітарних індивідуальних або суспільних потреб.

Унаслідок виокремлення ринку комп'ютерних програм і появи можливості їх функціонування як окремого програмного

продукту, не пов'язаного з конкретним комп'ютером, постала необхідність у самостійній правовій охороні цих об'єктів. Економічна цінність комп'ютерних програм, порівняно із власне комп'ютером, значно зросла, тому нині вже йдеться про те, що комп'ютерна програма є ціннішим об'єктом охорони, ніж комп'ютер. Отже, потрібно розробити нову правову базу для захисту авторських прав на комп'ютерні програми.

Список використаних джерел

1. Хахановський В. Г. Використання ліцензійного програмного забезпечення: правові аспекти / В. Г. Хахановський, Ю. І. Ігнатушко // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2004. – № 3. – С. 205–209.

2. Інформаційні технології в правозастосовній практиці : навч. посіб. / В. Г. Хахановський, В. А. Кудінов, В. М. Смаглюк. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – 112 с.

Кідіна Н. В. – аспірант кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНІ ПІДСТАВИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

Принцип рівності всіх перед кримінальним законом передбачає не лише необхідність застосування до особи єдиної для всіх підстави кримінальної відповідальності, а й врахування всіх індивідуальних її особливостей (мети, мотивів, емоційних станів тощо) під час вирішення питання про відповідальність (вид та розмір покарання).

До інститутів Загальної частини кримінального закону, які відображають особистісний підхід до кримінально-правового регулювання й такого, що потребує аналізу психологічних якостей та станів особистості винного, належать загальні начала призначення покарання неповнолітньому, а також обставини, які пом'якшують або обтяжують покарання (ст. 65–67, 103 Кримінального кодексу (КК) України). Такі обставини певним чином деталізують загальні начала призначення покарання. Вони забезпечують перехід від встановлення факту вини та меж

відповідальності до міри відповідальності у процесі правозастосування.

Індивідуальні риси особи, яка вчинила злочин, конкретні обставини та ситуації є різноманітними. Саме тому законодавець, окрім індивідуалізації, що становить основу певної санкції, встановив додаткові правила для пом'якшення або обтяження покарання, залежно від обставин, що зменшують або збільшують вину. Йдеться про цілі, мотиви, емоційні стани тощо, що не належать до ознак складу злочину конкретного виду.

Призначення покарання з врахуванням обставин, які пом'якшують або обтяжують відповідальність, дає змогу забезпечити «відплату» не лише за факт злочину та його наслідків. Такий підхід передбачає врахування особистісних особливостей, які вплинули на вибір і реалізацію певного варіанта поведінки, ускладнювали або полегшували її, а тому відображалися у ставленні до вчиненого.

Згідно з наукових досліджень[1; 2; 3], особистісні характеристики, що були взяті до уваги під час призначення покарання неповнолітнім, в загальному обсязі всіх обставин, які фактично були враховані при визначенні характеру та ступеню відповідальності, становлять майже 40 %. Це свідчить про певне значення психологічно коректного (адже йдеться про риси особистості) регулювання процесу індивідуалізації відповідальності неповнолітніх, зокрема завдяки визначенню в законі «наскрізної» сукупності обставин, які суттєво змінюють ступінь суспільної небезпеки діяння та особи, яка вчиняє злочин. До того ж, потрібно зважати на фактори, які впливають на усвідомлення суб'єктом відповідальності своєї поведінки, свободи й цілеспрямованості вибору її варіантів та способи реалізації; риси особистості, які можуть сприяти рецидиву.

Однак досить часто психологічні аспекти ігноруються. В правовій літературі акцентовано лише на значенні для індивідуалізації кримінальної відповідальності неповнолітніх комплексу соціальних, соціально-демографічних, кримінологічних, кримінально-правових ознак особи. Однак не зазначається про те, що особа характеризується передусім психологічними якостями та станами, які мають значення й для індивідуалізації покарання.

Недостатнє розроблення психологічного аспекту проблеми індивідуалізації відповідальності неповнолітніх викликала низку негативних наслідків для правового регулювання. До них можна зарахувати:

- понятійні помилки, наявні в деяких посібниках та коментарях до КК України (наприклад, твердження про те, що «мотив не спонукає до дії, на відміну від мети»; мотив ототожнюється зі «злим умислом») [4; 5];

- відсутність в законі та в коментарях до нього широких та повних трактувань психологічних термінів, що потребують змістовної інтерпретації, серед яких: «збіг тяжких особистих, сімейних чи інших обставин» (п. 5 ч.1 ст. 66 КК України) або «особлива жорстокість» (п. 10 ч. 1 ст. 67 КК України);

- невірне визначення необхідного та достатнього обсягу досліджень особливостей особи неповнолітнього, що мають значення для індивідуалізації відповідальності, зокрема пом'якшуючих та обтяжуючих обставин. Наприклад, деякі вказівки Пленуму Верховного суду та рекомендації в наукових працях фактично вимагають дослідження особи неповнолітнього без будь-яких обмежень. На практиці найчастіше «вивчення особи» неповнолітнього обмежується формальними характеристиками з місця навчання або роботи, або проживання тощо;

- недостатньо дослідженим залишається вплив на індивідуалізацію відповідальності неповнолітнього емоційних станів, окрім афекту, імпульсивності поведінки винної особи, ступеню усвідомлення поведінки стосовно не лише діяння загалом, а й її способів тощо.

Неповна реалізація психологічного підходу до регулювання індивідуалізації покарання неповнолітніх сприяє існуванню поширеного тезису про те, що до осіб, які вчинили тяжкі або особливо тяжкі злочини, рецидивістів необхідно застосовувати лише найсуворіші міри покарання.

Однак оцінка діяння, що вчинене у сукупності пом'якшуючих обставин, зокрема й тих, що належать до цілей та мотивів, взаємодії з ситуацією, може, незважаючи на тяжкість вчиненого, зумовити суттєве пом'якшення покарання, а за

виняткових обставин – навіть призначення покарання нижчого за мінімальну межу. І навпаки, в межах, встановлених законом, менш тяжкий злочин може зумовити максимальний розмір покарання, за умови, що обставини, які характеризують особу винного, та діяння (вибір способу вчинення злочину, мотив, наполегливість у реалізації умислу, посягання на хвору особу, дитину тощо) вказують на несправедливість пом'якшення покарання.

Таким чином, індивідуалізація відповідальності полягає не лише в класифікації діяння залежно від ступеня тяжкості.

До обставин, які впливають на відповідальність та покарання, належать:

- обставини, що характеризують один з елементів складу злочину або склад злочину загалом;

- обставини, що включені в механізм злочинної та посткримінальної поведінки або такі, що безпосередньо на неї впливають, які пов'язані з особою, але не мають значення для кваліфікації діяння (наприклад, залежність від іншої особи);

- аналогічні обставини, що належать до ситуації злочину (наявність особливих екстремальних ситуацій, умов стихійного лиха);

- обставини, що не належать до готування, вчинення, приховування злочину, а також наступної за злочином поведінки, яка характеризує ставлення особи до вчиненого, але характеризує її життєві принципи як члена соціуму, а тому впливають на вибір міри покарання.

Психологічні особливості особи можуть бути по-різному пов'язані зі злочином. Деякі з них відіграють основну роль у виборі злочинного способу задоволення потреб або розв'язання конфлікту (егоїстичне, корисливе спрямування особистості, неповага до людської гідності, сексуальна розбещеність, агресивність тощо). Інші психологічні особливості лише сприяють вчиненню злочину за наявності зовнішньої несприятливої ситуації (слабка воля, легковажність, низький рівень інтелектуального розвитку, емоційна дратівливість, боягузтво). Деякі особистісні особливості залишаються нейтральними щодо факту злочину (наприклад, вподобання,

інтереси неповнолітнього, який вчинив злочин у стані афекту або з необережності).

Зрозуміло, що в межах кримінального процесу можуть і повинні бути вивчені не всі психологічні особливості неповнолітнього, а лише ті, що можуть стосуватися зазначеного питання. Значення мають такі особистісні характеристики, що вплинули на вибір та реалізацію протиправної поведінки, ускладнювали або полегшували її, а також впливали на ставлення до вчиненого. Тому зазвичай необхідно дослідити особливості особи неповнолітнього, що вчинив злочин, які:

- вказують на закономірності або випадковість прийняття й реалізації рішення про злочин;
- впливають на здатність керувати поведінкою в конкретній ситуації;
- важливі для прогнозування небезпеки рецидиву та визначення програми корекційного впливу.

Список використаних джерел

1. Судова практика у справах про злочини неповнолітніх і втягнення їх у злочинну діяльність. Узагальнення, здійснене Судовою палатою у кримінальних справах Верховного Суду України // Вісник Верховного Суду України. – 2003. – № 4. – С. 12–35.
2. Становский М. Н. Назначение наказания. – СПб. : Юридический центр пресс, 1999. – 480 с.
3. Сучасне кримінальне право України: курс лекцій / А. В. Савченко, В. В. Кузнецов, О. Ф. Штанько. – Київ : Паливода А. В., 2005. – 640 с.
4. Тарарухин С. А. Установление мотива и квалификация преступления / С. А. Тарарухин. – Київ : Вища шк., 1977. – 151 с.
5. Тузов А. П. Застосування кримінальних заходів до неповнолітніх правопорушників / відп. ред. О. Я. Светлов. – Київ : Наукова думка, 1974. – 79 с.

Корольчук В. В. – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОБІГАННЯ РОЗВИТКУ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Одним з основних факторів, що негативно позначається на наповненні бюджету держави, є тіньова економіка, масштабність якої стала важливою домінантою не тільки економічного, а й суспільного життя України.

Функціонування тіньової економіки призводить до:

- а) втрати податкових надходжень до бюджету, а отже ускладнення виконання фінансових зобов'язань держави;
- б) невідомості управлінських рішень через брак достовірної інформації про розвиток економічних процесів;
- в) скорочення внутрішніх інвестиційних ресурсів.

Найнебезпечнішим наслідком розвитку тіньової економіки є її негативний вплив не тільки на формування бюджету, а й на рівень криміналізації суспільства. Значна тінізація економічного обороту, недостатній рівень державних заходів для її подолання призводять до порушення принципів громадянського суспільства, формують негативний міжнародний імідж держави, стримують надходження іноземних інвестицій, не сприяють налагодженню торговельно-економічних стосунків українських підприємств із зарубіжними партнерами, загалом стоять на заваді євроінтеграційній спрямованості України. Проблеми тіньової сфери економіки стають хронічними та призводять до моральної і духовної деградації суспільства, правової незахищеності громадян і суб'єктів господарювання, поширення правового нігілізму та недовіри до влади.

Тенденція до зниження рівня тінізації, яка стала формуватися протягом останніх років в Україні, підтверджує правильність загальної спрямованості економічних реформ, упровадження яких сприяє розвитку легальної економічної діяльності. Водночас рівень тінізації залишається досить значним.

Тінізація економіки спричинила стрімкий розвиток корупції, що призводить до масштабних негативних змін у структурі

економічних відносин, є своєрідним «організаційно-правовим» інструментом забезпечення тіньового сектору економіки.

Гальмування економічних перетворень, незавершеність формування ринкових механізмів призводять до неузгодженості державної економічної політики з інтересами значної кількості суб'єктів господарювання. Стихійно виникають нові правила здійснення господарських трансакцій, у яких регуляторна і контрольна функції держави поступаються місцем вимогам неформальних угод.

Останніми роками в Україні стає поширеною практика подання заниженої інформації про характер й обсяги підприємницької діяльності, приховування прибутків від офіційної статистики та оподаткування.

Формування масштабного тіньового сектору в Україні значною мірою спричинене послабленням управління економічними процесами з боку держави, суттєвими недоліками економічної політики, зокрема незадовільним станом господарського та податкового законодавства.

Хронічними недоліками господарського законодавства залишаються: а) надмірна кількість нормативних актів, неузгодженість їх між собою; б) нестабільність їх дії; в) наявність значних прогалин у регулюванні господарських відносин. Досі не прийнято Податкового кодексу України.

Нинішня податкова система під впливом факторів тіньової економіки фактично зосереджена на виконанні одного завдання – максимального залучення надходжень до бюджету, що не враховує можливих негативних наслідків надлишкового фіскального тиску на легальних суб'єктів господарювання та громадян, а це спонукає їх до приховування результатів економічної діяльності.

Співвідношення всіх видів надходжень до бюджету, разом з обов'язковими внесками (без Пенсійного фонду та фондів страхування від нещасних випадків і на випадок безробіття), до ВВП в Україні суттєво нижче за аналогічні надходження в розвинених країнах. Тобто податковий тягар в Україні є помірним. Обтяжливість податкової системи України визначають, насамперед, не величиною податкових ставок, а нерівномірністю податкового навантаження, нестабільністю та непослідовністю податкового законодавства, недосконалістю господарських оборотів, недоліками грошової сфери й обігу

фінансів підприємств, зосередженням податкового тиску на добросовісних платниках податків.

Попри активні заходи, яких уживають протягом останніх років правоохоронні органи у сфері протидії тінізації економіки та відмиванню коштів, отриманих злочинним шляхом, значно знизити рівень злочинності й корупції та зменшити їхній вплив на соціально-економічну ситуацію в Україні поки що не вдалося. Тіньова економіка продовжує набувати дедалі організованіших форм, використовує професійніші методи та форми протиправної діяльності. Ще не розроблено чіткого механізму міжвідомчої координації, правового забезпечення й ефективного та комплексного використання всіх наявних сил і засобів, правоохоронних, контрольних, фінансових та інших зацікавлених державних органів для подолання окресленого кола проблем.

З огляду на зазначене, постала необхідність предметного пошуку нових важелів впливу й усвідомлення того, що аналізовану проблему не можна розв'язати без комплексного підходу одноразовими заходами чи кампаніями.

Подальше обмеження впливу чинників тінізації економіки не може ґрунтуватися лише на силових методах, які забезпечують тимчасовий ефект. На нашу думку, це має бути цілісна система дій, спрямована, передусім, на подолання та викорінення причин та передумов цих явищ. Необхідна нова стратегія детінізації економіки. Вона має полягати у створенні сприятливих умов для легальної економічної діяльності шляхом максимального врахування інтересів суб'єктів господарювання. Слід розробити й упровадити засоби правового та організаційного спрямування, які значно обмежили б кримінальний сектор тіньової економіки.

Оздоровлення економіки доцільно здійснювати на засадах неруйнівного залучення тіньових капіталів і грошових коштів до легальної сфери економіки та створення відповідної зацікавленості суб'єктів господарювання. Податкова реформа має забезпечити зниження і вирівнювання податкового тягаря, спрощення податкової системи, посилення податкового контролю за рівнем витрат виробництва, мінімізації витрат на адміністрування податків. Загальна кількість податків та обов'язкових платежів, їх розмір мають бути обмеженими, особливо для малого бізнесу. Зниження величини ставок податку

на прибуток підприємств, зміна системи оподаткування доходів громадян і суттєве зменшення ставки цього податку мають забезпечити позитивний вплив на процеси детінізації економіки.

У зв'язку із цим максимальне залучення в національну економіку коштів, які можуть бути отримані від детінізації економіки та легалізації доходів, прихованих від надмірного оподаткування, зокрема й вивезених за кордон, можливе лише в разі здійснення комплексу відповідних заходів, які мають ґрунтуватися не тільки на силових методах, а й на цілісній системі дій, спрямованій на подолання та викорінення причин та передумов окреслених проблем. Послідовна детінізація економіки сприятиме оздоровленню соціального клімату в суспільстві, залученню додаткових бюджетних надходжень та інвестиційних ресурсів, забезпеченню стійкого й динамічного розвитку нашої держави.

Костюшко Н. О. – здобувач вищої освіти бакалавр 3-го курсу Інституту кримінально-виконавчої служби; *Науковий керівник* – кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права, процесу та криминології Інституту кримінально-виконавчої служби Національної академії внутрішніх справ **Палій М. В.**

СПРОСТУВАННЯ КРИМІНОГЕННОЇ БРЕХНІ ЯК НАПРЯМ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

В наш час світ диктує свої, особливі правила життя. В більшості випадків сучасним світом керує брехня та лицемірство. І в цьому існує велика небезпека, тому що певними інформаційними потоками людей спрямовують на життя єдиним і суцільним розумом, який нав'язує певним групам думку, яку кожен сприймає за власну. Це особливо небезпечно якщо відбувається на підставі викривленої інформації чи відвертої брехні.

Брехню часто недооцінюють, та її наслідки можуть бути трагічними. Існують різні за своїми наслідками види брехні та обману – маніпулювання якістю та кількістю інформації,

повідомлення двозначної інформації, умовчання та спотворення.[1]

Але одним із найбільш небезпечних видів є брехня криміногенного характеру, яка у разі її прийняття за істину може призвести до вчинення злочину. Це стосується в першу чергу неправдивої статистики, теле- та радіоовин, зміст яких містить в собі пропаганду замість правди. Ідеологізація даних, що нав'язують нам ЗМІ, вже давно закладена на генетичному рівні людей.

Фальсифікація фактів та навмисне приховування істини є діючими методами сучасної кремлівської пропаганди, що налаштовує людей одне проти одного. З використанням такої неправдивої інформації, вже третій рік поспіль ведеться негласна інформаційна війна України з Російською Федерацією. В результаті чого на території України, що межує з державою-ворогом були створено незаконні воєнізовані формування «ЛНР» та «ДНР», які незаконно відокремились та ведуть власну воєнну політику. Але такі дії не залишаються безкарними та непоміченими. Так наприклад, протягом 2016 року прокуратура Хмельницької області розпочала 11 кримінальних проваджень за фактами участі 11 громадян України у складі незаконних збройних формувань «ЛНР» та «ДНР», які є терористичними організаціями, за ч. 1 ст. 258³ КК України [2].

За електронною базою Єдиного державного реєстру судових рішень тільки у період з 01.01.2017 року по 09.03.2017 було порушено 27 кримінальних проваджень за ст. 258³ КК України [3]. Діюча в Україні прозора онлайн система роботи судів дозволяє дослідити судову практику притягнення до відповідальності за злочини, які в тому числі пов'язані з неправдивою інформацією засобів масової інформації взагалі та РФ зокрема. На прикладі справи № 757/2179/17-к Печерського районного суду міста Києва від 25.01.2017 року можна побачити як особі за вчинене кримінальне правопорушення, передбачене ч.1 ст. 258³ КК України було призначено покарання у вигляді позбавлення волі на 13 років з конфіскацією майна [4] (максимальна міра покарання – 15 років). Так чи варто вчиняти злочин, через внутрішні переконання що опираються на брехню та пропаганду ворогів? Ні, не варто, адже своя думка, не заснована на теле-, радіопрограмах – це те що робить людину

особистістю і виділяє з сірої маси спотвореного брехнею суспільства.

Не зважаючи на силу обману, Україна веде свою інформаційну політику в протистоянні російській агресії. На початку поточного року Президент України Порошенко П.О. підписав Указ, яким увів у дію рішення Ради національної безпеки і оборони «Про Доктрину інформаційної безпеки України» та затвердив Доктрину інформбезпеки для протидії пропаганді Кремля [5]. В даному документі значна частина завдань у веденні політики протистояння гібридній війні покладається на Міністерство інформаційної політики України. Але також, чимале значення в даному питанні відіграють Міністерство закордонних справ, Міністерство оборони, СБУ, Державна служба спеціального зв'язку та захисту, Нацрада з питань телебачення і радіомовлення та Кабінет міністрів України.

Також кремлівську брехливу інформацію спростовують такі медіа-канали, як «Стопфейк», «Антизомбі» та «Громадянська оборона». Їх можна назвати своєрідними «антиботами» в боротьбі проти кремлівських ботів, які розпалюють протистояння та сприяють вчиненню цілої низки злочинів на ґрунті неправдивої інформації. Це і участь у незаконних збройних формуваннях і розпалювання агресивної війни і сприяння терористичним організаціям тощо.

Спростування брехні можливе різними способами і засобами комунікацій та зв'язку. Але це являє собою дуже кропітку та зосереджену на запобіганні та протидії злочинності працю. Тому що не кожна людина готова почути правду в свою адресу, так само й ціле населення, а брехня, вона буває приємніша на сприйняття, але одночасно й небезпечніша. Тому своєчасне викриття та спростування брехні, може попередити величезну трагедію.

Таким чином напрям протидії злочинності способом спростування брехні, має чудові перспективи для розвитку в майбутньому, та користується попитом у наш час.

Список використаних джерел

1. Обман [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%B1%D0%BC%D0%B0%D0%B>. – Назва з екрана.

2. На Хмельниччині впродовж року затримали 11 посібників терористів «ЛНР» та «ДНР» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://khm.depo.ua/ukr/khm/nahmelnichchini-vprodovzh-roku-zatrimali-11-posibnikiv-teroristiv-21012017121400>. – Назва з екрана.

3. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/>. – Назва з екрана.

4. Вирок. Справа № 757/2179/17-к. Печерський районний суд м. Києва від 25 січ. 2017 р. [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/64300127>. – Назва з екрана.

5. Порошенко затвердив Доктрину інформбезпеки для протидії пропаганді Кремля. – Новини. – Політика. Російська агресія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipress.ua/news/poroshenko_zatverdyyv_doktrynu_informbezpek_y_dlya_prottydii_propagandi_kremlya_201010.html. – Назва з екрана.

Криволапов В. М. – ад'юнкт наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ ЗАВОЛОДІННЯМ КОШТАМИ ШЛЯХОМ УТРУЧАННЯ В РОБОТУ БАНКОМАТІВ

Приваблююю для випробовування злочинних технологій є сфера банківських операцій, що характеризується концентрацією коштів як у готівковій, так і в безготівковій формах, різноманітністю фінансових послуг та інструментів з різним рівнем захищеності й широким клієнтським полем.

Сервіс банківських установ дає змогу здійснювати більшість операцій дистанційно, керувати рахунками з будь-якого місця за допомогою програмно-апаратних засобів. Понад сотні банків в Україні використовують внутрішньодержавні й міжнародні платіжні системи, здійснюють емісію й еквайринг платіжних карток, а тому розміри збитків через незаконне

втручання в роботу банкоматів щорічно збільшуються. Масштаби такого шахрайства у світі досить великі, втрати від нього лише в США щороку становлять 2,8 млрд доларів США, у Великій Британії – 61,9 млн фунтів стерлінгів. У Східній Європі та країнах колишнього СРСР така проблема актуалізувалася останніми роками у зв'язку з розвитком ринків банківських послуг [1].

Узагальнення наукових джерел свідчить, що розробники криміналістичних рекомендацій не враховують особливості механізму вчинення злочинів, пов'язаних із заволодінням коштами шляхом втручання в роботу банкоматів, та специфіку досудового розслідування у кримінальних провадженнях цієї категорії. Водночас слідча практика свідчить про складнощі встановлення причетності до них конкретних осіб, низку проблем у сфері збирання доказів, а також про певну специфіку проведення окремих процесуальних дій тощо.

Недостатній контроль з боку держави банківських операцій залишає цю систему найуразливішою для протиправних посягань, зокрема шахрайств та інших злочинів, пов'язаних з використанням засобів доступу до банківських рахунків.

Стан злочинності, пов'язаної з заволодінням коштами з банкоматів, характеризується значним зростанням у зв'язку з щорічним збільшенням виявлених фактів їх учинення та низькими результатами розслідування.

Упродовж 2010–2012 рр. учинено 136 крадіжок готівки з банкоматів (2010 р. – 19; 2011 р. – 59; 2012 р. – 58), з яких загалом розкрито 22 злочини. У першому кварталі 2013 р. виявлено 10 злочинів, з яких жодний не було розкрито. У згаданій період крадіжки готівки вчинено переважно з банкоматів ПАТ КБ «ПриватБанк» – 46, ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» – 20, АКІБ «УкрСиббанк» – 11, КБ «БрокБізнесбанк» – 8, ВАТ «Ощадбанк» та «Промінвестбанк» – по 7. За територіальною ознакою найбільше злочинів у 2012 р. вчинено на території Донецької області – 9, Київської – 8, Дніпропетровської і Черкаської – по 5, міста Києва та Кіровоградської області – по 4, Вінницької, Житомирської і Чернігівської – по 3.

Розповсюдженими способами заволодіння готівкою залишається механічне пошкодження (порушення цілісності) банкоматів за допомогою газового різачка (2012 р. – 29 випадків), шляхом віджимання задніх дверцят банкомату металевим кийком (28) та застосування кутової шліфувальної машини, так званої болгарки (17).

Суттєво збільшуються й розміри збитків, завданих унаслідок таких дій: у 2010 р. з банкоматів викрадено готівки на загальну суму 265,7 тис. грн; у 2011 р. – 9,9 млн грн.; у 2012 р. – 11,6 млн грн. [1].

Відповідно до аналізу, проведеного Українською міжбанківською асоціацією членів платіжних систем «ЕМА», у 2012 р. в Україні виявлено 73 факти встановлення скімінгових пристроїв на банкомати, причому найбільша кількість використання таких «накладок» припадає на літній період (червень – 17 випадків) та регіональною прив'язкою до Київської та Одеської областей.

Така тривожна ситуація переконує в необхідності вдосконалення роботи слідчо-оперативних груп щодо проведення першочергових слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій у межах кримінальних проваджень, а також активізації оперативно-розшукових заходів, спрямованих на отримання інформації щодо осіб, які готують такі злочини, та своєчасне їх виявлення у межах оперативно-розшукових справ.

З часу набрання чинності Кримінального процесуального кодексу КПК України у 27 кримінальних провадженнях цієї категорії надано 67 доручень щодо проведення слідчих (розшукових) дій і лише 3 – щодо негласних слідчих (розшукових) дій. Таким чином, зафіксовано лише один випадок затримання осіб, причетних до крадіжки грошей з банкоматів, унаслідок реалізації справи оперативного обліку.

Набувають поширення крадіжки з банкоматів за допомогою використання спеціального пристрою, який встановлюють всередині презентера банкомата через шаттер, що відкривається для видачі коштів під час отримання клієнтом готівки, за допомогою якого злочинець отримує

готівку за вже відміненою транзакцією. У першому кварталі 2013 р. вчинено 25 замахів на крадіжку таким способом, з яких у 20 випадків викрадено готівку на загальну суму 49 тис. грн. (Дніпропетровська, Київська, Кіровоградська, Одеська, Полтавська, Черкаська обл.).

Серед умов, які сприяють вчиненню злочинів шляхом незаконного втручання в роботу банкоматів, головними потрібно вважати недостатню технічну надійність таких пристроїв, відсутність ефективної фізичної охорони, відеоспостереження та сигналізації [1].

Список використаних джерел

1. Організація розслідування злочинів, пов'язаних із заволодінням коштами шляхом утручання в роботу банкоматів: метод. реком. / С. С. Чернявський, О. Ю. Татаров, В. І. Василичук та ін. ; МВС України ; НАВС ; Гол. слідче управління – Київ, 2013. – 87 с.

Крижна В. В. – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ, УЧИНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІМИ

Злочинність неповнолітніх є невід'ємною складовою загальної злочинності. Зростання рівня злочинності неповнолітніх неодмінно призводить до зростання рівня рецидивної злочинності. Саме щодо неповнолітніх заходи профілактики виявляються найефективнішими. Перебуваючи на стадії формування особистості, неповнолітні правопорушники краще, ніж дорослі, піддаються впливу заходів виховного характеру, що надає можливість усунути дефекти їх соціалізації. Отже, розв'язання проблеми запобігання злочинності неповнолітніх слід забезпечити на найвищому – державному рівні, а громадянське суспільство в цьому процесі має обрати

якнайактивнішу позицію. Водночас зусилля держави та суспільства в напрямі попередження злочинності неповнолітніх можуть бути результативними лише за умови, якщо така діяльність матиме належне теоретичне підґрунтя, невід’ємною складовою якого є кримінологічна характеристика, що враховує особливості цього виду злочинності.

У юридичній літературі поняття злочинності неповнолітніх, зазвичай, розглядають у контексті проблеми віку суб’єкта злочину. Згідно із загальноприйнятим визначенням, злочинність неповнолітніх – це негативне явище, що виявляється в сукупності злочинів, учинених особами віком від 14 до 18 років. Вік є тією біологічною ознакою, що визначає соціально-психологічні особливості етіології злочинності неповнолітніх і специфіку засобів запобігання їм. Водночас вікова ознака має ще й юридичне значення. На думку Є. Д. Лук’яничкова та Д. М. Письменного, доцільно аналізувати злочини неповнолітніх з огляду на вікові особливості контингенту неповнолітніх злочинів, а саме: 1) злочини, учинені неповнолітніми, які досягли 14 років (нижньої межі кримінальної відповідальності); 2) злочини, учинені неповнолітніми віком від 14 до 16 років, для яких передбачено кримінальну відповідальність лише за злочини, що становлять підвищену суспільну небезпеку; 3) злочини, учинені неповнолітніми віком від 16 до 18 років, які підлягають кримінальній відповідальності в загальному порядку [1, с. 43].

Злочинності неповнолітніх, порівняно зі злочинністю дорослих, притаманна підвищена латентність. У низці випадків діяння, які вчинили особи, що не досягли віку 18 років, сприймають як дитячі пустощі, про які, зазвичай, не прийнято повідомляти у правоохоронні органи. За експертними оцінками, рівень злочинності неповнолітніх у три–чотири рази перевищує офіційно зареєстрований [2, с. 275]. Про латентність цієї категорії злочинів опосередковано свідчить і те, що з-поміж правопорушень, учинених неповнолітніми, майже половину щорічно становлять тяжкі й особливо тяжкі злочини [3, с. 203].

Крім цього, злочинність неповнолітніх має переважно загальнокримінальну спрямованість. Структура цього виду злочинності також має певні особливості, порівняно зі структурою загальної злочинності. Так, у кримінологічних джерелах зазначено, що структура злочинності неповнолітніх

набуває усіченого вигляду з огляду на істотну перевагу таких видів злочинів, як крадіжки, хуліганства (становлять понад дві третини злочинів), грабежі та незаконне заволодіння транспортними засобами. Зокрема, крадіжки залишаються найпоширенішим видом у структурі злочинності неповнолітніх [3, с. 173–176]. Частка злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 305–324 КК України) становить щорічно 5–6 % усіх злочинів, учинених неповнолітніми [3, с. 206].

Одна з особливостей кримінологічної характеристики злочинності неповнолітніх полягає в порівняно більшій частці злочинів, учинених у стані сп'яніння. До найнебезпечніших тенденцій щодо злочинів неповнолітніх, які вчиняють у стані сп'яніння, належать такі:

- збільшення кількості злочинів, учинених з особливою жорстокістю, зухвалістю та цинізмом;

- високий рівень рецидиву, що пов'язано з наркотичною залежністю, небажанням стати на шлях виправлення та прагненням швидко здобути «легкі гроші»;

- підвищення коефіцієнта злочинної активності у віковій підгрупі 16–18 років;

- збільшення кількості неповнолітніх, яких утягнули дорослі у злочинну діяльність;

- «фемінізація» злочинів неповнолітніх, що вчиняють у стані сп'яніння [4, с. 12–13].

На протигагу злочинності дорослих, злочинність неповнолітніх вирізняється груповим характером. Майже половину злочинів неповнолітні вчиняють у складі групи, а щодо окремих видів злочинів цей показник може бути ще вищим. До 75–80 % крадіжок, грабежів, хуліганства, вимагань і згвалтувань учиняють у складі групи.

Характеризуючи злочини неповнолітніх за місцем їх учинення, у кримінологічних джерелах впродовж тривалого часу зазначали, що до 80 % злочинів неповнолітні вчиняють поблизу свого місця мешкання, навчання чи праці. Проте останніми роками мобільність неповнолітніх значно підвищилася, а тому поширеними стали випадки вчинення ними злочинів у місцях проведення дозвілля (розважальні заклади), які розташовані далеко від місця мешкання (кожний третій–четвертий злочин) [5, с. 170].

Продовжує домінувати насильницька та корисливо-насильницька мотивація. Зокрема, насильницькі злочини можуть вчиняти із застосуванням зброї, переважно холодної, знарядь катування, залякування, а також технічних засобів. Фізичне та психологічне знущання неповнолітні знімають на мобільний телефон для подальшого психологічного тиску на жертву та поширення принизливих сцен насильства через мережу Інтернет.

Загалом до особливостей кримінологічної характеристики злочинності неповнолітніх, передусім, належать підвищена латентність, більша питома вага злочинів, учинених групою осіб, у стані сп'яніння, залежність рівня злочинності від сезонних коливань, типовість та усіченість структури цього виду злочинності тощо. Наведені ознаки зумовлені, передусім, віковими особливостями та соціальною несформованістю особистості, яка учиняє відповідні злочини. Дослідження специфіки кримінологічної характеристики злочинності неповнолітніх сприяє розробленню диференційованих заходів запобігання правопорушенням серед цієї категорії осіб.

Список використаних джерел

1. Лукьянчиков Е. Д. Разрешение органами внутренних дел заявлений и сообщений о преступлениях несовершеннолетних : учеб. пособие / Е. Д. Лукьянчиков, Д. П. Письменный. – Киев : НИиРИО КВШ МВД СССР им. Ф. Э. Дзержинского, 1987. – 67 с.
2. Криминология : учебник / под ред. В. Н. Кудрявцева, В. Е. Эминова. – М. : Юристъ, 1995. – 512 с.
3. Якимова С. В. Криминологія: Загальна та Особлива частини : підручник / С. В. Якимова, Н. Є. Маковецька, О. М. Омельчук. – Хмельницький : Хмельниц. ун-т упр. та права, 2014. – 442 с.
4. Стеблинська О. С. Запобігання злочинам, які вчиняються неповнолітніми в стані сп'яніння : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08 / О. С. Стеблинська. – Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2008. – 18 с.
5. Александров Ю. В. Криминологія : курс лекцій / Ю. В. Александров, А. П. Гель, Г. С. Семаков. – Київ : МАУП, 2002. – 325 с.

Кудінов В. А. – кандидат фізико-математичних наук, доцент, завідувач кафедри інформаційних технологій Національної академії внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБРОБКИ ДАНИХ СИСТЕМИ ОПЕРАТИВНОГО ІНФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Відповідно до п. 1.1 Інструкції про оперативне інформування в органах і підрозділах внутрішніх справ, внутрішніх військах та навчальних закладах МВС України, затвердженої наказом МВС України від 22 жовтня 2012 р. № 940 [1], оперативне інформування органів Національної поліції визначено як єдина система збирання, опрацювання та подання до підрозділів центрального органу управління поліції, територіальних органів поліції в АР Крим та м. Севастополь, областях, м. Київ, міжрегіональних територіальних органів поліції оперативної інформації про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події (далі – кримінальні правопорушення та інші надзвичайні події), а також стеження за встановленням і затриманням осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, та реагуванням на інші надзвичайні події. Ця система є невід’ємною частиною завдань, які виконують органи Національної поліції, і спрямовані на забезпечення публічної безпеки та порядку на всій території України [2].

Зазначена Інструкція містить Перелік кримінальних правопорушень та інших надзвичайних подій, інформацію про які подано до органів Національної поліції [1]. Причому своєчасність проходження оперативної інформації, її повнота та об’єктивність забезпечує негайне реагування на негативний розвиток подій, дає змогу попередити або локалізувати їх, зокрема із залученням можливостей інших органів Національної поліції, задіяти з цією метою військові формування та спеціальні служби.

Для забезпечення оперативного інформування в органах Національної поліції функціонує система оперативного інформування (СОІ). Метою функціонування СОІ є своєчасне, достовірне, повне та якісне інформування керівництва Національної поліції, зацікавлених міністерств і державних

органів про реальний стан й динаміку оперативної обстановки в Україні загалом та окремих її регіонах для прийняття впливових управлінських рішень, спрямованих на її покращання, а також постійне стеження за розслідуванням кримінальних правопорушень і реагуванням на інші надзвичайні події.

Завдання щодо забезпечення функціонування системи оперативного інформування органів Національної поліції безпосередньо покладено на чергові частини [1], які належать до структури підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування.

Основними завданнями СОІ органів Національної поліції є:

1) цілодобове збирання, опрацювання та своєчасне подання до органів Національної поліції достовірної оперативної інформації про кримінальні правопорушення та інші надзвичайні події у повному, систематизованому, якісному та зручному для користування вигляді [3];

2) постійне стеження за встановленням і затриманням осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, та реагуванням на інші надзвичайні події;

3) підготовка відповідної довідкової, аналітичної, статистичної та іншої інформації для керівництва Національної поліції, зацікавлених міністерств і державних органів для оцінки реального стану й динаміки злочинності в Україні загалом та в окремих її регіонах [3; 4];

4) забезпечення ефективної інформаційної взаємодії усіх галузевих служб Національної поліції, інших правоохоронних органів та державних установ з питань встановлення і затримання осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, а також реагування на інші надзвичайні події;

5) забезпечення надійного захисту оперативної інформації про кримінальні правопорушення та інші надзвичайні події.

Необхідно зазначити, що СОІ містить досить широкі можливості щодо обробки даних. Нами було здійснено аналіз залежності кількості зареєстрованих повідомлень про кримінальні правопорушення та інші надзвичайні події в Україні за місяцями року протягом 10 років, що представлено на рисунку.

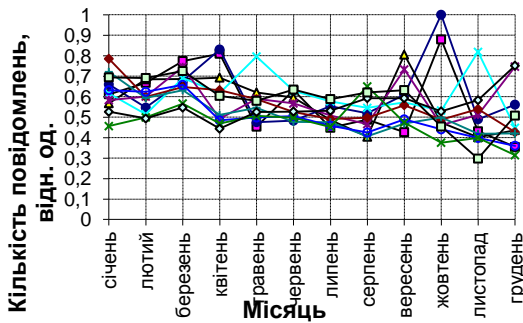

Рис. Залежність кількості повідомлень від місяця року

Здійснений аналіз графіків надав можливість виявити два максимуми повідомлень (здебільшого у березні-квітні та вересні-жовтні). Виявлена закономірність потребує додаткового детального наукового дослідження кримінологами, психологами та іншими фахівцями. Але, на нашу думку, вже зараз її необхідно враховувати під час планування роботи органів Національної поліції у подальшому для вжиття відповідних превентивних і профілактичних заходів [2], спрямованих на запобігання вчиненню кримінальних правопорушень та інших надзвичайних подій в державі.

Нами також було здійснено аналіз розподілу обласних підрозділів Національної поліції між собою за даними СОІ за двома критеріями: 1) за загальною кількістю кримінальних правопорушень (кількістю вбивств), що були зареєстровані на їх території за певний період часу; 2) за загальною кількістю кримінальних правопорушень (кількістю вбивств), що були зареєстровані на їх території за певний період часу, але з розрахунку на 100 тис. населення. Таким чином, було встановлено, що для третини обласних підрозділів Національної поліції результати отриманих даних суттєво змінювались залежно від обраного критерію оцінювання як для загальної кількості кримінальних правопорушень, так і для кількості вбивств. Так, ми вважаємо, що доцільно оцінювати ефективність

діяльності обласних підрозділів Національної поліції за кількістю зареєстрованих будь-яких правопорушень з урахуванням їх розрахунку на 100 тис. населення.

Список використаних джерел

1. Про організацію реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події, та забезпечення оперативного інформування в органах і підрозділах внутрішніх справ України [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 22 жовт. 2012 р. № 940. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0054-13>. – Назва з екрана.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – ст. 379.

3. Правова статистика: підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі. – Київ : Атіка, 2014. – 448 с.

4. Правова статистика [Електронний ресурс] : мульт. навч. посіб. / В. В. Василевич, Ю. О. Левченко, Т. Л. Кальченко та ін. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – Режим доступу: http://www.naiu.kiev.ua/books/pravova_statistica/mathaterials/home.html. – Назва з екрана.

Кулик К. Д. – асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

АСПЕКТИ ВІКТИМОЛОГІЧНОГО ЗАПОБІГАННЯ РОЗБЕЩЕННЮ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

На сьогодні захист дітей від статевих злочинів є одним із основних напрямів діяльності міжнародного співтовариства. Україна обрала курс на євроінтеграцію, що зумовлює необхідність приведення її законодавства у відповідність до норм міжнародних правових актів і втілення їх в життя. Розбещення неповнолітніх є проявом злочинних посягань на статеву недоторканість осіб, які не досягли шістнадцятирічного віку. Воно становить серйозну суспільну небезпеку, оскільки

порушує нормальний фізичний, психічний та моральний розвиток неповнолітніх.

За даними Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення МВС України та Відділу ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань та інформаційно-аналітичної роботи Генеральної прокуратури України, упродовж 2003–2016 рр. було зареєстровано 3797 випадків розбещення неповнолітніх та засуджено 1186 осіб за його вчинення. Щорічно вчиняють приблизно 271 злочин, передбачений ст. 156 Кримінальним кодексом України. Проте офіційна статистика не відображає фактичний рівень розбещення неповнолітніх, оскільки злочини мають високу латентність, яка відповідно до результатів кримінологічного дослідження у 6 разів перевищує кількість облікованих діянь.

Таким чином, постає необхідність розроблення та реалізації заходів запобігання цьому негативному явищу. Потрібно звернути увагу на те, що ці заходи повинні бути спрямовані не лише на потенційного злочинця, а й на потенційну жертву – *віктимологічне запобігання*. Віктимологічне запобігання – це самостійний напрям запобігання злочинності, що охоплює комплекс заходів та діяльність, спрямовану на зниження рівня групової (масової) та індивідуальної віктимності, а також зменшення кількості жертв злочинів у суспільстві [1, с. 9]. Віктимологічне запобігання розбещенню неповнолітніх передбачає девіктимізацію, що являє собою вид профілактичної роботи, метою якої є нейтралізація або усунення негативних наслідків віктимізації, а також реабілітація конкретних жертв злочинів [2, с. 10]. Саме цей напрям діяльності різних суб'єктів має стати ключовим у процесі дослідження та усунення віктимогенних чинників. Зважаючи на специфіку віктимологічного запобігання, доцільно активізувати застосування заходів виховного, психологічного, медичного та правового характеру до осіб, яким ще не виповнилось 16 років.

Заходи виховного впливу є основою віктимологічного запобігання розбещенню неповнолітніх, адже вони найповніше охоплюють весь спектр соціального життя. Первинна соціалізація дитини відбувається в сім'ї та школі, тому на батьків та педагогів покладено основний обов'язок із виховання дитини. Для зниження рівня віктимності дитини необхідним є:

1) систематичний догляд за нею з метою завчасного виявлення можливих відхилень у її розвитку; 2) правильне загальне та статеве виховання, формування культури спілкування [3, с. 216–217]; 3) адекватне статево-рольове самовизначення дитини; 4) виховання в дитини навичок поведінки в нестандартних ситуаціях; 5) проведення роз'яснювальних бесід на теми статевого розвитку; 6) формування у дитини довіри до батьків, педагогів і працівників правоохоронних органів тощо.

Статеве виховання є основним напрямом формування у підростаючого покоління правильного розуміння всіх аспектів цього питання. У науковій літературі не існує єдиного підходу до поняття «статеве виховання». Доцільним вбачаємо визначення надане Радою США зі статевого інформування та виховання (Sexuality Information and Education Council of the United States). Так, статеве виховання – це процес отримання інформації, формування взаємовідносин, цінностей та установок протягом життя людини [4]. Йдеться саме про інформацію, що стосується статевої освіти, впливу широкого спектра переконань і підходів до статевого життя та сексуальності. Важливого значення набуває виховання в особі переконань, навичок, які відповідають нормам моралі суспільства, що дає змогу людині свідомо робити вибір у статевих взаємовідносинах.

Найбільшу ефективність цей процес має за раціонального підходу до вибору віку, з якого необхідно розпочинати статеве виховання. Західні дослідники вважають, що воно має розпочинатися ще до пубертатного періоду, тобто до моменту досягнення статевої зрілості. Практичні психологи дотримуються думки, що така обізнаність дітей вже у ранньому віці закладає підґрунтя для засвоєння більш складних знань у майбутньому. Ця теза також була наявна у висновках проведеного нами анонімного анкетування психологів дитячих садків, шкіл і приватних психологів щодо можливості раннього статевого виховання дітей. Таким чином, 55,5 % респондентів погодилися, що статеве виховання потрібно розпочинати з 2–5 років, у період усвідомлення дитиною своєї статевої приналежності. Звісно, знайомство з елементами сексуальності відбувається поступово, залежно від індивідуального розвитку дитини. Необхідно навчати дітей спілкуванню з однолітками, зокрема з дітьми незалежно від статі, формувати у них високі

моральні якості, запобігати спокусам. Вчасне інформування та правильне засвоєння інформації про статевий розвиток людини та сексуальність надасть можливість підвищити правосвідомість, моральний та культурно-освітній рівень усіх членів соціуму.

Заходи психологічного та медичного характеру запобігання розбещенню неповнолітніх застосовують до дітей, у яких виявлено розумові, фізичні чи психічні відхилення. З метою їх корекції відповідні фахівці проводять психотерапевтичну роботу.

Необхідним елементом є правове виховання дитини, а саме: інформування її щодо існування можливості заподіяння їй шкоди іншими людьми; опис можливих протиправних дій, спрямованих проти неї; формування навичок поведінки у небезпечних ситуаціях та ознайомлення зі способами їх уникнення. Правове виховання можна здійснювати в родині, школі, гуртках тощо. Наприклад, навчання правилам поведінки в ситуації нападу можуть здійснювати як представники органів охорони правопорядку, так і громадських організацій, приватних підприємств, особи, які володіють необхідними знаннями.

Неповнолітні з неблагополучних родин досить часто стають об'єктами сексуальної експлуатації саме через власних батьків. Це спричинює суттєве знецінення для них одного з головних соціальних інститутів – сім'ї. Їхня поведінка зазвичай набуває цинізму й особливої жорстокості. [5, с. 95]. У таких ситуаціях важливу роль відіграють навчальні заклади, які інформують дітей про різні види злочинів, їх основні прояви і випадки, коли необхідно звернутися до вчителів школи, правоохоронних органів, інших членів сім'ї. Така обізнаність неповнолітніх сприятиме зменшенню кількості вчинених злочинів та зниженню рівня латентності розбещення неповнолітніх.

Список використаних джерел

1. Головкін Б. М. Віктимізація населення в Україні: стан, детермінанти, запобігання [Електронний ресурс] / Б. М. Головкін // Теорія і практика правознавства : електрон. наук. фах. вид. – 2014. – № 2. – Режим доступу: <http://tlaw.nlu.edu.ua/issue/view/3801>. – Назва з екрана.

2. Джужа А. О. Кримінологічні засади віктимізації та девіктимізації як різновидів профілактичної діяльності / А. О. Джужа, С. М. Карпенко // Право і суспільство. – 2011. – № 1. – С. 7–11.

3. Юрченко О. Ю. Щодо питання віктимологічного запобігання злочинності неповнолітніх / О. Ю. Юрченко // Вісник Академії правових наук України. – 2006. – № 3. – С. 214–219.

4. Sexuality Informational and Education Council of the United States [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.siecus.org/index.cfm?fuseaction=Page.viewPage&pageID=514&parentID=477>. – Title from the screen.

5. Запобігання злочинності в Україні : навч. посіб. / В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська. – Харків : Нац. юрид. акад. України, 2007. – 107 с.

Лозовой Р. М. – курсант 3-го курсу
303 навчальної групи навчально-
наукового інституту № 1 факультету № 2
Національної академії внутрішніх справ

ПЕРЕДУМОВИ ТА ПРИЧИНИ ІНТЕГРАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕОРІЙ У КРИМІНОЛОГІЧНУ НАУКУ

Початком історії розвитку інтеграції теорій можна вважати напрацювання Чезаро Ламброзо, який наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття досліджував особу злочинця. Вчений наголосив на тому, що розуміння делінквентної поведінки правопорушників є неможливим без використання досліджень у галузі біології та психології. Проте, незважаючи на зусилля Ламброзо, більшість гіпотез у першій половині ХХ століття були зосереджені лише на впливі навколишнього середовища (соціуму), як визначний фактор злочинної поведінки.

У другій половині ХХ століття з розвитком галузей науки стало можливим надати часткове роз'яснення факторів злочинної поведінки, вчені розпочали теоретичну інтеграцію з метою створення більш повної картини того, чому особи порушують закон. Аби досягти вищезазначеного, вони розпочали детальне дослідження кожної галузі науки, в пошуках

релевантної до предмета кримінології. Інтегруючи такі данні з різних дисциплін, вони почали формувати власне кримінологічні теорії, поєднуючи ці данні між собою. Це свідчить про те, що теоретична інтеграція це не просто «запозичення» концепцій різноманітних гіпотез і теорій, а також складний процес їх поєднання і синтезу, що дає змогу повноцінно і різнобічно зрозуміти і дослідити кримінологічну теорію.

Протягом останніх 3-х десятиліть ми, безумовно, спостерігаємо значне зростання розвитку комплексної теорії. Більш пізні підходи продовжують звертатися, в першу чергу, до факторів навколишнього середовища та оточення індивіда (однолітки, родина). Тим не менше, має значне місце інтеграція теоретичних конструкцій з біології та психології. Результатом цих зусиль стало безліч комплексних теорій, що здатні в значній мірі роз'яснити предмет кримінології і становлять потужну базу для їх розширення, дослідження і подальшого використання.

Паралельно, з'являються нові теорії у суміжних науках з унікальним поглядом пояснення злочинності та правопорушень, виникають можливості для інтеграції цих теорій у сферу кримінології. Немає сумніву, що процес теоретичної інтеграції буде продовжувати існувати як метод теоретичного зростання.

Чому необхідна теоретична інтеграція? Перш за все, не існує ідеальної гіпотези, відповідно до якої можна передбачити усі причини та умови злочинності, а також чинники, що їх спричинили. Саме тому, дослідники галузі кримінології працюють в пошуках тих напрацювань, що дадуть можливість краще розуміти це питання.

Існує цілий ряд інтегрованих теорій, серед яких: біологічна, теорія кримінального правосуддя, теорія раціонального вибору, теорія взаємодії, психологічна теорія та теорія щоденної діяльності, теорія самоконтролю і соціального конструктивізму, соціальної дезорганізації та деформації.

Важливо визнати, що є багато різних пояснень, чому люди скоюють злочини. Одне з головних базується на психологічних теорій, які спрямовані на об'єднання інтелекту особистості, її освіти і злочинної поведінки. Таким чином, в дискусії про причини злочинності важливе місце посідають психологічні теорії. [1]

При вивченні психологічних теорій злочинності, потрібно мати уявлення про три основних теорій. Перша – це психодинамічна теорія, яка зосереджена на тому, що ранній досвід індивіда дитинства впливає на його або її вірогідність вчинення майбутніх злочинів.[2]

Друга - це теорія поведінки. Третя - когнітивна теорія, що свідчить про те, що людина сприймає і як сприйняте нею проявляється (вплив на його потенціал до скоєння злочину).[2]

Іншими словами, теорія поведінки фокусується на тому, як сприйняття людиною світу впливає на його або її поведінку. Також відноситься до психологічних теорій особистість та інтелект. У сукупності ці п'ять теорій чи характеристик пропонують і висловлюють думу про те, чому індивід може вчинити злочин.[3]

Підсумовуючи вище сказане варто зазначити, що гіпотези деяких наук претендували на емпіричне роз'яснення головних факторів, що спричиняли злочинність як явище. Проте, ні одна теорія самостійно не спроможна повноцінно, з урахуванням усіх особливостей об'єктивно та адекватно охарактеризувати та описати усі види, передумови та причини правопорушень і злочинних проявів. Тому, важливу увагу у питанні інтеграції слід приділити психології як одній з допоміжних дисциплін.

Список використаних джерел

1. Jacoby, J. (2004). *Classics of criminology* (3rd ed.). Long Grove, IL: Waveland Press.
2. Conklin, J. (2007). *Criminology* (9th ed.). Boston: Allyn&Bacon.
3. Piquero, A., & Mazarolle, P. (2001). *Life course criminology: Contemporary and classic readings*. Belmont, CA: Wadsworth.
4. Siegal, L. (2009). *Criminology* (10th ed.). Belmont, CA: CengageLearning.
5. Freud, S. (1933). *New introductory lectures on psychoanalysis*. New York: Norton.

Ляшенко О. М. – слухач 6-го курсу
навчально-наукового інституту № 4
Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНОГЕННА ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА: ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ ТА СПОСОБИ ЇЇ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Боротьба зі злочинністю на всіх етапах розвитку суспільства є однією з найактуальніших проблем. Ускладнення криміногенної ситуації у продовж усього періоду існування України як незалежної держави є передусім перманентна економічна криза, що виявляється насамперед у непомірному зростанні цін на продукти харчування і промислові товари, а також безробіття, правовий нігілізм, беззаконня, падіння моральних устоїв тощо. Однак останнім часом особливою гостроти набула криза в духовно-моральній сфері, яка призвела до різкого зростання злочинів проти життя та здоров'я.

Існують проблеми, які заважають оптимізації криміногенної обстановки, а саме у злочинах пов'язаних з вибухами. Вибухотехнічна служба Національної поліції України наразі є провідним спеціалізованим формуванням у галузі здійснення робіт з пошуку, розрядження, транспортування і знешкодження вибухонебезпечних пристроїв і речовин, що використовуються в терористичних цілях та при вчиненні кримінальних правопорушень, а також здійснення техніко-криміналістичного забезпечення оглядів місць подій за фактами вибухів, резонансних пожеж, повідомлень про виявлення підозрілих, вибухонебезпечних предметів, загрозу вибуху.

У зв'язку з проведенням на території окремих районів Донецької та Луганської областей антитерористичної операції у незаконний обіг потрапила значна кількість боєприпасів, вибухових пристроїв та речовин, що суттєво вплинуло на стан криміногенної ситуації, пов'язаної з використанням вибухових матеріалів або таких, що їх нагадують.

За 2016 р. працівниками вибухотехнічних підрозділів Національної поліції під час виконання спеціальних вибухотехнічних робіт та проведення оперативно-профілактичних заходів було вилучено та знешкоджено 59 саморобних вибухових пристроїв, 503 кг вибухових речовин, 21 333 бойових припасів або їх частин, здійснено 1207 виїздів на

огляди місць подій за фактами отримання повідомлень про загрозу вибуху. Прийнято участь в оглядах місць подій за фактами: вибухів – 451, пожеж – 364, виявлення та вилучення вибухових матеріалів – 2800. Проведено 4906 профілактичних оглядів з питань вибухобезпеки, 976 занять з питань вибухопожежобезпеки з працівниками Національної поліції та цивільними особами. Загалом здійснено 11667 службових виїздів за напрямом діяльності.

Необхідно зазначити основні джерела розвитку даної проблематики. По-перше, проблема безперешкодного доступу до Інтернет-джерел з інформацією стосовно вибухових речовин, пристроїв та їх використання. Для вирішення зазначеної проблеми необхідно посилити вплив кіберполіції на Інтернет-джерела, які негативно впливають на запобігання окремих видів злочинності.

По-друге, збільшення обігу боєприпасів. На даний час на східній території України проходить антитерористична операція, яка призводить до великого обігу та розповсюдження боєприпасів не тільки в зоні АТО, а й в інших регіонах України. Виникає питання контролю та обліку їх на зазначеній території, що призводить до їх обігу. В той же час в протистоянні йде приклад експертної служби, а саме вибухотехнічних лабораторій до яких на дослідження надходять різні вибухові матеріали та пристрої, після чого знищуються, або зберігаються в територіальних відділах поліції до граничного терміну зберігання.

По-третє, необхідна профілактична робота на звільнених територіях східної України. Адже, відомо, що існують непоодинокі трагічні випадки серед мирного населення, такі як підриви під час сільськогосподарських робіт. Але треба зазначити, що порівняно з минулим роком профілактична робота з населенням та працівниками інших підрозділів також збільшилась втричі.

Вищезазначені проблеми це лише основні напрямки негативного розвитку злочинів пов'язаних з вибухами. Для зменшення їх кількості необхідна постійна превентивна діяльність, специфіка якої в кожному окремому випадку індивідуальна, але завжди має активний, випереджальний характер. Тож для ефективного запобігання необхідна постійна та об'єктивна оцінка обстановки та її прогнозування, в межах якої проводиться діяльність, спрямована на покращення криміногенної ситуації.

Мозоль С. А. – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник докторантури та ад'юнктури Національної академії внутрішніх справ

ОСНОВИ КЛАСТЕРНОГО АНАЛІЗУ ЗЛОЧИННОСТІ

На сучасному етапі в Україні наявна досить складна криміногенна ситуація. Низка потужних за своєю значущістю криміногенних факторів чинить деструктивний вплив на стан правопорядку. Вплив соціально-негативних факторів виявився в: посиленні терористичної небезпеки для всіх громадян країни; збільшенні кількості злочинів, учинених у громадських місцях; триваючому зростанні окремих видів злочинів, особливо насильницьких та корисливих.

Досягнення позитивного результату щодо запобігання злочинності значною мірою залежить від рівня та якості інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності правоохоронних органів. Основною метою аналізу злочинності є дієве удосконалення заходів профілактики цього соціально-негативного явища. Науково-практичне вивчення злочинності передусім має забезпечити найбільш точну характеристику, виражену і представлену у відповідних показниках. Для якісного результату необхідно застосовувати якомога більше методів аналізу злочинності. Одним із найзручніших для сприйняття та роботи з великим обсягом числових показників є кластерний аналіз злочинності.

Сутність кластерного аналізу полягає в утворенні груп схожих між собою об'єктів, причому з урахуванням всіх критеріїв одночасно. На відміну від звичайних класифікацій, де застосовується моно-векторний принцип, кластерний аналіз використовує багатовекторний підхід у формуванні груп [1].

Термін «кластер» (англ. *cluster* – згусток, пучок, група) досить вдало вписався у наукову термінологію, оскільки його перший склад відповідає традиційному терміну «клас», а другий вказує на його штучне походження.

Отже, кластерний аналіз – це група статистичних методів об'єднуючого (агломеративні методи) або розділяючого (дівізімні методи) типів, що дають змогу здійснювати класифікацію досліджуваних об'єктів з урахуванням всіх

критеріїв одночасно, будувати наочні карти і дендрограми, аналізувати отримані кластери [3, с. 141].

Нині існує чимало методів кластеризації, зокрема реалізованих в різних статистичних комп'ютерних програмах.

Кластерний аналіз надає можливість: 1) розділити досліджуваний комплекс об'єктів (наприклад, країн, районів, областей, будь-яких населених пунктів) на певні розрізнені між собою групи; 2) будувати наочні карти злочинності та її структурних складових.

У статистичній літературі зазначено, що методи кластерного аналізу дають змогу вирішувати завдання щодо:

1) проведення класифікації об'єктів з урахуванням ознак, які відображають їхню сутність. Це призводить до поглиблення знань про сукупність об'єктів, що класифікуються;

2) перевірки висунутих припущень про наявність певної структури в досліджуваній сукупності об'єктів;

3) побудови нових класифікацій для малодосліджених явищ, коли необхідно встановити наявність зв'язків усередині сукупності об'єктів і спробувати долучити до неї структуру [4, с. 172].

Перевагою кластерного аналізу є те, що вивчаючи злочинність та її структурні складові на різних територіях, досить зручно оцінювати наявний стан речей за кольоровою картою (наприклад, визначити розподіленість злочинності за всіма досліджуваними об'єктами, скажімо, на території України загалом, окупованої території нашої держави, Київської області тощо). Також кластерний аналіз дозволить розгрупувати об'єкти, що вивчаються і звернути увагу на ті, які становлять особливий інтерес.

Формування кластерів базується на двох основних методах: злиття та подрібнення. У першому випадку наявні кластери розширюються шляхом об'єднання доки не буде сформований один єдиний кластер, що об'єднує всі спостереження. Метод подрібнення заснований на зворотній операції: спочатку всі спостереження об'єднуються у єдиний кластер, а потім розпочинається процес розділення його на частини. Найчастіше використовують метод злиття. Існують різні алгоритми злиття, з яких за замовченням використовується зв'язування середніх у групах, коли відстані між кластерами розраховуються як відстані між середніми усіх спостережень у кластерах [2].

Кластерний аналіз є досить складним процесом, який передбачає проходження певних *етапів*:

- вибір змінних критеріїв для кластеризації;
- вибір засобу виміру відстані між кластерами;
- стандартизація спостережень;
- безпосереднє формування кластерів;
- інтерпретація результатів.

На жаль, чітка і виразна картина відносин між змінними зустрічається не часто, адже структури кластерів, якщо отримуються, то не так чітко розділені, особливо за наявності великої кількості спостережень. Скоріше навпаки, кластери розмиті та навіть проникають один в одного. До того ж, кластерний аналіз передбачає наявність великої кількості змінних, що ускладнює аналіз;

- оцінка отриманих результатів.

У професійній діяльності кримінологів часто постають задачі класифікації, узагальнення, пошуку структури отриманих у дослідженні злочинності даних. Наприклад, коли проведено вивчення стану злочинності у певному регіоні з вибіркою 10 тис. осіб за 10 показниками і зібрано усі необхідні дані, тоді можна розпочинати аналіз, однак робота зупинилася, тому що фахівець просто розгубився у такій кількості цифр. Саме в цей момент на допомогу може прийти кластерний аналіз. З його допомогою можна виявити класи даних, їхню структуру і прийняти рішення про перспективи подальшої роботи щодо виявлення закономірностей злочинності. У майбутньому це дасть змогу безпосередньо вплинути на зменшення рівня цього негативного явища.

Список використаних джерел

1. Бабенко А. М. Методичні основи кримінологічного аналізу регіональних особливостей злочинності / А. М. Бабенко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – 2014. – № 71. – С. 333–339.

2. Жаровська Г. П. Визначення пріоритетів у боротьбі із транснаціональною злочинністю в Україні з використанням інструментів інформаційної підтримки / Г. П. Жаровська // Право і суспільство. – 2015. – № 4. – С. 136–147.

3. Ольков С. Г. Математическое моделирование в юриспруденции, этике и девиантологии. – Тюмень : НИИ АМЮ ТГНГУ-ТНЦ СО РАН. – 2006. – 256 с.

4. Правова статистика: навч. посіб. / М. П. Пихтін, Г. С. Поліщук, М. І. Шерман та ін. ; за заг. ред. М. П. Пихтіна. – Київ : Ліпкан О. С., 2011. –272 с.

Нікітін А. А. – аспірант наукової лабораторії з проблем досудового розслідування навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ

НЕОБХІДНІСТЬ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ В'ЇЗДУ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ТА ВИЇЗДУ З НЕЇ

Фахові законодавчі новели, прийняті з огляду на потреби правозастосовної практики, в одних випадках стають стрижнем ефективної діяльності уповноважених суб'єктів, в інших – виступають першопричиною термінологічної плутанини, неоднозначного тлумачення, а також помилок у процесі кваліфікації. Чинний Кримінальний кодекс (КК) України 15 квітня 2014 р. було доповнено ст. 332¹ Законом України № 1207-VII «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», що регламентує відповідальність за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї. Прийнята норма викликає як теоретичний, так і практичний інтерес.

Територія АР Крим, і окупована територія Луганської та Донецької областей – це територія України. Відповідно до ст. 33 Конституції України, кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантовано свободу пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлені законом [1].

Однак кримінальна відповідальність передбачена за умови порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї з метою заподіяння шкоди інтересам держави. На жаль, на сьогодні багато людей стали заручниками непрості ситуації, яка склалася у нашій державі.

Відповідно до ч.1 ст.10 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та тимчасовий режим на

тимчасово окупованій території України», громадяни України мають право на вільний та безкоштовний в'їзд на тимчасово окуповану територію і виїзд з неї через контрольні пункти в'їзду–виїзду за умови пред'явлення документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України [3]. Так, диспозиція ч. 1 ст. 332¹ КК України передбачає відповідальність за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї з метою заподіяння шкоди інтересам держави [2].

Ситуація в державі стосовно окупованих територій продовжує ускладнюватися. Масштабність ситуації вказує на її значення в контексті як громадської безпеки, так і державної, а не реалізації якої-небудь програми локального впливу. Беззаперечним є факт, що аналізованій поведінці притаманна суспільна небезпека, як антисоціальна сутність і якість вчинків певного роду, головний критерій зведення законодавцем до рангу кримінально-караної поведінки. Окрім соціальної зумовленості криміналізації цього діяння, варто акцентувати увагу і на політичній доцільності такого кроку.

Соціологічні опитування, а також аналіз слідчої та судової практики свідчить, що структура та динаміка зазначених злочинів зростає. Зафіксовано випадки озброєних проривів із тимчасово окупованої території України також із використанням автотранспорту. Ще більш небезпечним є те, що цей вид злочину вчиняють також неповнолітні. Однією з важливих причин, що породжують зростання кількості таких злочинів, є недосконале законодавство, яке у деяких випадках занадто лояльне.

Криміналістів цікавлять не лише питання зумовленості прийняття конкретної кримінально-правової норми, а й якість законодавчої конструкції, що значною мірою визначатиме ефективність її реалізації на практиці.

Така редакція норми може створити значні труднощі для слідчої та судової практики у контексті визначення поняття та юридичних ознак порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї. Таким чином, слід показати дискусійні позиції та шляхи їх вирішення, а отже вирішення потребують й питання щодо кваліфікації порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї.

Відсутність належного опрацювання спірних питань щодо зазначеної проблеми у доктрині кримінального права, а також необхідність подальшого вдосконалення кримінального законодавства шляхом внесення конкретних науково обґрунтованих пропозицій зумовили необхідність наукового дослідження.

Особливого значення набуває дослідження питання щодо порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї в умовах соціально-політичної ситуації, що склалася у нашій державі.

Вказана тема практично не розроблена в сучасних наукових працях, що вказує на потребу в проведенні комплексного. Таке дослідження дасть змогу концептуально та комплексно вивчити питання з'ясувати основні етапи періодизації розвитку відповідальності за зазначене суспільно небезпечне діяння, розкрити об'єктивні та суб'єктивні ознаки порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, а також питання кваліфікації та покарання за вчинення зазначеного злочину.

Такі концептуальні положення дослідження збагатять науку кримінального права і кримінальне законодавство та в комплексі стануть вирішенням наукової проблеми, що матиме важливе значення для розбудови правової держави.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.

2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. – Назва з екрана.

3. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України Закон України від 15 квіт. 2014 р. № 1207-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1207-18>. – Назва з екрана.

Пилипенко І. В. – провідний науковий співробітник відділу науково-методичного забезпечення участі прокурорів у кримінальному провадженні Національної академії прокуратури України

ВАЖЛИВІСТЬ УСТАНОВЛЕННЯ МЕТИ ЯК ОЗНАКИ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ САМОПРАВСТВА

Правильна кримінально-правова кваліфікація суспільно небезпечного діяння залежить від чіткого розуміння ознак складу злочину. Визначені в диспозиції ст. 356 Кримінального кодексу (КК) України ознаки складу самоправства часто не дають змоги відрізнити цей злочин від деяких інших. Так, не є конкретизованим діяння як ознака об'єктивної сторони складу самоправства. Її відображено в нормі як «будь-які дії». Виникає запитання: чим саме власне ці дії відрізняються від дій під час порушення недоторканості житла (ст. 162 КК України) чи умисному знищенні чи пошкодженні майна (ст. 194 КК України)? Однак ми не маємо підстав відмовлятися від визначення суспільно небезпечного самоправного діяння як «вчинення будь-яких дій» всупереч установленому законом порядку, оскільки, як показує практика, способи вчинення самоправства є різноманітними.

Якщо під час кваліфікації постають схожі питання розмежування самоправства з іншими злочинами, то визначальний вплив на остаточне рішення правозастосувача повинна мати мета як ознака суб'єктивної сторони складу злочину.

Слово «мета», є запозиченням з латинської мови (*meta* – ціль, межа) [1, с. 447]. Психологи визначають мету як той мотиваційно-спонукальний зміст свідомості, що сприймається людиною як безпосередній і найближчий очікуваний результат її діяльності [2, с. 465]. Мета – це те, чого особа намагається досягнути, здобути, до чого прямує [3, с. 236]. Тобто мета полягає в бажаному результаті та втілюється в об'єктивних обставинах (наслідках діяння).

Криміналісти визнають метою кінцевий (проміжний) результат, до якого прагне винний, вчиняючи злочин [4, с. 165]. В меті відображено об'єктивні сторони злочинів, ознаки яких описані в диспозиціях статей кримінального закону [5, с. 57].

Важливо встановити призначення мети як ознаки суб'єктивної сторони складу злочину. Лаконічно охарактеризував цю різницю А. В. Савченко, який зазначив, що мотив дає відповідь на питання «Чому вчиняється злочин?», а мета на таке «Заради чого він вчиняється?» [5, с. 25].

Нормативна вказівка на мету як обов'язкову ознаку складу злочину часто трапляється в нормах Особливої частини КК України. Це можуть бути кваліфіковані склади злочинів, ознаки яких закріплено, наприклад, у ч. 2 ст. 110², п. 9 ч. 2 ст. 115, ч. 3 ст. 144, ч. 4 ст. 157, ч. 3 ст. 262, ч. 4 ст. 298 КК України, та прості – ч. 1 ст. 109, ч. 1 ст. 110², ст. 113, ч. 1 ст. 144, ч. 1 ст. 147, ч. 1 ст. 187, ч. 1 ст. 205, ч. 1 ст. 255, ст. 295 КК України тощо.

Мотиви і мета того чи іншого злочину вказуються в диспозиції норми КК України не завжди, а лише тоді, коли вони є спеціальними. Нині в диспозиції ст. 356 КК України така вказівка відсутня, що вважаємо недоліком норми. Злочинець, який вчиняє самоправство, може бажати або свідомо допускати настання значної матеріальної шкоди, значного порушення прав інших учасників суспільних відносин, проте суб'єкт не переслідує мети щодо, наприклад, заподіяння шкоди авторитету держави. Мета може бути спрямована на відновлення свого дійсного або уявного права, яке особа вважає порушеним.

Як же встановити мету злочинця, який імовірно вчинив самоправство або інший, спеціальний відносно самоправства злочин? Встановлення мотиву та мети в кожному конкретному випадку вчинення злочину має ґрунтуватися на певних доказах. Не можна не погодитись з А. П. Шереметом у тому, що принциповим методологічним питанням доказування мотиву і мети злочину є знання закономірностей їх зовнішнього прояву [6, с. 58]. Тобто об'єктивним чином мета може бути виражена в наслідках діяння. Таким чином, що кореляція між об'єктивними проявами поведінки злочинця та суб'єктивним ставленням особи до злочину має бути загальним підґрунтям для вірної кваліфікації суспільно небезпечних діянь.

Об'єктивні ознаки складу злочину, відображені в диспозиції кримінально-правової норми, можуть давати уявлення про його суб'єктивні ознаки і навпаки. Особливо

велика вірогідність це простежити є в злочинах з матеріальним складом, де, маючи інформацію про наслідки злочину, легко встановити дійсну мету злочинця. Самоправство також належить до таких злочинів. Наприклад, уявімо ситуацію, коли один зі співвласників житлового будинку обмежує іншому доступ до житла з метою захистити певне особисте право, яке він вважає порушеним, висуваючи тим самим претензії на весь будинок без дотримання встановленого порядку оспорювання. Наявні наслідки у вигляді значної шкоди, а саме фактичної втрати особою свого житла. Наслідки – це найперше, що стає відомо, а вже потім слідчий з'ясує у винного його мету чи мотиви.

Типовими є випадки самоправства, коли винний добивається відновлення дійсного права, тобто справедливості відносно себе. В таких ситуаціях може виникнути особливий стан мотивації особи, тобто поєднання мотиву та мети, які не є злочинними, однак вчинені у неправомірний спосіб.

Мету самоправства можна позначати певною узагальнюючою дефініцією – «здійснення свого дійсного або передбачуваного права». Якщо дійсним є законне право, належне особі, то передбачуване право є уявним. Вчений В. О. Дем'яненко вважає передбачуване право таким, що «зумовлює сприйняття особою дій, як таких, що спрямовані на реалізацію своїх законних майнових прав, здійснюваних всупереч установленому законом або іншим нормативним актом порядку» [7, с. 164]. У цьому контексті може йтися не лише про майнові права, а й будь-які інші.

Отже, вважаємо, що сама по собі мета самоправства (відновлення чи захист порушеного права) нічого злочинного і суспільно небезпечного в собі не містить. Досягти її можна і в законний спосіб. Проте нерідко вона поєднана саме зі злочинним способом її досягнення. Для уникнення помилок під час кваліфікації дефініція самоправства, відображена в диспозиції норми, має зазнати змін в частині появи в ній вказівки на обов'язкову мету «реалізації свого дійсного або передбачуваного права чи права іншої особи всупереч установленому законом порядку».

Список використаних джерел

1. Етимологічний словник української мови: в 7 т. / редкол. : О. С. Мельничук (голов. ред.) та ін. ; АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. Потебні. – Київ : Наук. думка, 1983. – Т. 3. – 1989. – 552 с.
2. Немов Р. С. Психологія : учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений : в 3 кн. – 4-е изд. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – Кн. 1: Общие основы психологии. – 688 с.
3. Івченко А. О. Тлумачний словник української мови / А. О. Івченко. – Харків : Фоліо, 2002. – 540 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / кол. авторів : А. М. Бабенко, Ю. А. Вапсва, В. К. Гришук та ін. ; за заг. ред. О. М. Бандурки. – Харків : ХНУВС, 2010. – 407 с.
5. Савченко А. В. Мотив і мотивація злочину : монографія / А. В. Савченко. – Київ : Атіка, 2002. – 144 с.
6. Шеремет А. П. Мотив і мета злочину : монографія / А. П. Шеремет. – Ужгород : ІВА, 2008. – 148 с.
7. Демьяненко В. А. Категория «предполагаемое право» в УК РФ и ее влияние на квалификацию преступлений против собственности / В. А. Демьяненко // Общество и право. – 2010. – № 1 (28). – С. 162–164.

Свобода Є. Ю. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістичних експертиз навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ

СУДОВО-ПОЧЕРКОЗНАВЧА ЕКСПЕРТИЗА: СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Під час розслідування злочинів, а також розгляду судами кримінальних проваджень речовими доказами виступають різні документи з рукописними текстами, досліджуючи які необхідно встановити дані щодо особи їх автора та виконавця за ознаками писемного мовлення і почерку. Необхідність у таких дослідженнях виникає у разі потреби ідентифікації конкретної особи, проведення розшуку або зменшення кола осіб, серед яких

доцільно шукати злочинця чи іншу особу – фактичного автора й виконавця рукописного документа.

Багаторічний розвиток судового почеркознавства – це процес наукового дослідження закономірностей письма та почерку на базі різних галузей науки і удосконалення методики судово-почеркознавчої експертизи.

Сучасне судове почеркознавство є високорозвиненою предметною галуззю теорії судової експертизи і криміналістики. Характерним для нього є подальший активний розвиток теоретичних засад судового почеркознавства; експериментальних розробок; узагальнень експертної практики; удосконалення наявних і створення нових, більш ефективних методів експертного дослідження почерку.

Деяким окремим аспектам використання судово-почеркознавчих експертиз у доказуванні було приділено увагу в працях вітчизняних та закордонних вчених, зокрема Л. С. Ароцкера, М. Є. Бондар, А. І. Вінберга, Н. І. Клименко, З. О. Ковальчук, В. В. Липовського, І. М. Можар, З. С. Меленевської, Г. М. Надгорного, В.Ф. Орлової, Т. В. Орлової, Т. М. Федоренко, І. Я. Фрідмана, С. А. Ципенюк та ін.

Розвиток теоретичних засад судового почеркознавства у сучасний період ознаменувався: розробленням основних положень вчення про процес експертного дослідження як компонент предмета судового почеркознавства (комплексні методики вирішення судово-почеркознавчих завдань, теоретичні проблеми оцінки ознак тощо); створенням понятійного апарату в галузі теорії й практики судово-почеркознавчої експертизи (словник основних термінів); формулюванням основ математичного моделювання і засад автоматизації у галузі судово-почеркознавчої експертизи (теорія і практика математичного моделювання, експертні програми, системи); розробкою основних положень теорії та методики судово-почеркознавчої діагностики [2, с. 10–12].

Сучасне судове почеркознавство в Україні ґрунтується на потужній теоретичній та методичній базі. Загальна методика почеркознавчої експертизи охоплює процедури та схеми вирішення ідентифікаційних, діагностичних і класифікаційних завдань, а також положення, які стосуються характеристик почеркових об'єктів (рукописних текстів, записів, підписів), особливостей їх формування і функціонування, їх властивостей

та ознак. До складу загальної методики почеркознавчої експертизи належать методи, методики і методичні рекомендації, розроблені для вирішення типових та окремих завдань щодо певних об'єктів дослідження залежно від їх виду, обсягу графічного матеріалу у них, ступеня виробленості, умов виконання тощо.

Ідентифікаційні завдання становлять основний обсяг під час проведення судово-почеркознавчої експертизи. Їх вирішення передбачає: встановлення фактів наявності або відсутності тотожності конкретному виконавцю рукописного тексту, запису або підпису; виконання однією й тією самою або різними особами декількох текстів (записів) або підписів окремих фрагментів тексту, тексту і короткого запису (дописки), у деяких випадках, коли підпис має переважно буквену транскрипцію – тексту (запису і підпису).

Діагностичні дослідження у судовому почеркознавстві нині є самостійним напрямом. Вже розроблено основні положення судово-почеркознавчої діагностики, визначені їхня суть і місце у системі завдань судово-почеркознавчої експертизи. Можливість вирішення діагностичних завдань експериментально доведена на низці почеркових об'єктів (рукописних текстах великого й середнього обсягу, за високої виробленості почерку, підписах тощо). Вирішення діагностичних завдань спрямовано на визначення умов, у яких виконувався досліджуваний почерковий об'єкт – рукописний текст, запис або підпис. Можливість вирішення таких завдань залежить від ступеня прояву діагностичних ознак у досліджуваному почерковому об'єкті, наявності або відсутності порівняльного матеріалу, його якості, відомостей про особистість передбачуваного виконавця та обставини нанесення почеркового об'єкта.

Класифікаційні завдання пов'язані з встановленням належності почерку виконавця до групи почерків, притаманних особам певної статі, віку або типу почерків відповідно до прийнятої наукової класифікації (високо- чи маловироблені, з досконалою або недосконалою системою рухів). У межах класифікаційного завдання також можуть бути встановлені питання про схожість почерків (підписів), придатність почеркового об'єкта для ідентифікаційного дослідження [1, с. 20–21].

Незважаючи на наявну загальноприйняту чітку класифікацію завдань почеркознавчої експертизи (ідентифікаційна, діагностична та класифікаційна), сьогодні у конкретних експертних ситуаціях розмежувати ці завдання досить складно та у багатьох випадках почеркознавче дослідження має інтеграційний (наприклад, при дослідженні змінених почеркових об'єктів є суміщення цілей ідентифікаційного та діагностичного завдань), а іноді комплексний характер (встановлення виконавця підписів, виконаних шляхом технічної підробки тощо).

Для сучасного періоду розвитку теорії судового почеркознавства характерним є інтенсивне проникнення в дослідження почерку математичних методів, тобто відбувається процес математизації науки. Впровадження математичних методів для вирішення почеркознавчих завдань допомагає об'єктивувати процес експертного дослідження. Важливий напрям у розвитку судового почеркознавства – це використання у судово-почеркознавчих дослідженнях інструментальних засобів і їхня автоматизація.

Високий рівень розвитку судового почеркознавства не означає, що вже не існує проблем, які потребують розв'язання. Їх розв'язання буде сприяти подальшому удосконаленню як теоретичних засад судового почеркознавства, так і практики судово-почеркознавчої експертизи. Оцінюючи стан судового почеркознавства, його не можна назвати застійним, тому що активні спроби розвивати його загальні та окремі напрями постійно здійснюються; коло питань постійно розширюється завдяки теоретичним та експериментальним дослідженням у галузі судового почеркознавства. Перспективними напрямами досліджень у сфері судового почеркознавства є: удосконалення наявних та розроблення нових методик дослідження; створення експертних систем, які базуються на методах експертних оцінок, для вирішення діагностичних та інтеграційних завдань в почеркових об'єктах, виконаних у незвичних умовах; розроблення методів, заснованих на комплексному використанні спеціальних знань судового почеркознавства та суміжних експертних галузей [3, с. 382–383].

Список використаних джерел

1. Бондар М. Є. Судово-почеркознавча експертиза: становлення, можливості, перспективи розвитку / М. Є. Бондар, З. О. Ковальчук, Т. О. Сукманова // Судова експертиза. – 2014. – № 1. – С. 19–29.
2. Меленевська З. С. Судово-почеркознавча експертиза: навч.-метод. посіб. / З. С. Меленевська, Є. Ю. Свобода, А. І. Шаботенко; за заг. ред. І. П. Красюка. – Укр. центр духовн. культури, 2007. – 280 с.
3. Свобода Є. Ю. Узагальнення сучасних можливостей та визначення напрямів подальшого удосконалення судово-почеркознавчої експертизи / Є. Ю. Свобода, В. М. Абрамова, В. В. Зарубей // KELM: NAUKA. EDUCATION. LAW. MANAGEMENT. – Lodz : Fundacja «OswiataiNauka Bez Granic PRO FUTURO», 2015. – С. 374–383.

Симоненко Н. О. – здобувач кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 2 Національної академії внутрішніх справ

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКА СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї

Тривалий час проблему сексуального насильства в сім'ї розглядали як прерогативу стійких традицій, тому вона залишалася поза сферою правового регулювання. Державі та суспільству не було дозволено втручатися в сімейні відносини, адже раніше це вважали порушенням приватного життя. Однак активісти жіночого руху відстояли власну позицію, внаслідок чого 15 листопада 2001 року було прийнято Закон України «Про попередження насильства в сім'ї», де термін «сексуальне насильство в сім'ї» закріплено як протиправне посягання одного члена сім'ї на статеву недоторканність іншого члена сім'ї тощо. Зокрема, йдеться про: примус жінки до сексуальних зносин з чоловіком та/або іншими людьми проти її волі; примус до болісних або садистських статевих зносин і застосування предметів для цієї мети; застосування погрози насильством для примусу жінки або чоловіка до згоди на сексуальний зв'язок тощо.

Аналіз судової практики підтверджує, що сімейний сексуальний насильник може обрати жертвою будь-кого з

членів сім'ї, але переважно жертвами стають дружини і діти. Отже, про скоєння насильницьких статевих злочинів чоловіками відносно своїх дружин відомо давно і найчастіше вони виявляються у зґвалтуванні, насильницькому задоволенні статевої пристрасті неприродним способом та примушуванні до вступу в статевий зв'язок.

Члени сім'ї, які перебувають у шлюбі, за вчинення сексуального насильства підлягають кримінальній відповідальності за ст. 152–154 Кримінального кодексу України. Таким чином, вчинення одним із подружжя статевого злочину стосовно іншого вважають сексуальним насильством у сім'ї, тому що перебування у шлюбі не може бути підставою для обмеження права на статеву свободу.

Досить поширеною серед громадян є думка, що між подружжям не може мати місце сексуальне насильство. Така позиція є помилковою, оскільки визнання певних дій такими, що мають ознаки сексуального насильства не залежить від відносин, які були між жертвою та правопорушником або попередньої поведінки потерпілої особи.

Отже, жінка, яка зазнала сексуального насильства у шлюбі повинна звернутися до органів Національної поліції з відповідною заявою, результатом чого має стати відкриття кримінального провадження. Його метою буде встановлення винуватості особи та її покарання. На жаль, правоохоронні органи переважно не кваліфікують насильницькі дії (сексуальне домагання) чоловіка відносно дружини як сексуальне насильство, а тим більше – зґвалтування. В цьому полягає причина значної кількості вбивств, тяжких тілесних ушкоджень на сімейному ґрунті.

Важливим чинником попередження цих злочинів є превентивна робота, яку потрібно проводити в сім'ях, де наявні проблеми насильства, одностатевих сім'ях, неповних сім'ях, а також, де дітей виховують в несприятливих умовах, на прикладах поведінки батьків-насильників.

Для профілактики та забезпечення від сексуального насилля над жінками є неурядові, зокрема жіночі організації. Саме вони постають ініціаторами розроблення та реалізації програм, спрямованих на зменшення зазначеного

правопорушення. Органи влади повинні заохочувати на усіх рівнях співпрацю з громадськими організаціями, які борються з насиллям над жінками, та встановити активне співробітництво з ними, надаючи матеріально-технічну та фінансову підтримку.

Одним із методів попередження цього явища є обмеження демонстрації в кінематографічних стрічках та відеопродукції різних видів насильства і активна реалізація профілактичних та просвітницьких програм серед школярів та молоді.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26.

3. Про попередження насильства в сім'ї : Закон України від 15 листоп. 2001 р. № 2789-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001.

4. Сванідзе Е. Боротьба з жорстоким поведженням і безкарністю: права затриманих і обов'язки працівників правоохоронних органів / Е. Сванідзе. – Київ : К.І.С., 2009. – 40 с.

Сисоєва В. П. – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ

СУЧАСНІ КРИМІНОГЕННІ ФАКТОРИ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Підвищення кількості злочинів у сфері господарської діяльності зумовлює необхідність визначення чіткої системи запобігання таким злочинам, що розпочинається з вивчення чинників їх детермінації. Ринкова система господарювання України має особливості, зумовлені залишками адміністративно-командного керування та відсутністю належного досвіду державного регулювання економічних процесів у сучасній

економіці. Між кон'юнктурою ринку та політико-правовим регулюванням господарювання утворилася прогалина, що сприяє вчиненню злочинів у сфері господарської діяльності та неможливості держави вчасно реагувати на ці явища.

Ще на початковому етапі становлення нової системи господарювання суспільство виявилось невідповідним до втілення принципів ринкової економіки. Її механізм мав певні недоліки. На думку Т. О. Пікуля, особливості формування ринкових відносин в Україні породило так званий кримінальний рівень забезпечення безпеки підприємництва. Кримінальні структури охоронного бізнесу з'явилися на ринку раніше, ніж законні підприємства, і подекуди досі функціонують [1, с. 150]. Хоча розвиток соціально-економічних структур завжди характеризувався наявністю суперечностей між економічними інтересами особи, суспільства й держави, а також інших держав, в умовах трансформаційних процесів такі суперечності загострюються. Особливістю перехідного періоду економіки була несформованість та нестійкість всієї системи економічних інтересів. Це зумовлено тим, що в один і той самий період часу протидіяли колишня та нова (несформована) системи економічних інтересів суспільства. Тому держава на законодавчому рівні встановлювала правила поведінки суб'єктів господарювання, які мали на меті врівноваження вищезазначених суперечностей.

Проведення реформ у найбільш важливих сферах економіки зумовлює прийняття нових нормативно-правових актів, які регулюють господарську діяльність. Результати аналізу сучасного стану законодавства у сфері здійснення господарської діяльності показали наявність низки проблем і суперечностей. Однією з найважливіших проблем, які вимагають негайного вирішення, під час вивчення системи регулювання господарських відносин є необхідність прийняття кожного закону лише на базі суспільних відносин, що склалися об'єктивно, а не на користь окремих груп підприємств [2, с. 103–104].

Так, однією з детермінант виникнення нових видів господарських злочинів є впровадження пільгового оподаткування для окремих категорій суб'єктів господарювання. Загалом такий механізм виглядає цілком виправданим. Однак П. Гега та І. Рогатюк у науковій статті

«Пільгове оподаткування як передумова для зловживань та проявів корупції» зазначають, що наявність великої кількості пільг призводить до податкового тиску на всі інші суб'єкти господарювання, які їх позбавлені. По-перше, наявність великої кількості податків та відсутність збалансованого механізму сплати підбурює підприємця ухилятися від їх сплати. По-друге, в разі виявлення порушень зі сплати податків підприємцю дешевше давати хабарі працівникам податкової служби з метою зменшення фінансових санкцій, ніж сплатити всі податки та інші обов'язкові платежі до бюджету. Це створює підґрунтя для корупції в системі державної служби. По-третє, факт продукування законів, що надають пільги лише певним суб'єктам підприємницької діяльності податкові, спричиняє дисбаланс у функціонуванні економіки країни [3, с. 38–39].

Окрім того, важливим аспектом державного регулювання господарських відносин є мінливість нормативної бази. Голова координаційної ради громадської організації «Спілка приватних підприємців», А. С. Ластовецький, надає таку статистику щодо правового регулювання економічних відносин. Так, станом на 2002 р. в Україні існувало 29 805 нормативно-правових актів, які певною мірою стосувались економіки. Лише 606 з них – це закони, що становить 2 % у загальній кількості актів, які регулюють економіку. З цих 606 законів 301 – це зміни та доповнення до вже наявних законів. Також науковець сформулював основні характерні проблеми, притаманні законодавству України в галузі господарської діяльності:

- по-перше, надто велика кількість нормативно-правових актів зумовлює наявність колізій, а отже – неякісність державного регулювання;

- по-друге, часті зміни в законодавстві спричинюють нестабільність у правовому регулюванні господарської діяльності;

- по-третє, неправильне співвідношення законів і підзаконних нормативно-правових актів призводить до нівелювання регуляторного впливу законів та розпорошення їх дієвості в підзаконних нормативних актах [4, с. 47].

Слушно з цього приводу зауважує професор О. Г. Кальман у своїй статті «Криміногенні фактори та проблеми протидії злочинам у сфері господарської діяльності». Науковець вважає,

що «політика має бути концентрованим вираженням економічних потреб суспільства... Політичні інтереси переважно пов'язані з реалізацією економічних інтересів. І якщо політика неадекватно відображає економічні потреби суспільства, то така політика неминуче призведе до загострення соціальних суперечностей і форм політичної боротьби, а також до зростання рівня економічної злочинності. Таким чином, достатньо згадати трагічні сторінки вітчизняної історії в переломні етапи її розвитку. Політична нестабільність у нашому суспільстві на сучасному етапі загострила до межі економічну й соціальну ситуацію, призвела до зростання рівня злочинності в економічній сфері» [5, с. 22].

Багато науковців у різні часи вносили численні пропозиції щодо усунення зазначених детермінант. Так, В. В. Сташис зауважує, що «доцільним є запровадження механізму забезпечення розробки і прийняття обґрунтованих нормативно-правових актів економічного спрямування, який повинен містити такі елементи: економічне обґрунтування, кримінологічний аналіз і прогноз, комплексну правову експертизу, аналіз можливих негативних наслідків реалізації цих нормативно-правових актів й умов блокування цих наслідків, внесення доповнень, поправок тощо» [6, с. 250].

Отже, через здійснення соціально та економічно обґрунтованої політики відбувається усунення причин злочинності в цій сфері. Економіку нашої держави регулює необґрунтовано велика кількість нормативно-правових актів, які часом суперечать один одному. Правову експертизу таких регулятивних документів проводять не на належному рівні, а кримінологічний аналіз не здійснюють взагалі. Ми вважаємо, що саме недосконала державна регуляторна політика господарської діяльності викликає плутанину й неточності в тлумаченні нормативно-правових актів і створює умови для порушення вимог законодавця й уникнення відповідальності за це недобросовісними суб'єктами господарювання.

Список використаних джерел

1. Пікуля Т. О. Правоохоронні органи України в механізмі держави : монографія / Т. О. Пікуля. – Тернопіль : Астон, 2005. – 200 с.

2. Бурбело О. А. Детінізація економіки (організаційно-правові проблеми) : монографія / О. А. Бурбело, М. М. Калашніков. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2008. – 192 с.

3. Гега П. Пільгове оподаткування як передумова для зловживань та проявів корупції / П. Гега, І. Рогатюк // Право України. – 2005. – № 3. – С. 34–39.

4. Ластовецький А. Колізії у законодавстві про підприємництво / А. Ластовецький // Право України. – 2002. – № 9. – С. 46–51.

5. Бізнес та злочинність: кримінологічні дослідження / редкол. : Є. Гнатенко та ін. ; відп. ред. В. Поклад. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – Вип. 5. – 168 с.

6. Відповідальність за злочини у сфері господарської діяльності : матеріали науково-практичної конференції / редкол. : В. В. Сташич (голов. ред.) та ін. – Харків : Кроссруд, 2006. – 260 с.

Скажун І. В. – фахівець відділу планування навчального процесу Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ ТА ПОТЕРПЛОГО ВІД НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ МАЛОЛІТНІХ

Попри ґрунтовний рівень розроблення проблем особи злочинця в криміналістичній та кримінологічній літературі, виділення самого поняття «особа злочинця» продовжує залишатися предметом дискусій. Так, І. І. Карпець піддав сумніву необхідність виділення і вивчення зазначеного поняття, оскільки «психологія різних категорій людей, що вчиняють різні злочини, їх погляди на поняття злочинного далеко не однакові» [1, с. 101]. Навпаки, А. Б. Сахаров вважав, що виділення поняття «особа злочинця» є необхідним [2, с. 14], адже його виключення з предмета юридичної науки неминуче призведе до порушення принципу системності, оскільки «загальне» існує лише в «окремому», через «окреме».

Виконавцем насильницького статевого злочину щодо малолітньої дитини є особа чоловічої статі, яка досягла 14 років, проте співучасниками злочину можуть бути і жінки. Бувають випадки вчинення насильницьких дій підлітками, які не досягли навіть віку 14 років.

Переважаю злочини вчиняє одна особа. Якщо ж насильницькі дії щодо малолітньої дитини вчиняє група осіб, то найбільш часто її учасниками є особи від 18 до 25 років. П'ята частина групових насильницьких злочинів щодо малолітніх вчиняють неповнолітні. Саме підліток найчастіше може вчинити злочин під безпосереднім впливом однолітків або дорослих. Усі неповнолітні учасники насильницьких статевих злочинів з неблагополучних сімей.

Нерідкими є випадки, коли група неповнолітніх вчиняє насильницькі дії щодо однієї й тієї ж дитини упродовж тривалого часу.

Дослідження підтверджують, що часто зґвалтування малолітніх вчиняють особи, які контактують з ними під час виконання службових обов'язків (вчителі, працівники дитячих садків тощо). Наприклад, Чикатило, ще до вчинення ним убивств, був вихователем в школі-інтернаті, де неодноразово здійснював розпусні дії з малолітніми школярами.

Найбільш типовим особою, яка вчиняє насильницькі статеві злочини щодо малолітніх, є чоловік віком 31–40 років, неодружений, непрацюючий, раніше не судимий, знайомий або близький родич потерпілої дитини, який має незакінчену середню освіту. Під час учинення злочину він переважно перебуває у стані алкогольного сп'яніння.

Насильників можна розподілити на такі групи.

Перша група – це так званий регресивний тип – особи, які вчиняють насильницькі статеві злочини щодо малолітніх віком 7–14 років. Цей тип має таку назву, оскільки злочинці здійснюють умовне повернення від більш складних сексуальних відносин з дорослими до більш простих – з підлітками. Представниками цієї групи переважно є або чоловіки похилого віку, або чоловіки з низькою статевою здатністю. Особи, які вчиняють насильницькі дії щодо дітей, зазвичай мають сім'ю,

але статевий контакт з дружиною або будь-якою іншою дорослою особою не приносить їм сексуального задоволення.

Друга група – «конформний» тип. Особливістю цієї групи є те, що вони переважно вчиняють насильницькі дії в групі, але ніколи не є ініціаторами (що є характерним для неповнолітніх). Основною психологічною характеристикою зазначеної категорії злочинців є брак вольових якостей, тому вони стають слухняним «знаряддям» в руках лідера групи, і вчиняють злочини під його впливом. Статеве насильство щодо малолітніх вони вчиняють для того, щоб зберегти своє місце в групі.

Третій тип осіб, які вчиняють насильницькі злочини проти статевої недоторканності малолітніх, має назву «афективний». Ці злочинці вчиняють насильство щодо дітей молодше 5 років. Головну роль у вчиненні ними протиправних дій набувають певні афективні сліди, що виникли в психіці в процесі соціалізації.

Четвертий тип охоплює так званих «знедолених» гвалтівників, тобто тих, хто не може задовольнити власні статеві потреби соціально прийнятним чином. До цієї категорії злочинців переважно належать олігофрени (в ступені дебільності), а також особи, які мають фізичні вади. Зазвичай вони не можуть аргументувати причини вчиненого злочину або стверджують, що дитина вступила з ними в статевий зв'язок добровільно.

П'яту групу становлять особи, злочинні дії яких призводять до інцесту (батько (вітчим), рідше старший брат). Серед осіб, які вчиняють насильницькі дії щодо власних дітей можна виокремити такі підгрупи:

1) «випадкові» злочинці. Статеве насильство вони вчиняють в стані алкогольного сп'яніння або після сварки з іншими родичами, тобто як акт помсти їм. Жертвами таких злочинів стають навіть зовсім маленькі діти;

2) особи з явними проявами педофілії. Злочинці цієї категорії відчують підвищений потяг до дітей підліткового віку, який виникає ще в дитинстві.

Особа і поведінка малолітніх жертв ще недостатньо детально вивчені як в кримінальному праві, в криминології, так і в криміналістиці. Праці окремих авторів описують лише деякі аспекти віктимізації малолітніх потерпілих. Проведене нами

дослідження показало, що найбільшу частку серед потерпілих розглядуваних злочинів становлять дівчата та хлопці віком 11–13 років. Третю частину становлять потерпілі віком від 7 до 10 років. Легковажна або аморальна поведінка для малолітніх потерпілих зазвичай не є характерною. На момент вчинення злочину поведінка потерпілих також не мала провокуючого характеру.

Більше половини малолітніх дітей раніше були знайомі зі злочинцями. Причому третина з них були для них рідними або близькими – дочками (синами), пасербицями (пасинками) або сестрами (братами). Більшість потерпілих з неблагополучних або малозабезпечених сімей, батьки яких зловживають алкоголем та ведуть аморальний спосіб життя.

Можна виділити такі групи потерпілих від насильницьких статевих злочинів:

а) потерпілі, які не здатні адекватно оцінити віктимність ситуації та є абсолютно беззахисними перед злочинцем (це стосується дітей віком до 7–8 років);

б) потерпілі, здатні оцінити небезпеку, однак не передбачали кримінальні наслідки (є характерним для насильницьких дій, вчинених батьком, вітчимом, педагогом тощо);

в) потерпілі, здатні оцінити віктимність ситуації, що передує злочину, однак нехтують заходами особистої безпеки (наприклад, впускають до помешкання стороннього чоловіка);

г) потерпілі, які сприяли своєю поведінкою вчиненню злочину (дівчата, які вже ведуть статеве життя, вживають спиртні напої в малознайомих компаніях тощо).

Список використаних джерел

1. Карпец И. И. Проблема преступности / И. И. Карпец. – М. : Юрид. лит., 1969. – 167 с.

2. Сахаров А. Б. Актуальные вопросы учения о личности преступника / А. Б. Сахаров // Теоретические проблемы учения о личности преступника. – М. : Юрид. лит., 1979. – С. 14.

Сметаніна Н. В. – кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРИ ЦІНИ ЗЛОЧИННОСТІ У КРИМІНОЛОГІЇ

Ціна злочинності має віддалені наслідки, породжує механізми тіньової економіки, віктимізації населення в суспільстві, недовіри громадян до правоохоронних органів, соціально-негативного клімату в державі тощо. Сьогодні вона є потужним ресурсом, що відображає реальний стан злочинності та її криміногенний потенціал. Ціна злочинності вимагає сучасних підходів і кримінологічної оцінки, адже фактично вона ставить питання про можливість існування як самого суспільства, так і безпечного життя громадян.

У кримінологічній науці зазначені питання досліджували такі науковці, як Г. А. Аванесов, Ю. М. Антонян, І. Г. Богатирьов, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, О. М. Джужа, А. І. Долгова, В. М. Дрьомін, А. П. Закалюк, С. М. Іншаков, Л. В. Кондратюк, О. М. Костенко, О. Г. Кулик, В. В. Лунєєв, М. І. Мельник, Т. В. Мельничук, В. І. Шакур, О. Ю. Шостко та ін.

На сучасному етапі значних збитків державі та її громадянам завдають корупційні злочини. Водночас вони створюють надприбутки для корупціонерів у фармацевтичному, нафтовому і електроенергетичному секторах, освітній і судовій системі, податковій і митній сферах, у сфері державних закупівель тощо. Так, за прогнозами Центру ліків у суспільних інтересах до 2010 р. світовий ринок фальсифікованих ліків становитиме 75 млрд доларів США. За оцінками Transparency International, у світі щороку понад 400 млрд дол. США втрачається в результаті корупційних злочинів у сфері державних закупівель, що підвищує державні витрати на 20–25 %. За дослідженням Азіатського банку розвитку у низці країн Азії корумпованість державних закупівель призвела до зростання витрат на придбання товарів і послуг на 20–100 % [1, с. 69, 378]. Значних збитків державі завдають і митні ризики, що найчастіше пов'язані з контрабандою, контрафактною

продукцією та переміщенням через митний кордон товарів, на які встановлено заборони та обмеження [2, с. 61].

Ціна злочинності дає уявлення про обсяг і характер прямого і непрямого збитку, суспільно небезпечних наслідків, яких завдає злочинність суспільству (із перерахунком збитку на матеріально-грошові витрати) [3, с. 62]. Прямий збиток майнового (матеріального) характеру обчислюють у грошовому виразі. До нього зараховують кількість летальних наслідків і настання інвалідності потерпілих, виплати їм за лікарняними листками, додаткові витрати на їхнє лікування, страхові виплати, проведення психологічної реабілітації. До непрямого збитку від злочинності належать кошти, що витрачає держава на боротьбу зі злочинністю, і вартісний вираз її негативних соціальних наслідків (дезорганізація сім'ї, зниження продуктивності праці, додаткове навантаження на інститути соціалізації та ресоціалізації тощо), утримання правоохоронної системи, різноманітних охоронних, фіскально-ревізійних структур, витрати на навчання і підвищення кваліфікації співробітників правоохоронних органів, витрати на наукові дослідження, вартість захисних систем, матеріальні витрати, пов'язані з розслідуванням і розглядом кримінальних справ. До непрямого збитку від злочинності пропонуємо також зараховувати зловживання з боку представників правоохоронних і судових органів, а також породжену механізмом криміналізації тіньову економіку. Зарубіжні кримінологи пропонують включати до ціни злочинності втрати самого злочинця (наприклад, час, витрачений злочинцем на вчинення злочину або строк відбування покарання, який злочинець міг би витратити на правомірну продуктивну діяльність) [4, с. 24].

Ціною злочинності є прямі та побічні витрати фізичного, матеріального, морального, духовного характеру, яких зазнає держава і суспільство внаслідок вчинення злочинів, спрямовані на подолання наслідків злочинних діянь, утримання правоохоронної, пенітенціарної системи та інших інститутів держави, а також сукупні активи злочинних угруповань і їх витрати на підтримку власної злочинної діяльності [5, с. 154; 6].

Аналізуючи ціну злочинності, Л. В. Кондратюк і В. С. Овчинський розподіляють це поняття на «ціну»:

- кримінальної експансії (захоплення певних благ, економічна експансія, рейдерство);
- кримінальної агресії (як психо-духовної деструктивної енергії людини, що спрямована на руйнування таких благ, як життя, здоров'я (духовне, душевне, тілесне));
- кримінального обману (злочини, що завдали матеріальних збитків).

Під час розрахунку «ціни» кримінальної експансії вчені пропонують враховувати суму приватних втрат і економічні втрати суспільства [7, с. 228–256]. Зазначені автори до структури ціни злочинності не зараховують витрати держави на протидію злочинності (утримання правоохоронних і судових органів тощо).

Визначати структуру ціни злочинності можна також за часовими параметрами, які характеризують етапи кримінологічної діяльності: 1) прогнозування злочинності; 2) профілактика злочинності; 3) виявлення конкретних злочинів і запобігання їм; 4) реалізація кримінальної відповідальності за конкретні злочини, а також часткове або повне відновлення порушених суспільних відносин. На кожному з цих етапів витрачаються ресурси, які зменшують добробут всього суспільства і окремих його членів [4, с. 21].

До того ж, Т. В. Мельничук зазначає, що ціну економічної злочинності варто визначити як грошову оцінку або вартісне втілення суспільно небезпечних наслідків економічних злочинів і включити до її складових: 1) пряму матеріальну шкоду; 2) непрямі втрати – упущену вигоду; 3) витрати на кримінальну юстицію [8, с. 193].

Розроблення питання структури ціни злочинності допоможе в майбутньому конкретизувати методику визначення ціни конкретних злочинів, з'ясувати її складові, вдосконалити визначення поняття «ціна злочинності». Вважаємо, що цей показник вимагає розширеного тлумачення. Так, важливим у визначенні структури ціни злочинності є питання дотримання балансу збитків від злочинності для суспільства і держави та прибутків окремих злочинців і злочинних угруповань. Варто розглянути ціну злочинності не лише як категорію збитку, а й проаналізувати прибутки злочинних угруповань.

До того ж, дослідження структури ціни злочинності допоможе проаналізувати суспільну небезпеку злочинності як

складного соціального явища, визначити найбільш криміналізовані сфери в структурі державного апарату і розробити ефективні, економічні та розумні засоби боротьби зі злочинністю.

Список використаних джерел

1. Многоликая коррупция: выявление уязвимых мест на уровне секторов экономики и государственного управления / под ред. Э. Кампоса и С. Прадхана ; пер. с англ. – М. : Альпина Паблишер, 2014. – 551 с.

2. Головкін Б. М. Антикорупційний менеджмент у митній справі / Б. М. Головкін // Фіскальна політика в Україні в кримінально-правовому вимірі : зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. «Фіскальна політика в Україні в кримінально-правовому вимірі» (26 квіт. 2016 р.). – Вінниця, 2016. – С. 60–65.

3. Криминологія : підручник / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська та ін. ; за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головкіна. – Харків : Право, 2014. – 440 с.

4. Цена преступности (методология ее определения) : монография / под ред. Н. А. Лопашенко. – М. : Юрлитинформ, 2014. – 216 с.

5. Сметаніна Н. В. Наукові підходи до теорії злочинності у сучасній українській криминології : монографія / Н. В. Сметаніна ; за заг. ред. В. В. Голіни. – Харків : Право, 2016. – 192 с.

6. Голіна В. В. http://library.nulau.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_01/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=IBIS&P21DBN=IBIS&S21STN=1&S21REF=3&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21STR= «Ціна» злочинності: що ми про неї знаємо? / В. В. Голіна, Н. В. Сметаніна // Голос України. – 2013. – № 127 (12 лип.). – С. 10.

7. Кондратюк Л. В. Криминологическое измерение / Л. В. Кондратюк, В. С. Овчинский. – М. : Норма, 2012. – 272 с.

8. Мельничук Т. В. Ціна економічної злочинності: проблемні аспекти визначення та застосування / Т. В. Мельничук // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2013. – № 5. – С. 189–193.

Степанова Ю. П. – кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри кримінального права та процесу Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ТИПОЛОГІЯ РАНІШЕ СУДИМИХ ОСІБ, ЯКІ ВІДБУВАЮТЬ ПОКАРАННЯ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Важливим аспектом виконання покарання у вигляді позбавлення волі щодо раніше судимих осіб є визначення, до якого виду та типу особи злочинця належить той чи інший засуджений. Адже, А. І. Долгова зауважувала, що типологія фіксує не просто те, що найчастіше зустрічається, а закономірне, яке є логічним результатом соціального розвитку особистості. Отже, знаючи, до якого типу належить особа, можна спрогнозувати її подальшу поведінку, сприйняття нею заходів заохочення та стягнень, розвиток міжособистісних відносин з іншими засудженими, вірогідність вчинення рецидиву злочинів.

У кримінологічній літературі запропоновано декілька видів типології рецидивістів. Усі вони певною мірою мають практичне значення для психолого-виправного групового та індивідуального впливу на раніше судиму особу з метою її виправлення, тобто заміщення криміногенних властивостей на антирецидивні, а також для визначення критеріїв первинної та вторинної класифікації раніше судимих осіб, здійснення кримінально-правової, кримінологічної та кримінально-виконавчої характеристики раніше судимих осіб, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, найбільш ефективного застосування щодо раніше судимих осіб засобів виправлення та ресоціалізації.

З метою удосконалення виконання та відбування покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк щодо раніше судимих осіб доцільно здійснювати поділ засуджених залежно від застосування до них заходів кримінально-правового впливу на такі види:

1) особи, які раніше не були засуджені за вчинення злочинів; особи, які вчинили злочин вперше; особи, які раніше вчиняли

злочини, за жоден з яких не були засуджені; особи, які були звільнені від кримінальної відповідальності за вчинення злочину;

2) раніше судимі особи: особи, які раніше відбували покарання у вигляді позбавлення волі; особи, які раніше відбували покарання, що непов'язані з позбавленням волі; особи, які раніше відбували покарання, судимість з яких знято або погашено в установленому законом порядку (ст. 89–91 Кримінального кодексу (КК) України); особи, які відбували реальне покарання; особи, щодо яких було застосовано звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК України); особи, які були звільнені від відбування покарання (ст. 74, 79–87 КК України) (амністія, помилування, у зв'язку з хворобою).

Тих осіб, які раніше відбували покарання у вигляді позбавлення волі, залежно від часу вчинення повторного злочину можна розподілити на два види: особи, які вчинили новий злочин під час відбування покарання у вигляді позбавлення волі; особи, які вчинили новий злочин після звільнення з місць позбавлення волі. Залежно від застосування до осіб, які раніше відбували покарання, умовно-дострокового звільнення, цю категорію осіб можна розподілити на: осіб, до яких застосовувалось умовно-дострокове звільнення; осіб, до яких умовно-дострокове звільнення не застосовувалось.

Таку класифікацію можна використовувати на першому етапі виконання покарання у вигляді позбавлення волі – під час розподілу засуджених за видами виправних колоній та видами структурних дільниць всередині колонії. У подальшому під час застосування щодо раніше судимих осіб засобів виправлення та ресоціалізації, у процесі переведення їх з однієї структурної дільниці в іншу, встановлення ступеня виправлення засудженого, визначення доцільності застосування щодо особи умовно-дострокового звільнення або заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, можна враховувати класифікацію раніше судимих осіб на підставі характеристик в різні періоди відбування покарання у вигляді позбавлення волі, а саме:

1) залежно від ставлення особи до праці: а) засуджені, які сумлінно ставляться до трудової діяльності; б) засуджені, які

беруть участь у трудовій діяльності; в) засуджені, які ухиляються від суспільно корисної праці;

2) залежно від ставлення особи до навчання: а) засуджені, які сумлінно ставляться до навчання; б) засуджені, які навчаються під час відбування покарання; в) засуджені, які ухиляються від навчання;

3) залежно від дотримання вимог режиму у виправній колонії: а) засуджені, які правомірно себе поведуть; б) засуджені, які вчиняють проступки, порушуючи встановлений порядок відбування покарання; в) засуджені, визнані злісними порушниками встановленого порядку відбування покарання; г) засуджені, які вчиняють злочини.

Потрібно також враховувати, що особистісні характеристики раніше судимих осіб змінюються впродовж строку відбування покарання, що впливає на зарахування засудженого до певного типу особи злочинця або класифікаційної групи. З огляду на це, персоналу виправних колоній варто враховувати зазначені особливості під час здійснення заходів корегування та застосування до особи засобів виправлення та ресоціалізації.

До того ж, поділ раніше судимих осіб потрібно здійснювати з урахуванням ступеня вираження криміногенних властивостей раніше судимої особи та наявності неофіційних відносин, які впливають на вибір попереджувальних засобів щодо засудженого. Для підвищення ефективності виконання покарання у вигляді позбавлення волі щодо раніше судимих осіб доцільно використовувати такі критерії класифікації, які найбільш повно відображають набутий раніше судимою особою злочинний досвід, сприйняття нею тюремної субкультури в разі, якщо її раніше вже засуджували до покарання у вигляді позбавлення волі, а також характеристики раніше судимої особи в різні періоди відбування нею покарання.

Усатова Т. І. – здобувач Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОЦІНЮВАННЯ, ПРОТИДІЇ ПРОСТИТУЦІЇ ТА СТВОРЕННЮ АБО УТРИМАННЮ МІСЦЬ РОЗПУСТИ І ЗВІДНИЦТВУ

Умовами підвищення ефективності запобіжної діяльності щодо будь-якого виду злочинності у національній площині є: аналіз результативності цієї діяльності у окремих регіонах (країнах) світу; виявлення регіонів (країн) із вагомими успіхами у подоланні конкретного виду злочинності; вивчення наявного досвіду та можливе запозичення або врахування у власній країні найкращих запобіжних стратегій і практик; визначення напрямів зосередження зусиль світової спільноти шляхом розроблення й застосування відповідної міжнародної нормативної бази з метою подолання явища, масштаби якого виходять за межі однієї країни або природа якого є спільною для багатьох із них. Однак не можна бездумно запозичувати те, що, на перший погляд, видається правильним і дієвим, таким, що може дати результати вже найближчим часом. У кожній країні наявні власні традиції народу, своєрідна генетична матриця щодо ставлення до певного негативного явища, кожна з них має конкретний стан готовності суспільства до сприйняття певної моделі розв'язання проблеми, об'єктивні (зовнішні) чинники, відображені в способі боротьби із певними негативними проявами тощо. Отже, знання міжнародного і зарубіжного досвіду постає орієнтиром для роздумів у певному напрямку, що дозволить обрати ті стратегії та заходи, які принаймні не погіршать наявну у країні обстановку. Висловлене безпосередньо стосується проблеми обмеження явища проституції та організації протиправного надання сексуальних послуг.

У спеціальній літературі із цього приводу зроблено численні спроби класифікувати наявні у світі підходи до: 1) дозволу / заборони у тій чи іншій країні проституції як такої; 2) легальності різних форм організації надання сексуальних послуг; 3) можливої відповідальності різних учасників сексуальних подій, зокрема користувачів цих послуг.

На думку О. В. Наден, світовий досвід підтверджує існування трьох поширених моделей регулювання проституції: декримінаційна,

аболіціоністська та обмеженої легалізації. Згідно із першою моделлю проституція набуває легального характеру (реєстрація секс-робітниць, наявність в останніх медичних довідок про стан здоров'я, розміщення у ЗМІ та туристичних довідниках оголошень з пропозиціями надання сексуальних послуг тощо). Відповідно до моделі обмеженої легалізації проституцію не вважають злочином, проте за законом карають дії, спрямовані на втягування жінок у заняття проституцією, звідництво, оренду приміщень з метою організації секс-бізнесу, а також власники будинків розпусти. Головною особливістю аболіціоністської моделі, на думку О. В. Наден, є положення про те, що власне проституцію злочином не вважають, але кримінальна відповідальність передбачена за будь-яку експлуатацію проституції іншої особи, вербування для втягнення у проституцію [1, с. 129–131]. У запропонованій класифікації складно досягнути різниці між другою та третьою моделями ставлення до проституції та різних форм організації надання сексуальних послуг, хоча чітко окреслюється предмет кримінально-правової оцінки – можливі форми, в яких організується заняття проституцією.

Інша дослідниця О. В. Кунц під час з'ясування кримінологічних та кримінально-правових аспектів проституції, не переслідуючи мету класифікувати державницькі підходи до неї та різних форм її організації, констатує, що ставлення до існування проституції в різних країнах із боку органів влади є різним: у Китаї, Єгипті, Сирії – проституція заборонена; у Мексиці, на Філіппінах – цей вид діяльності є дозволеним в разі дотримання політики правової регламентації; в інших країнах (наприклад, в Індії) саме заняття проституцією не є караним і дозволено законом, тобто має офіційний статус, однак карається будь-яка діяльність, що пов'язана з експлуатацією проститутток і втягненням у це заняття нових осіб [2, с. 60].

На нашу думку, залежно від ставлення держав до заняття проституцією та різних форм організації цієї діяльності їх можна розподілити на такі групи: 1) держави із заборонною моделлю; 2) країни із ліберальною (регламентаційною); 3) держави з аномативною моделлю. Заборонна модель характерна для великої групи держав (Албанія, Іран, Ліхтенштейн, Північна Корея, Туркменістан та ін.), в яких заняття проституцією є кримінальним або адміністративним правопорушенням. Причому заборона може бути абсолютною – відповідальність встановлено кримінальним законом. Відповідно кримінальний закон забороняється також будь-яку

організацію надання сексуальних послуг. До моменту декриміналізації проституції у 2006 р. Україна також належала до цієї групи.

До відносної заборонної моделі (проституцію визнають не злочином, а адміністративним правопорушенням) можна зарахувати чимало держав пострадянського простору, а також КНР, Кубу, Румунію, Таїланд, Хорватію, Південну Корею та ін. Ця модель передбачає також заборону всіх форм організації надання сексуальних послуг.

Відповідно до ліберальної (регламентаційної) моделі заняття проституцією є цілком законною діяльністю. Водночас вона є предметом контролю з боку держави для забезпечення захисту громадського порядку і здоров'я населення. У цій групі країн є такі, де окрім проституції як індивідуальної підприємницької діяльності всі інші форми організації надання сексуальних послуг (звідництво, сутенерство та утримання борделів, прогулянки з метою зйому, ескорт-послуги, свінгер-клуби тощо) заборонені (Аргентина, Австрія, Болівія, Бразилія, Велика Британія, Угорщина, Данія, Ізраїль, Ірландія, Італія, Кіпр, Латвія, Люксембург, Парагвай, Португалія, Сенегал, Франція, Чилі та ін.). Представниками цієї моделі також є країни, в яких, окрім проституції, дозволеними постають деякі окремі форми організації надання сексуальних послуг (наприклад, звідництво та утримання борделів). Такий підхід наявний у Бельгії, Німеччині, Колумбії, Коста-Ріці, Панамі, Перу, Сальвадорі, Сінгапурі, Туреччині, Швейцарії та ін.). Проте в межах цієї моделі можна виокремити й такий підхід, за якого у державі дозволено заняття проституцією та всіма видами організації надання сексуальних послуг (Бангладеш, Венесуела, Греція, Нідерланди, Нікарагуа, Нова Зеландія, Швейцарія та ін.).

Характерною рисою аномативної моделі є відсутність у державі законів, що визнають проституцію як незаконний вид діяльності, або ж закони проти проституції на теперішній час скасовано (Азербайджан, Болгарія, Грузія, Естонія, Індія, Мексика, Польща, Словаччина, Словенія, Чехія та ін.).

Список використаних джерел

1. Наден О. В. Торгівля жінками як кримінально-правова та соціальна проблема сучасності : монографія / О. В. Наден. – Київ : Атіка, 2004. – 288 с.
2. Кунц Е. В. Криминологические и уголовно-правовые аспекты проституции / Е. В. Кунц // Вестн. Челябинск. гос. ун-та. – Вып. 1. – Т. 9. – 2003. – С. 58–62.

Харкевич О. О. – здобувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ

ЗАХИСНИЙ МЕХАНІЗМ ЗЛОЧИННИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ВІД ВИКРИТТЯ ЇХ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Із захисною функцією організованих злочинних груп пов'язана тривалість їх існування. А. Ф. Зелінський зауважує, організованість передбачає спільність цілей і тривалу взаємодію співучасників, що забезпечується стійкістю групи, її ієрархічною та функціональною структурами [1, с. 201].

На думку Б. В. Щура, існування особливостей протидії розслідуванню з боку організованої злочинної групи (ОЗГ) полягає в: наявності спеціальних захисних механізмів існування ОЗГ; застосуванні різноманітних видів та форм протидії розслідуванню; застосуванні специфічної протидії розслідуванню (наприклад, погроз та фізичного впливу на учасників кримінального процесу).

Швидке спрацьовування захисних засобів властиве ОЗГ, які мають корумповані зв'язки у владних або правоохоронних органах та свої ланки безпеки за затримання їх членів (різні форми тиску на слідчого з боку впливових осіб і навіть ЗМІ, погрози фізичної розправи з ним або його близькими; підключення до розслідування декількох адвокатів; випереджальні дії злочинців тощо). Це також є типовою ознакою, за якою в кожному конкретному випадку можна діагностувати діяльність організованої групи або злочинного співтовариства.

У структурі організованої злочинної групи передбачена наявність спеціальних осіб (групи осіб, блоки), які виконують функцію захисту від викриття (особи, які забезпечують дотримання дисципліни, здійснюють переслідування осіб, які мають намір припинити злочинну діяльність, підтримують зв'язки з корумпованими представниками владних структур тощо). М. П. Яблоков зазначає, що закономірною є наявність в організованій злочинній структурі спеціальної системи забезпечення безпеки злочинної групи загалом, окремих її частин, ланок і членів. Ця система охоплює використання

корумпованих зв'язків. Захищеність ОЗГ можна пояснити тим, що часто ланка виконавців ізольована від керівної ланки і знає керівників лише своєї виконавчої або середньої ланки [2, с. 56].

У разі, коли лідер ОЗГ залишається на волі, групи відновлюються досить швидко і продовжують здійснювати свою злочинну діяльність.

Захисний механізм в організованій злочинній діяльності закладається з моменту формування самої організованої групи. Однією з головних закономірностей кримінальної діяльності кожної ОЗГ є суворі конспіративність процесу її кримінального функціонування. Від збереження в таємниці злочинної діяльності залежить тривалість життєдіяльності злочинної групи. Ця закономірність значною мірою визначається високою організованістю злочинного формування.

Існує певне співвідношення захисного механізму організованої злочинної діяльності та протидії розслідуванню. Захисний механізм є потенційною можливістю реагування на дії з боку правоохоронних органів. Причому таке реагування може бути різним залежно від сили дії оперативно-розшукових або слідчих органів. Протидія розслідуванню – це реальне спрацьовування захисних механізмів.

Форми протидії розслідуванню обирають залежно від обставин. Це пов'язано з кримінальною ситуацією, що склалася, видом злочинної діяльності, встановленням або невстановленням правоохоронними органами конкретних обставин злочинної події, узяттям певних осіб під варту тощо. В. І. Куликов зазначає, що активна протидія слідству є закономірністю ОЗД, що виявляється в різноманітних прийомах і методах заінтересованого втручання в хід слідства з боку різних осіб. Ця закономірність спрацьовує лише після виявлення правоохоронними органами якого-небудь епізоду ОЗД або ланки ОЗГ у процесі оперативно-розшукових заходів, у ході досудового слідства, що почалося. До результатів зазначених закономірностей, які проявилися в розслідуваних кримінальних справах, можна зарахувати: а) зниження активності ОЗГ під час слідства або на період з'ясування ступеня поінформованості правоохоронних органів про ОЗД; б) включення «сконструйованих» раніше механізмів протидії досудовому

слідству; в) введення в дію грошових фондів та корумпованих зв'язків з відповідними посадовими особами, депутатами, громадськими діячами для організації опору правоохоронній системі [3, с. 69].

В криміналістичних джерелах до потужних засобів протидії, які організовані злочинні формування застосовують в разі реальної загрози повного їхнього викриття, зараховують «включення» до процесу протидії слідству заздалегідь створених корумпованих зв'язків в органах влади, ЗМІ, правоохоронних органах. Їх суб'єкти націлюються на «розвал» або припинення кримінальної справи, виправдання підозрюваного, а також на дискредитацію осіб, яку ведуть розслідування, або їх усунення від подальшого розслідування будь-якими можливими способами (переведення на більш високу, але позбавлену реальних владних повноважень посаду або ж звільнення з правоохоронних органів); маніпулювання свідками та потерпілими (їх показаннями), що реалізується через їх підкуп або шляхом з погроз учинення вбивств, знищення майна тощо; «затягування» кримінальної справи, багаторазові припинення її розслідування, пов'язані з переходом підозрюваного на нелегальне становище.

Список використаних джерел

1. Зелинский А. Ф. Криминальная психология: науч.-практ. изд. / А. Ф. Зелинский. – Киев : Юринком Интер, 1999. – С. 201.
2. Яблоков Н. П. Расследование организованной преступной деятельности : практ. пособие / Н. П. Яблоков. – М. : Юристь, 2002. – С. 56.
3. Куликов В. И. Основы криминалистической теории организованной преступной деятельности. – Ульяновск : Филиал МГУ, 1994. – С. 69.

Ценов В. М. – аспірант кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ

ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНОЇ КОМБІНАЦІЇ: ДОСВІД США

Сучасний стан злочинності в Україні вимагає від правоохоронних органів активізації дій щодо своєчасного виявлення, припинення і розкриття злочинів, а також розшуку осіб, які переховуються від органів слідства і суду. Сутність ефективності заходів протидії злочинності зумовлюється своєчасністю, достовірністю і повнотою наявної інформації.

Досить цікавим у цьому контексті є досвід федеральних правоохоронних органів США – Федерального бюро розслідування Міністерства юстиції, Адміністрації з боротьби з поширенням наркотиків, Бюро з боротьби з незаконним обігом алкоголю, тютюну, зброї, Податкової служби Міністерства фінансів – стосовно роботи в цьому напрямі.

Розвідка, як будь-який вид діяльності, використовує спеціальні терміни, що розкривають її сутність. До них належать і спеціальні (секретні, таємні) операції або тактичні комбінації [1].

Тактичні комбінації та тактичні операції є своєрідними модулями, складовими частинами процесу розслідування, які об'єднують різного характеру способи здійснення діяльності та реалізації тактичних положень.

Проведення спеціальних (секретних) операцій є основним заходом щодо виявлення і розслідування злочинів, пов'язаних зі зловживаннями у сфері оподаткування, корупцією, відмиванням коштів, торгівлею наркотиками тощо. Кваліфіковане проведення таких операцій і комбінацій потребує значних фінансових та кадрових ресурсів, а також є досить небезпечним заходом, з урахування ретельної попередньої підготовки та прийняття доцільного рішення для використання спеціальних методів.

Таємний оперативний зв'язок є одним із спеціальних методів розслідування. Визначений податковою службою співробітник згідно з законом отримує достовірну інформацію та необхідні докази. Спеціальні методи використовують для розслідування несумлінного заповнення податкової декларації громадянами, встановлення приховування податків від сплати тощо.

Використання службовців визначеної категорії у спеціальних операціях здійснюється лише з санкції Податкової служби. До спеціальних операцій цивільних співробітників не залучають.

Успіх використання спеціальних методів безпосередньо залежить від здатності, підготовки та фінансового забезпечення осіб, задіяних в операції. Служба повинна працювати задля поліпшення побуту спеціальних агентів та їх матеріального забезпечення.

Коли спеціальних агентів не використовують як таємних агентів, їх направляються для проходження служби в окружні управління. Особливо планована операція або поточна операція спеціального розслідування може вимагати термінової участі такого агента, то посадові особи окружного управління мають гарантувати використання спеціальних агентів за першою вимогою інших округів. Керівники окружного управління, особливо ті, хто мають у своїх підрозділах декілька підготовлених спеціальних агентів, часто звітують про зміни у призначенні таких агентів для задоволення спеціальних вимог іншого округу.

Кожний помічник районного комісара відділу кримінального розслідування (ВКР) призначає керівника районної спеціальної програми, функціональними обов'язками якого є:

а) адміністративний контроль за кадровими спеціальними агентами;

б) контроль, підтримка та допомога в проведенні всіх спеціальних операцій у відповідних регіонах;

в) участь в нарадах перед початком секретних операцій;

г) відповідальність за проведення оглядів секретних заходів.

Такий підхід до організації взаємодії забезпечує оптимальне поєднання методів гласної та негласної роботи, застерігає від суб'єктивної однобічності у процесі планування реалізації оперативної інформації на час відкриття кримінального провадження.

Вивчаючи особливості правового стану проведення оперативної комбінації під час розкриття злочинів, обсяг і межі їхніх повноважень в окремих країнах, ми переконуємося у відсутності «єдиних стандартів» як стосовно кримінального судочинства загалом, так і нагляду зокрема.

Підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити, що досвід інших країн також свідчить про дієвість системних підходів в організації протидії сучасним формам корупції та організованій

злочинності, складовою яких є реформи в сфері провадження оперативно-розшукової діяльності та порядку здійснення нагляду за такою діяльністю уповноваженими державними інституціями [2].

Список використаних джерел

1. Криміналістика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stud.com.ua/45867/pravo/sutnist_spivvidnoshennya_osnovnih_taktichnih_ponyat. – Назва з екрана.

2. Сапін О. Прокурор у кримінальному провадженні з перегляду судових рішень: досвід зарубіжних держав / О. Сапін // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2011. – № 2. – С. 107–113.

Чумак К. О. – кандидат юридичних наук, головний науковий співробітник відділу організації науково-методичної роботи Науково-дослідного інституту Національної академії прокуратури України

ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПУ ПРЕЗУМПЦІЇ НЕВИНУВАТОСТІ

Останнім часом суспільство активно обговорює новини, пов'язані з проведеними обшуками у судах, скандалами навколо керівників судових та правоохоронних органів, політиків, керівників державних підприємств тощо. Задовольняючи попит суспільства щодо медійного висвітлення затримань одіозних політиків, викриття корупційних схем, за якими стоять гучні та відомі прізвища, поза увагою журналістів та прес-служб силових відомств залишаються норми національного та міжнародного законодавства, які забороняють це робити. Орієнтування прес-служб правоохоронних органів на максимально повне й об'єктивне донесення до громадськості інформації про свою діяльність, систематичну участь у заходах медійного характеру (брифінгах, прес-конференціях, теле- і радіоефірах, інтерв'ю тощо) також у майбутньому може бути корисним для української правоохоронної системи та держави України загалом.

До законодавчої бази забезпечення принципу презумпції невинуватості варто віднести п. 2 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Рекомендацію № R (2003) 13 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Щодо порядку надання інформації про розгляди у кримінальних справах через засоби масової інформації», ст. 62 Основного Закону України, ст. 296 Цивільного кодексу України [1; 2; 3; 4].

Загальне тлумачення суті цих норм полягає в тому, що кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважають невинуватим допоки це не доведено згідно із законом.

Поширення інформації про кримінальне переслідування особи із зазначенням її імені зазвичай суттєво зашкоджує її репутації, яку вже не можна буде відновити просто закриттям справи чи доведенням в суді невинуватості особи, а тому механізм гласності та відкритості у таких справах передбачає низку порушень національного та міжнародного законодавства.

Аналіз практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) засвідчив, що принцип презумпції невинуватості часто порушують. Наведемо приклади.

1. Принцип презумпції невинуватості найчастіше порушують під час виголошення публічних заяв політиками і прокурорами про чийсь винуватість до закінчення судового процесу. У низці рішень ЄСПЛ констатовано порушення п. 2 ст. 6 Конвенції, спричинене коментуванням представниками влади кримінальних справ, які здебільшого здійснюються політичними та державними діячами, стверджуючи на ранніх стадіях кримінального провадження про винуватість заявлених конкретних осіб у вчиненні злочинів середньої тяжкості чи тяжких злочинів, заявляючи про абсолютну доведеність їхньої вини та неминучості покарання судом.

Наприклад, у справі «Шагін проти України» заявник скаржився, що заява першого заступника прокурора м. Київ, яку процитували три різні газети, про те, що заявник був «фактичним керівником» групи найомних убивць і «його розпорядження вбивати мали систематичний характер», зроблені в ЗМІ до того, як його було засуджено судом, вплинули на громадську думку та наперед визначили результат вирішення справи. Внаслідок цього, скаргу щодо порушення його права на

презумпцію невинуватості було задоволено та заявнику призначено компенсацію у розмірі 2000 євро.

У низці інших справ ЄСПЛ також констатував порушення п. 2 ст. 6 Конвенції, спричинене коментуванням представниками влади кримінальних справ: «Аллєне де Рібемон проти Франції», «Лавентс проти Латвії», «Буткевічус проти Литви», «Дактарас проти Литви», «Ісмоїлов та інші проти Росії», «Кузьмін проти Росії», «Мінеллі проти Швейцарії», «Хужин та інші проти Росії», «Довженко проти України».

2. Принцип презумпції невинуватості найчастіше порушують, коли судові рішення, що є обвинувальним вироком, відображає думку про винуватість особи. Це чітко спостерігалось у справі «Грбарчук проти України», яку було закрито слідчими органами на досудовому провадженні частково через відсутність доказів у вчиненні злочину та частково з підстав закінчення строків давності притягнення заявниці до відповідальності за недбалість. Рішення слідчого було підтримане Володимир-Волинським місцевим судом, однак це рішення про закриття кримінальної справи щодо заявниці було сформульовано термінологією, яка не залишає сумніву щодо погляду суду на те, що заявниця насправді вчинила злочин, оскільки на думку суду, в діянні заявниці «вбачаються ознаки злочину, передбаченого ст. 367 КК України». Оскільки провадження у Володимир-Волинському суді не було кримінальним за суттю, і йому не вистачало низки ключових елементів, які зазвичай характеризують судові кримінальні провадження, за цих обставин ЄСПЛ вважав, що мотиви, якими керувалися слідчий та Володимир-Волинський суд, є порушенням презумпції невинуватості.

3. Принцип презумпції невинуватості найчастіше порушують під час затримання осіб підозрюваних та/або обвинувачених у вчиненні злочину і обрання щодо них запобіжного заходу. Судова практика у багатьох європейських країнах свідчить про зростання таких запобіжних заходів у вигляді тримання під вартою, які обґрунтовуються ризиком для суспільної безпеки. Однак особа, свободу якої обмежено через підозру в учиненні злочину, зрештою може виявитися невинуватою, і обмеження свободи неминуче буде порушенням ст. 5 Конвенції. Затримання особи та взяття її під варту має відбуватися відповідно до вимог презумпції невинуватості.

Затримання особи, підозрюваної в учиненні злочину, обрання щодо неї запобіжного заходу, інших заходів процесуального примусу не є доказом вини цієї особи.

Відомо, що думка громадськості формується досить швидко на основі інформаційних новин про протиправність дій особи. Тому одними із головних завдань принципів нерозголошення імені особи і невинуватості є припинення формування громадської думки і тиску на суд до винесення вироку.

Суспільний інтерес до окремих кримінальних правопорушень найчастіше виникає: у справах, розгляд яких уже анонсується поліцією, Службою безпеки України, прокуратурою, чи громадськістю; у справах щодо публічних осіб; у справах про зловживання владою; у справах з великою кількістю потерпілих; у справах, що мають політичну складову тощо. Варто пам'ятати, що жодна норма закону не дозволяє оголошувати відомості про особу під час кримінального провадження незалежно від обставин, встановлюючи таке право лише у одному конкретному випадку – за наявності вироку. Виправдання, що висвітлення такої справи пов'язано з суспільним резонансом і правом громадян на інформацію про такі справи, меркне в світлі порушень норм міжнародного права і нехтування правами громадян держави.

Головний принцип, який діє щодо обвинувачених у кримінальних процесах – презумпція невинуватості, що є невід'ємною частиною права на справедливий судовий розгляд. Публічне порушення цього принципу журналістами чи правоохоронними органами призведе до значної кількості позовів про захист свого порушеного права на честь і гідність, про порушення презумпції невинуватості і права звернення до суду за компенсацією завданої шкоди. Наслідки таких позовів ляжуть на плечі всіх платників податків, адже, якщо право було порушено до набрання вироком законної сили, то таке рішення про компенсацію заподіяної моральної шкоди прийняв би суд у правовій державі.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13. – Ст. 270.

3. Щодо порядку надання інформації про розгляди у кримінальних справах через засоби масової інформації [Електронний ресурс] : Рекомендація № R (2003) 13 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_870. – Назва з екрана.

4. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page6>. – Назва з екрана.

Шармар О. М. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ НЕЗАКОННОГО ЗБАГАЧЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 368² КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

У зв'язку з ратифікацією Україною 18 жовтня 2006 р. Конвенції ООН проти корупції 2003 р.[1] було здійснено криміналізацію незаконного збагачення. Так, у Кримінальному кодексі (КК) України в ч. 1 ст. 368¹ КК України, яка діяла 1, 2, 3 та 4 січня 2011 р., незаконне збагачення полягало в «одержанні службовою особою неправомірної вигоди або передача нею такої вигоди близьким родичам», а в ч. 1 ст. 368² КК України, яка набула чинності з 1 липня 2011 р., незаконне збагачення розглядали як отримання службовою особою неправомірної вигоди у значному розмірі, що перевищує сто неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або передача нею такої вигоди близьким родичам за відсутності ознак хабарництва. У ч. 1 ст. 368² КК України 18 травня 2013 р. було внесено зміни і замість слів «за відсутності ознак хабарництва» вказувалось на відсутність ознак, зазначених у ст. 368 КК України. Такий формат термін «незаконне збагачення» мав до 25 січня 2015 року.

Детальний аналіз поняття незаконного збагачення (ще з 2013 р.) підтвердив, що «основне значення у ст. 20 Конвенції мають слова “умисне незаконне збагачення”. Йдеться про відповідальність за дії – збагачення особи, що є: а) незаконним на момент збагачення; б) умисним, тобто особа усвідомлює суспільну небезпеку такого збагачення в момент його вчинення» [2, с. 144]. Саме ці ознаки покладено в основу об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 368² КК України. До того ж, законодавець врахував і таку ознаку, вказану у ст. 20 Конвенції, як значний розмір незаконного збагачення. Отже, лише конвенційний припис щодо відсутності раціонального обґрунтування особою своїх дій не було відображено у ст. 368² КК України, оскільки це могло призводити до порушення ... норм Конституції України. У цій частині Україна не порушила своїх міжнародних зобов'язань, тому що умовою їх виконання є дотримання Основного Закону та основоположних принципів правової системи держави, про що буквально зазначено у ст. 20 Конвенції» [3, с. 226–227].

Так, 25 січня 2015 р. ст. 368² КК України отримала нову редакцію, в якій визначено, що незаконне збагачення – це набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у власність майна, вартість якого значно перевищує доходи особи, отримані із законних джерел, або передача нею такого майна близьким родичам. Відповідно до примітки ст. 368² КК України значним перевищенням визнавали суму, яка в два або більше рази перевищує розмір доходу, зазначеного в декларації про доходи, майно, витрати і зобов'язання фінансового характеру за відповідний період, поданій особою у порядку, встановленому Законом України «Про запобігання корупції» [4]. До ст. 368² КК України 12 лютого 2015 р. було внесено зміни, які набули чинності 4 березня 2015 року. Згідно з цими змінами незаконне збагачення було визначено як «набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у власність активів у значному розмірі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами, а так само передача нею таких активів будь-якій іншій особі». Відповідно до примітки ст. 368² КК України, активами у значному розмірі є грошові кошти або інше майно, а також доходи від них, якщо їхній розмір

(вартість) перевищує одну тисячу неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [5].

Систематичні зміни щодо визначення суті та розмірів незаконного збагачення призводять до виникнення проблемних питань у ході правозастосовної діяльності. Можливість кваліфікації дій особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, яка після набрання чинності поточної редакції ст. 368² КК України (після 4 березня 2015 р.) здійснила передачу набутих активів іншій особі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами, однак, що набуті нею у власність до 4 березня 2015 р. за незаконне збагачення, полягає в правильності оцінки предмета злочину, передбаченого редакцією ст. 368¹ КК та ст. 368² КК України.

Вважаємо що, якщо особа вчинила незаконне збагачення на момент дії ст. 368¹ КК України в редакції 2011 р., ст. 368² КК України в редакції 2011, 2013, 2015 рр. предмет злочину неправомірна вигода буде обраховуватися відповідно до примітки ст. 368¹ КК України в редакції 2011 р. та примітки до ст. 368² КК України в редакції 2011, 2013, 2015 років.

Отже, потрібно встановити чи був на момент *одержання, набуття та передачі* предмет злочину, передбачений ст. 368¹ (з 2011 р.) КК України чи ст. 368² (2011, 2013, 2015 рр.) КК України в тому кількісному виразі, значному розмірі чи в особливо великому розмірі, який було зазначено в примітці вказаних норм.

Якщо предмет злочину відповідає зазначеним розмірам, то можна кваліфікувати дії особи як передачу активів іншій особі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами, що отримані, набуті нею у власність до 4 березня 2015 р. як незаконне збагачення.

Список використаної джерел

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції [Електронний ресурс] : міжнар. док. від 31 жовт. 2003р. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_c16. – Назва з екрана.

2. Киричко В. М. Законодавчий вірус у системі КК України: визначення і актуалізація проблеми на прикладі ст. 368² КК «незаконне збагачення» / В. М. Киричко // Кримінальне право та криміналістика. – 2016. – С. 142–151.

3. Киричко В. М. Кримінальна відповідальність за корупцію / В. М. Киричко. – Харків : Право, 2013. – 424 с.

4. Про запобігання корупції [Електронний ресурс] : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 766-VIII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>. – Назва з екрана.

5. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 5 трав. 2004 р. № 2341-III. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1480497634405840>. – Назва з екрана.

Шило А. В. – курсант 3-го курсу юридичного факультету Інститут кримінально-виконавчої служби Національної академії внутрішніх справ;

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права, процесу та кримінології Інституту кримінально-виконавчої служби Національної академії внутрішніх справ
Палій М. В.

ЗАПОБІГАННЯ КУРСАНТАМИ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЗЛОЧИННИМ ПРОЯВАМ В ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В останній час соціальні мережі набули великої популярності, як на території України, так і в усьому світі. З кожним днем все більше і більше користувачів глобальної мережі Інтернет реєструються і починають свою активну діяльність. Сучасна людина не уявляє себе без «всесвітньої павутини» і частина її життя є віртуальною. Така ситуація відкриває величезний простір для дослідження, запровадження нових ідей та пошуку оперативних рішень. При цьому відсутність кордонів у мережі Інтернет і її технічні можливості створюють додаткові умови як для вчинення так і для запобігання злочинам.

Під час виконання покладених на органи внутрішніх справ завдань, працівники все частіше почали звертатися саме до соціальних мереж. За допомогою останніх стає можливим встановити обставини деяких подій, знайти свідків, фото та відеоматеріали та самого злочинця.

Деяка законодавча база з цього питання вже існує, а саме Указ Президента України «Про Концепцію державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю»[1]. В даному нормативно-правовому акті вказується, що інформаційне та наукове забезпечення боротьби з організованою злочинністю має включати створення умов для залучення громадських та інших організацій, використання соціальних мереж до виявлення і дослідження інформації про діяльність організованих злочинних угруповань, обміну такою інформацією, що покликано допомогти запобіганню злочинів.

Сьогодні потребує напрацювання Концепція використання мережі Інтернет для запобігання злочинності де окремим розділом доцільно передбачити питання запобігання злочинності неповнолітніх, оскільки аналіз причин та умов, що породжують протиправну поведінку громадян і, насамперед, неповнолітніх, показує, що поряд з іншими чинниками – кризою моралі, економічною нестабільністю тощо, набуває актуальності така складова, як вплив засобів масової інформації, в тому числі мережі Інтернет.

Чинна норма Закону про кримінальну відповідальність щодо доведення до самогубства не охоплює поширені на цей час випадки спонукання у соціальних мережах неповнолітніх до небезпечних для свого життя дій та самогубств. Нова небезпечна «мода» в соціальних мережах захоплює підлітків. Школярів доводять до фатального кроку у спеціальних групах, дають поради, як піти з життя без болю.

На думку В. Д. Гавловського, одним із достатньо ефективних засобів припинення протиправної діяльності, а отже забезпечення прав і свобод наших громадян, повинен стати так званий правоохоронний моніторинг в мережі Інтернет, функцію якого законодавець має покласти, із відповідним визначенням компетенції, на правоохоронні органи, наділені правом здійснення оперативно-розшукової діяльності, у першу чергу, на

міліцію та Службу безпеки України. [2, с. 280–281]. Проте специфіка мережі Інтернет полягає в тому, що до неї мають доступ не тільки правоохоронні структури. У реальному житті присікти, зафіксувати злочин чи виявити злочинця є небезпечними процедурами для тих, хто їх здійснює. Тому в реальному житті, на відміну від віртуального життя, більш важливим є наявність спеціальних повноважень для здійснення правоохоронної діяльності та відповідних спеціальних засобів. Сьогодні всі мають доступ в глобальну мережу можуть присікти, зафіксувати чи профілакувати злочин не наражаючись на таку небезпеку, яка існує у реальному житті. Тому не має такої сильної необхідності чекати нормативного забезпечення роботи правоохоронних органів чи створення спецпідрозділів. І так на сьогодні загальновідомо, що батьки, вчителі мало часу приділяють дітям в реальному житті, починаючи з малих літ, залучають дітей до гаджетів, аби забавити дитину, не помічаючи в подальшому. Єдині, хто не стільки бореться, скільки просто стикається та висвітлює відповідні проблеми підлітків це блогери. Вони критично висвітлюють певні події, відображають настрої суспільства у своїх публікаціях, та стимулюють обговорення суспільно-важливих чи професійних питань. Проте не тільки блогери можуть здійснювати «викривальну» діяльність в мережі Інтернет, а для запобігання злочинним проявам і курсанти правоохоронних навчальних закладів можуть на певний час стати блогерами. Тому під час дискусій на заняттях з криміналістики та кримінології у нас виникали питання щодо важливості приділення уваги дитині у мережі Інтернет як комплексного засобу профілактики та виявлення злочину або суспільно-небезпечної діяльності.

Безумовно, що попередження злочинів є одним з основних завдань правоохоронних органів. Ця діяльність передбачає вживання заходів спрямованих на: постійне підвищення рівня культури громадян (в тому числі і культури Інтернет-спілкування та повідомлення про злочинну діяльність з використанням мережі Інтернет); усунення умов, що сприяють вчиненню злочинів; виявлення осіб із криміногенною поведінкою; недопущення подальшого розвитку злочинної діяльності конкретних осіб;

припинення злочинів та негайну нейтралізацію злочинної діяльності осіб, які безпосередньо розпочали протиправну діяльність, а також недопущення настання злочинних наслідків; перешкоджання подальшій злочинній діяльності осіб, які вчинили злочини, шляхом повного та своєчасного їх розкриття й ізоляції винних [3, с. 23–24].

Підсумовуючи все вищенаведене представляється цілком доцільним у якості самостійних або практичних занять з криміналістики та кримінології виявляти у Інтернеті та знаходити тих, хто «підсів» на ці квести, що ведуть до небезпечних трюків та самогубств та робити їх позитивний «тролінг» після входу у довіру, роз'яснити їм небезпеку цих експериментів над собою. Це буде як навчанням, так і використанням технічних засобів у криміналістиці, виявленні злочинів та кримінології. Крім того, це реальна профілактика суспільно-небезпечних проявів. Безумовно це потребує належних методичних розробок але викладачі вищих правоохоронних навчальних закладів, які навчають нас відповідним дисциплінам цілком спроможні це зробити (за нашою підтримкою).

Список використаних джерел

1. Про концепцію державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю: Указ Президента України від 21 жовтня 2011 року №1000/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1000/2011>. – Назва з екрана.

2. Гавловський В. Д. Щодо використання соціальних мереж для виявлення, розкриття та попередження злочинів / В. Д. Гавловський // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2012. – № 2. – С. 271–282.

3. Кондратьєв Я. Ю. Теоретичні правові та оперативно-тактичні засади запобігання злочинам оперативними підрозділами кримінальної міліції : монографія / Я. Ю. Кондратьєв. – Київ : НАВСУ, 2004. – 444 с.

Яцун М. М. – ад'юнкт кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Національної академії внутрішніх справ

АСПЕКТИ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПЕРЕВИЩЕННЯ ВЛАДИ АБО СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Згідно зі ст. 19 Конституції України, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі та в межах повноважень та у спосіб, що передбачений Конституцією та законами України [1]. За сучасних умов реформування органів державного управління, судової системи та правоохоронних органів, особливого значення набуває питання посилення авторитету органів державної влади, а отже й протидії злочинам у сфері службової діяльності. Найбільш розповсюдженими та небезпечними злочинами цієї категорії є перевищення влади або службових повноважень. Зокрема, систематично порушуються права громадян України під час утримання їх у слідчих ізоляторах, про що свідчать виступи та повідомлення у пресі уповноваженого з прав людини.

Аналіз статистичних даних Генеральної прокуратури України засвідчує, що протягом 2014–2016 рр. в Україні було відкрито 3614 кримінальних провадження за фактами перевищення влади або службового становища працівником правоохоронного органу [2].

Водночас офіційна статистика повною мірою не відображає рівень і динаміку розповсюдження цього виду злочинів унаслідок високого рівня їх латентності, що зумовлено специфікою суб'єкта злочину. Латентний характер перевищення влади або службових обов'язків полягає в тому, що працівники поліції володіють знаннями кримінального, кримінального процесуального та оперативно-розшукового законодавства, що дає їм змогу приховувати протиправну діяльність щодо громадян. Важливим при цьому є високий інтелектуальний рівень правопорушників [3].

До найбільш вагомих чинників, що зумовлюють підвищену латентність злочинів серед особового складу працівників поліції варто зарахувати недосконалість методів

виявлення злочинів, які вчиняють працівники поліції, формальний контроль з боку органів прокуратури та підрозділів внутрішньої безпеки, наявність кругової поруки серед співробітників, хибну турботу керівництва про незаплямованість репутації представника влади [4].

Серед причин, які зумовлюють вчинення цього виду злочину, найбільш суттєвими є: зручна нагода; політичний вплив; аморальність і некультурність; байдужість; некерованість; фрустрація; ізоляція від суспільства; низький професійний та освітній рівень; незадовільне грошове забезпечення; відсутність належного контролю та нагляду [5, с. 202]. Головною з усіх причин, згідно з культурологічною концепцією протидії злочинності, окремо можна виділити низьку культуру працівників [6].

За окремими даними [7, с. 6–63], до перевищення влади або службових повноважень найбільше вдаються оперуповноважені (26 %), патрульні (24,2 %) і офіцери поліції (14,1 %). За віком найбільш чисельною є група працівників від 26 до 30 років (41 %). Це переважно лейтенанти, старші лейтенанти або сержанти поліції. Стаж служби в правоохоронних органах для 27 % правопорушників становив 3–5 років, а для 38 % – понад 5 років [8]. Більшість з них мають вищу юридичну освіту, певний професійний досвід, добре обізнані в нюансах доказового процесу, а тому можуть активно протидіяти встановленню об'єктивної істини в провадженні та притягненню винних осіб до кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 черв.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Генеральна прокуратура України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/regions_www.html. – Назва з екрана.

3. Оболенцев В. Ф. Актуальні проблеми латентної злочинності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / В. Ф. Оболенцев. – Харків, 2001. – С. 9.

4. Новаков О. С. Кримінологічна характеристика та профілактика злочинів, які вчиняються працівниками міліції у сфері службової діяльності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / О. С. Новаков. – Київ, 2003. – С. 62–63.

5. Карпов Н. С. Протидія корупції у правоохоронних органах: американський підхід [Електронний ресурс] / Н. С. Карпов, А. В. Савченко // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2004. – № 4. – С. 202–205. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Unzap_2004_4_34.pdf. – Назва з екрана.

6. Бусол О. Ю. Проблема корупції в судовій системі України / О. Ю. Бусол // Центрально-український правничий часопис Кіровоградського юридичного інституту ХНУВС : зб. наук. пр. – 2010. – № 2. – С. 73–81.

7. Міронов С. В. розслідування перевищення влади або службових повноважень співробітниками правоохоронних органів: правові та організаційні проблеми / С. В. Міронов // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. – 2012. – Вип. 12. – С. 60–65.

8. Мартыненко О. А. Детерминация и предупреждение преступности среди персонала органов внутренних дел Украины : монография / О. А. Мартыненко. – Харьков : ХНУВС, 2005. – С. 214.

Дмитрієва М.М. – студентка 7-КМ 2-А курсу навчально-наукового інституту № 4 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри управління та роботи з персоналом Національної академії внутрішніх справ полковник поліції *Пелагеша О.Г.*

КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ ПЛАНІВ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Досліджуючи питання контролю за виконанням планів в органах Національної поліції доцільно з'ясувати поняття та сутність терміну «контроль» в теорії управління. Останніми роками з'явилась велика кількість наукових праць, що торкаються різних аспектів теорії контролю. Вони дозволяють наочно простежити історію становлення й розвитку проблеми контролю та контрольної діяльності, це створює сприятливі

можливості для подальшого теоретичного осмислення й більш оптимального моделювання понятійного апарату теорії контролю в цілому і його специфічних аспектів, зокрема тих, що виявляються в діяльності за виконанням планів в органах Національної поліції.

Частково аналізу окремих питань контролю за різних часів та в різних аспектах приділялася певна увага з боку вітчизняних науковців. Так, С. Г. Стеценко визначає контроль як організаційно-правовий спосіб забезпечення законності й дисципліни, що характеризується спостереженням і перевіркою правомірності діяльності об'єкта контролю та фактичної відповідності тих чи інших дій вимогам чинного законодавства з можливістю втручатися в оперативно-господарську та виробничу діяльність для усунення виявлених недоліків [7, с. 195-196]. На думку В. М. Гарашука, «контроль» слід тлумачити як перевірку, а також спостереження з метою перевірки для протидії чомусь небажаному, виявлення, попередження та припинення протиправної поведінки з боку кого-небудь [6, с. 8].

В. Г. Афанасьєв, відзначав, що контроль – це праця за спостереженням і перевіркою відповідності процесу функціонування об'єкта ухваленим управлінським рішенням – законам, планам, нормам, стандартам, правилам, наказам тощо; виявлення результатів впливу суб'єкта на об'єкт, допущених відхилень від вимог управлінських рішень, від прийнятих принципів організації й регулювання. Виявляючи відхилення й їхні причини, працівники що здійснюють контроль, визначають шляхи коректування, способи впливу на об'єкт з метою подолання відхилень, усунення перешкод на шляху оптимального функціонування системи» [5, с. 23].

О. І. Остапенко, З. Р. Кисіль, М. В. Ковалів і Р. В. Кисіль вважають, що контроль виступає засобом забезпечення законності, а його зміст полягає у діяльності з перевірки фактичного стану справ на підконтрольному об'єкті, виявлення недоліків, помилок, зловживань, їх усунення, а також притягнення до відповідальності винних осіб [4, с. 471].

Варто звернути увагу на те, що в юридичній науці особливо підкреслювалась необхідність інтерпретації контролю як окремої, автономної форми управлінської діяльності. Слід також підкреслити необхідність систематичності й об'єктивності здійснення контролю.

Систематичність допомагає виявленню й попередженню помилок в управлінських діях уже на початкових стадіях їх проведення, що дозволяє уникнути значних відхилень від поставлених цілей, вчасно скорегувати управлінське рішення відповідно до нових умов чи обставин. У свою чергу й об'єктивність дозволяє проаналізувати ситуацію, спираючись на конкретно виявлені факти та зіставляючи їх з досягненням очікуваного результату.

Зміст контролю практично неосяжний, він розповсюджується на всі органи держави, весь управлінський персонал. Але яким би не був різноманітним контроль, велика кількість органів та посадових осіб, що його здійснюють, перевірити управлінську діяльність у повному обсязі, виходячи з її масштабності, оперативності, складності, практично не можуть.

Контроль є можливим лише за основними, найважливішими сторонами управління, які виступають об'єктами контрольної діяльності. Під останніми слід розуміти певні суспільні відносини, які пов'язані з виконанням будь-яких правил, обов'язків або вимог.

Отже, контроль за виконанням планів в органах Національної поліції - це сукупність дій, спрямованих на забезпечення своєчасного і повного виконання запланованих заходів, проведення аналізу ходу і результатів їх виконання [2].

Розрізняють три основних види контролю за виконанням планів в поліції: попередній, поточний та заключний.

Попередній контроль (або інакше, запобіжний, превентивний) здійснюється безпосередньо в процесі підготовки плану. Його мета – усунути недоліки, які можуть виникнути при розробці плану: обмеженість, суперечливість, неконкретність, незабезпеченість ресурсами та ін. суб'єктами цього контролю

виступають керівники інших служб та підрозділів правоохоронних органів.

Поточний контроль (активний, оперативний) здійснюється в процесі виконання планів. Він може бути спрямований на весь план або його частину, може носити проміжний характер або орієнтуватися на кінцевий результат. Його мета - виявити труднощі в реалізації плану, визначити та усунути недоробки і прорахунки в роботі окремих співробітників. Оцінити фактичний стан виконавської дисципліни і тим самим безпосередньо вплинути на успішний хід реалізації плану. Суб'єктами цього контролю виступають як керівники, так і особи, які спеціально призначені для виконання контрольних функцій.

Заклучний контроль (інакше кажучи, наступний, подальший) здійснюється після остаточного виконання плану. Його мета – оцінити ступень реалізації поставлених завдань, ефективність прийнятого плану, його вплив на конкретні результати діяльності правоохоронних органів в боротьбі зі злочинністю та охороні публічного порядку. Саме на цій стадії контрольної діяльності рекомендується обговорювати підсумки виконання плану.

Організація контролю за своєчасною реалізацією планів у системі поліції покладається на Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування, відповідного керівника органу (підрозділу) поліції і здійснюється відповідно до вимог нормативних актів апарату Національної поліції України з організації контролю.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII //Відомості Верховної Ради, 2015, № 40-41, ст.379.

2. Наказ Національної поліції України від 24.12.2015 № 202 «Про затвердження Інструкції з організації планування в системі Національної поліції України».

3. Наказ Національної поліції України від 27.11.2015 № 126 «Про затвердження Положення про Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України».

4. Адміністративне право : [навч. посіб.] / [О. І. Остапенко, З. Р. Кисіль, М. В. Ковалів, Р. В. Кисіль]. – К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 536 с.

5. Афанасьев В. Г. Научное управление обществом / В. Г. Афанасьев. – М., 1973. – 125 с.

6. Гаращук В. М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Володимир Миколайович Гаращук. – Х., 2003. – 413 с.

7. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : [навч. посіб.] / Семен Григорович Стеценко. – К. : Атіка, 2007. – 624 с.

Гусарєва О.С. – доцент кафедри цивільного права та процесу Національного авіаційного університету, кандидат юридичних наук

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД ЯК ГАРАНТ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Сучасний етап розвитку світового співтовариства свідчить, що проблематика захиту прав людини давно вийшла за межі державного регулювання й потребує створення відповідних універсальних міжнародно-правових стандартів.

Міжнародне право, на відміну від класичного, розглядає проблему забезпечення прав і свобод людини не як справу, яка має виключно внутрішньодержавний характер, але як питання, яке стосується всього міжнародного співтовариства й потребує об'єднання зусиль. Саме для контролю за дотриманням прав і свобод людини й громадянина, закріплених у Європейській конвенції прав людини (далі – Конвенція), у 1959 році був створений Європейський Суд з прав людини (далі – Суд, ЄСПЛ).

Україна є державою-учасницею Конвенції, а отже має ряд зобов'язань щодо дотримання й виконання її положень. Це ж стосується й виконання рішень Європейського суду. Проте, слід наголосити, що їх виконання на території України в багатьох випадках ускладнюється, зокрема, відсутністю гармонізованого національного законодавства, неузгодженістю правозастосовчої практики, затягуванням процесуальних строків, відсутністю належного фінансового забезпечення тощо. Зростаюча статистика звернень українців до Європейського суду свідчить про недосконалість вітчизняної судової системи, значну кількість недоліків самого процесу здійснення правосуддя. [4] Зазначене актуалізує питання підвищення ролі Європейського суду в процесі захисту основних прав.

Упродовж майже півстоліття Суд виніс понад 12 тис. рішень. Ці рішення, які є обов'язковими для виконання державами-членами Ради Європи, яких вони стосуються, стали поштовхом для змін національного законодавства й адміністративної практики в різних сферах європейських країн. Сьогодні ЄСПЛ відіграє роль «спільного знаменника» демократій Великої Європи, і вже став, за висловом самого Суду, «інструментом встановлення європейського публічного порядку» і справжньою «совістю Європи». Поступово у своїх рішеннях Суд все частіше застосовує принцип еволюційного й динамічного тлумачення Конвенції й таким чином розширює сферу розглянутих суспільних питань. [1]

У 2016 році Україна зайняла перше місце за кількістю справ, які надійшли на розгляд до Європейського суду. Їх кількість перевищила 22,5 відсотки від загальної кількості поданих справ і становить 18 150. При цьому, триває активна робота не тільки щодо підтримки та супроводження вже поданих міждержавних заяв, а й щодо збору та вивчення відповідної інформації на предмет формулювання нових скарг. Крім того, постійно здійснюється допомога суб'єктам нормотворення щодо приведення проектів нормативних актів у відповідність до вимог Конвенції та роз'яснення особливостей застосування конвенції та практики Європейського суду у

відповідній сфері. [3]

Загалом, багаторазова констатація Європейським судом ряду порушень основних прав людини в Україні дає змогу стверджувати про існування конкретного кола проблем, які призводять до таких порушень. Такі проблеми стосуються як сфери законодавства, так і сфери практики правоохоронних органів та судів. За таких обставин, на державному рівні актуалізується проблематика удосконалення національного законодавства та адміністративної практики.[2]

Підсумовуючи викладене, уявляється можливим зробити наступні висновки. Європейський суд з прав людини являє собою особливий механізм захисту прав та свобод людини, значення якого важко переоцінити. У свою чергу, кількість звернень до Суду та, відповідно, порушених справ проти конкретної держави є своєрідним лакмусовим папірцем, що визначає рівень ефективності національної системи захисту прав та свобод людини. Динаміка виконання рішень Суду та виправлення вказаних порушень свідчить про гнучкість та готовність держави до системних перетворень у сфері захисту прав людини. Визнаючи практику ЄСПЛ у якості правового орієнтиру для розвитку вітчизняної судової системи, Україна, тим самим, реалізує виконання ряду взятих на себе міжнародних зобов'язань у сфері захисту прав та свобод, а отже й отримає змогу наблизитись до визнаних світовою спільнотою демократичних засад, ідеалів рівності та свободи.

Список використаних джерел:

1. Д'едон, Г. Т.. Європейський суд з прав людини: нові виклики [Текст] / Грегори Туан Д'едон, В. Рева // Юридичний журнал. - 2013. - N 4. - С. 104-111.

2. Щорічний звіт про результати діяльності Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини у 2012 році. [Електронний ресурс].- Режим доступу до матеріалів: <http://www.minjust.gov.ua/9329>

3. Щорічний звіт про результати діяльності Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини у

2016 році. [Електронний ресурс].- Режим доступу до матеріалів: <http://old.minjust.gov.ua/9329>

3. Statistical information by European Court of Human Rights. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Reports+and+Statistics/Statistics/Statistical+data/>

Чорний М.В. – кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ;
Галан Н.В. – кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри загальної практики – сімейної медицини Української військово-медичної академії

ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

З 1985 року в світову криміналістику прийшов потужний метод ідентифікації особи – генотипоскопія в біологічній експертизі, заснований на аналізі дезоксирибонуклеїнової кислоти (ДНК) [4, с.326]. Цей метод дозволяє ідентифікувати особу за біологічними слідами людини і є одним з ефективних засобів під час доказування причетності підозрюваного до вчиненого злочину. Завдання слідчих органів становить впровадження в систему доказів все більш широких сучасних можливостей судових експертиз. Ефективне розслідування таких видів злочинів як вбивства, пограбування, зґвалтування часто не можливе без використання ДНК-аналізу. Сьогодні метод ДНК- аналізу дозволяє вирішити проблему ідентифікації конкретної особи навіть за мікрослідами, виявленими на місці події [1, с. 36-37].

Використання даного методу ідентифікації особи за біологічними слідами дозволяє вирішити ряд завдань:

По-перше, встановити належність біологічних слідів

(кров, сперма, слина, волосся, м'язова, епітеліальна та кісткова тканини) виявлених на місці злочину конкретній особі, яка підозрюється у його вчиненні.

По-друге, встановити, що біологічні сліди, вилучені з місць нерозкритих злочинів, належать одній особі. Це дозволяє висунути версію про вчинення серії злочинів однією особою, об'єднати наявну інформацію про розрізнені злочини та під іншим кутом підійти до її оцінки і складання психологічного профілю злочинця.

По-третє, здійснити перевірку ДНК-профілів виділених з біологічних слідів, вилучених з місця нерозкритого злочину за інформаційними базами ДНК-профілів, що формуються правоохоронними органами. Позитивний висновок про встановлення особи, за результатами такого дослідження має оцінюватись нарівні з іншими доказами. Практиці відомі випадки, коли в організмі людини виявлено два ДНК-профілі. Це стало наслідком пересадки кісткового мозку від донора.

По-четверте, диференціювати ДНК у змішаних слідах біологічного походження (згвалтування жертви декількома особами) та встановити кількість осіб, яким належить біологічна речовина.

По-п'яте, ідентифікувати останки розчленованого трупа, жертв катастроф або загибелі людей у місцях бойових дій чи терористичних актів, коли близькі родичі живі (з жовтня 2014 р. створено базу ДНК-профілів, що дозволяє встановити загиблих в зоні АТО).

По-шосте, встановити, чи є родинні зв'язки між особами у випадках спірного батьківства, дітовбивства, крадіжки чи підміни дітей, а також братами та сестрами [2, с. 39-40].

Широкі можливості ДНК-аналізу в ідентифікації об'єктів за слідами біологічного походження, як і будь-які інші дослідження, в кримінальному провадженні не слід ідеалізувати. Не випадково, що науковці звернули увагу на можливості і способи фальсифікації об'єктів ДНК-ідентифікації. Певною мірою цьому сприяє сучасне інформаційне поле, що створюється телебаченням і пресою, а також набуття

злочинного досвіду в місцях відбування покарання. Об'єкти біологічного походження, легко знайти та підкинути на місце вчинення злочину. Вони є скрізь: залишені недопалки сигарет, ємності з під напоїв, гумова жуйка, презервативи в парках, скверах, на пляжах та в інших місцях. Виявлення таких слідів на місці злочину та перевірка за базами даних може повести слідство хибним шляхом.

Якщо особа перебуває на обліку, для перевірки її причетності до злочину будуть витрачені значні сили і час, а якщо біологічний об'єкт буде підкинуто від невідомої особи, встановити її буде неможливо [3, с. 192-194].

Потрібно відмітити, що дослідження біологічних слідів людини має здійснюватися за різними напрямками для отримання об'єктивної інформації не тільки про джерело їх походження (конкретну людину), але і відповідність часу утворення біологічних слідів часу вчинення злочину. Якщо злочинець заздалегідь приготував предмет з біологічним матеріалом, а потім підкинув його на місце злочину цей час буде відрізнятись, що потребує ретельної перевірки і співставлення з іншими доказами у провадженні.

На завершення слід зазначити, що проблемою сьогодення в Україні в царині криміналістики для прогресивнішого і сучасного розвитку застосування молекулярно-генетичних досліджень для ідентифікації особи злочинця та доведення причетності особи до вчинення злочинів є створення єдиної Національної бази генетичних ознак; мала чисельність існуючих лабораторій в Україні; законодавчо не врегульоване генотипування певних категорій осіб для створення ДНК-обліку; повільне наповнення бази ДНК-профілями осіб, які підозрювались або обвинувачувались у вчиненні злочинів; створення єдиного банку даних ДНК-аналізу. Для цього варто подбати, насамперед, про нормативно-правову та матеріально-технічну бази.

Список використаних джерел:

1. Ковалевська Є.В. Значення використання генотипоскопії як виду спеціальних медичних знань під час

рослідування злочинів / Ковалевська Є.В // Сучасні криміналістичні експертизи в рослідуванні злочинів: збірник матеріалів круглого столу, – Київ: 2015. – С. 36-37.

2. Лук'янчиков Є.Д. Використання ДНК-аналізу в кримінальному впровадженні експертизи / Лук'янчиков Є.Д. // Сучасні криміналістичні експертизи в рослідуванні злочинів: збірник матеріалів круглого столу, – Київ : 2015. С. 39-40.

3. Перепечина И. О. Фальсификация объектов ДНК-идентификации как способ противодействия расследованию / И. О. Перепечина // Криміналістична наука: витоки, сучасність та перспективи: збірник матеріалів I Міжнародної наук-практ. конф., присвяченої 90-річчю з дня народж. В. К. Лисиченка та 92-річчю з дня народж. І. Я. Фрідмана. – Ірпінь: Міжрегіональна фінансово-економічна академія, 2012. – С. 192-194.

4. Торвальд Ю. Век криминалистики / Ю. Торвальд. – М. : Прогресс, 1984. – 326 с.

Посудєвський І.В. – курсант 211 навчальної групи навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ **Джу́жа О.М.**

ВІКТИМОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ДИТЯЧОМУ НАРКОТИЗМУ

Небезпека проявів наркоманії (токсикоманії) полягає в тому, що вона дуже швидко і безповоротно руйнує фізичне і моральне здоров'я людини. Смерть здебільшого настає через кілька років (інколи – місяців) інтенсивного вживання засобів, але їй передують повна деградація особи (відмова від соціально

корисної праці, психічна нестійкість, порушення у статевій сфері, втрата пам'яті, тероризування рідних і знайомих тощо).

Крім того, існує тісний нерозривний зв'язок між наркоманією і злочинністю, адже наркоманія – одна з найтяжчих складових частин фонових явищ.

Серед основних причини, що впливають на поширеність наркоманії і токсикоманії в дитячо-підлітковому середовищі – це легка їх доступність. Наркотики проникають до школи, на дискотеки, в кафе, в добре відомі місця на вулицях, парках, а також на квартирах розповсюджувачів і торговців наркотиками. Наркодільки давно визначили для себе освітні установи як міні ринки збуту наркотиків в дитячо-підлітковому середовищі. Тому без жорстких заходів протидії незаконному обігу наркотиків і силового протистояння наркоугрупованню домогтися реального підвищення ефективності антинаркотичної профілактичної роботи тільки зусиллями вихователів, учителів, лікарів, психологів, соціальних працівників не виявляється можливим [1, с. 288].

Ситуація ускладнюється тим, що в недалекому минулому рання алкоголізація і токсикоманія переважно вражали дітей з неблагополучних сімей, батьки яких вели асоціальний спосіб життя [2, с. 11].

Метою віктимологічного запобігання злочинам у сфері обігу наркотиків та наркоманії у середовищі неповнолітніх є поширення концепції «здорового способу життя», яка включає в себе соціальні, психологічні, медичні, освітні заходи загальнорозвиваючого характеру, які одночасно поєднанні з відповідним правоохоронним впливом.

Провідна роль в плані організації віктимологічного запобігання незаконному обігу наркотиків серед неповнолітніх належить: вчителям, соціальним педагогам, психологам та правоохоронним органам, які безпосередньо здійснюють антинаркотичну віктимологічну роботу із неповнолітніми та відповідають за це. У кожному навчальному закладі повинні бути телефонні довідники організацій та установ, які проводять медичне обстеження, надають психологічну та медичну

допомогу підліткам з наркологічними проблемами та їх батькам; номери «телефонів довіри»; телефонів чергової частини Національної поліції, дільничного офіцера поліції, оперуповноваженого кримінальної поліції та протидії наркозлочинності, в зоні обслуговування яких розташований навчальний заклад [1, с. 279].

Основними завданнями активної антинаркотичної профілактичної допомоги в освітньому середовищі є:

- зниження попиту на наркотичні і психотропні речовини;
- зниження чисельності «груп ризику» споживання наркотичних і психотропних речовин;
- зниження захворюваності на наркоманію, токсикоманію та алкоголізм, а також супутні захворювання;
- зниження тяжкості медико-соціальних наслідків, віктимності зловживання наркотичних і психотропних речовин;
- залучення в профілактичну антинаркотичну діяльність усіх без винятку установ системи освіти;
- поліпшення якості виховання і формування у дітей та молоді антинаркотичних установок;
- поліпшення якості освіти шляхом підвищення рівня здоров'я і зміни ціннісної орієнтації учнів;
- підвищення якості здоров'я дітей і молоді;
- покращення криміногенної обстановки в регіоні;
- роз'єднання наркотичних асоціальних груп;
- надання дітям і молоді консультативної психокорекційної і реабілітаційної допомоги;
- повернення до загальноосвітніх закладів дітей та молоді, які пройшли лікування і реабілітацію у зв'язку з наркозалежністю, і здійснення профілактичної роботи з ними щодо запобігання зривів і рецидивів;
- здійснення антинаркотичної профілактичної роботи в сім'ях учнів, а також в місцях дозвілля дітей та молоді;
- створення в загальноосвітніх установах атмосфери негативного ставлення до наркотиків і осіб, які вживають наркотики [3, с. 201-202; 4, с. 50].

Для забезпечення реалізації усестороннього підходу до проблеми віктимологічного запобігання у сфері обігу наркотиків серед неповнолітніх, систему запобіжних антинаркотичних заходів повинна носити комплексний та поетапний характер. При підготовці комплексних програм віктимологічного запобігання незаконному обігу наркотиків серед неповнолітніх необхідно виходити з того, що вона повинна: а) бути націлена на вирішення практичних задач по усуненню негативних властивостей незаконного обігу у середовищі неповнолітніх і спиратися на досягнення науки в цій галузі; б) безпосередня участь правоохоронних органів, а особливо підрозділів превентивної діяльності Національної поліції у заходах віктимологічного запобігання; в) враховувати реально існуючі суперечності і процеси, що відбуваються в суспільстві, які підтримують різні види аморальної поведінки; г) визначати тактику викорінювання негативних властивостей незаконного обігу наркотиків серед неповнолітніх; д) не лише формулювати цілі, засоби і методи запобігання з ними, але і передбачати організаційні та інші заходи перебудови і інтенсифікації діяльності всіх суб'єктів запобіжної дії.

Список використаних джерел

1. Кримінологічна віктимологія: навч. посіб. / Моїсєєв Є. М., Джужа О. М., Василевич В. В. та ін.; за заг. ред. проф. О. М. Джужі. Київ: Атіка, 2006. 352 с.
2. М'якцінова Я. Профілактика негативних явищ серед молоді й підлітків: посібник. Київ: Світ, 2010. 59 с.
3. Профілактика наркоманії у дитячому, підлітковому та молодіжному середовищі: довідник для соціальних працівників, вчителів, шкільних психологів, батьків / Б. П. Лазоренко, О. Т. Барішполець, Н. Ю. Максимова та ін.; за ред. Б. П. Лозоренка. Київ: Держсоцслужба, 2015. 300 с.
4. Прохоренко С. М. Спеціально-кримінологічні заходи запобігання незаконному обігу наркотиків серед студентської молоді. Митна справа. 2014. № 4(2). С. 47-53.

Удалов О.С. – здобувач ступеня вищої освіти навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: завідувач кафедри юридичної психології, доктор психологічних наук, доцент
Кудерміна О.І.

ПРИНЦИПИ ТА ФУНКЦІЇ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФІЛАКТИКИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ НЕПОВНОЛІТНІХ

«Профілактика» як юридичний термін у широкому розумінні – це складна, об’єктивно обумовлена система керованої діяльності, що закономірно формувалася на конкретному історичному етапі суспільного життя і яка забезпечує науково-теоретичну та практичну реалізацію заходів, спрямованих на запобігання злочинам і злочинності [1, С.61].

Профілактична діяльність базується на таких принципах: 1) законності – дотриманні вимог Конституції України та Законів України усіма, без винятку, суб’єктами профілактики, здійснення тільки тих заходів, які передбачені Законами або підзаконними нормативними актами; 2) гуманізму – всебічний захист прав та свобод громадян під час здійснення профілактичної діяльності; 3) гласності – систематичного висвітлення у статистиці та засобах масової інформації відомостей про профілактику правопорушень; 4) демократизму – участі у профілактиці правопорушень не тільки спеціалізованих суб’єктів, але й усіх інших державних органів та організацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, об’єднань громадян та окремих громадян; 5) науковості – використання форм, методів та засобів профілактичної діяльності, які розроблені та схвалені наукою; 6) диференційованого підходу – врахування як загальних, так

спеціальних особливостей правопорушників та груп правопорушень; 7) плановості та прогнозування – всебічне вивчення та аналіз стану правопорушень, складання та реалізація відповідних програм профілактики адміністративних проступків; 8) взаємодії та координації зусиль суб'єктів профілактики правопорушень; 9) громадського осудження протиправної поведінки; 10) переважання методів переконання – тобто застосування примусових заходів лише після вичерпання всіх інших [2, С. 4-15].

В усю сукупність заходів профілактики правопорушень неповнолітніх входять кілька складових:

- аналітична діяльність органів і служб у справах дітей і спеціальних установ для дітей;

- організаційна діяльність, яка спрямована на усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень неповнолітніми;

- діяльність щодо планування профілактичних заходів. Плани повинні розроблятися з урахуванням особливостей кожного регіону, області, міста, району;

- координаційна діяльність з профілактики правопорушень серед неповнолітніх [3. С.16-17].

Як і будь яка діяльність профілактика адміністративних проступків має свої певні цілі, до яких відноситься:

- обмеження дії негативних соціальних явищ та процесів, які не лежать у сфері адміністративної деліктності, але взаємопов'язані з нею;

- усунення або взагалі нейтралізація причин адміністративних проступків та умов, що їм сприяють;

- нейтралізація негативного впливу мікросередовища особи (сім'ї, школи, вузу, друзів, співробітників і т.д.), які формують антисуспільну установку особи, та оказують вплив на мотивацію її поведінки;

- вплив на особу, яка за своїми морально психологічними якостями здатна вчинити адміністративний проступок ти продовжувати протиправну діяльність.

Засновуючись на цих положеннях профілактична діяльність як система певних заходів характеризується певними функціями, а саме:

1) Ідеологічна функція. В умовах постійного розвитку та вдосконалення методів та форм профілактичної діяльності сама її теорія забезпечує, в першу чергу, загальну ідейну спрямованість такої діяльності. Ця функція є науково-теоретичною основою профілактики адміністративних проступків, визначає загальну орієнтацію профілактичних заходів, ідеологічного обґрунтування цих мір, методів та принципів щодо їх реалізації;

2) Прогностична функція. Ця функція спрямована на вибір найбільш оптимальних шляхів вдосконалення системи профілактики адміністративних проступків. Вона відображається в передбаченні змін соціального механізму профілактичної діяльності, перспектив її подальшого розвитку, прогнозуванні та оцінці стану адміністративної делікатності в Україні;

3) Операційна функція. Вона виражає безпосередній зв'язок між теорією профілактики та практичною діяльністю по профілактиці адміністративних проступків. Сутність цієї функції в тому, що теорія профілактики виступає як наукова база для прийняття конкретних рішень щодо цілей, засобів, методів профілактичної діяльності.

Список використаних джерел

1. Меркулова Ю. В. Запобігання делінквентній поведінці підлітків: психологічний аспект. / Ю. В. Меркулова. – Одеса : ОЮІ ХНУВС, 2007. – 136 с.

2. Голін В. В. Попередження злочинності / В. В. Голін. Конспект лекцій. – Х. : Укр. юрид. академія, 1994. – 40 с

3. Профилактика правонарушений: [учебное пособие] / Сост. Р.В. Шашев. – Казань: Издательство Казанского Университета, 1989 – 124 с.

Пустова Г.О. – слухач 7 курсу
ННІЗДН національної академії
внутрішніх справ

ДЕТЕРМІНАНТИ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Сьогодні Україна все активніше стає об'єктом зростання заінтересованості міжнародних злочинних угруповань, зокрема у сфері легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, торгівлі людьми, нелегального переміщення зброї, небезпечних матеріалів та наркотичних засобів. Збільшується кількість нелегальних мігрантів та набуває все більшого поширення організована етнічна злочинність [1, с. . 65–66].

Успішне вирішення завдань щодо протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями передбачає врахування широкого кола чинників, зокрема стану, структури, динаміки злочинності, особи злочинця, його соціальних, психологічних, національних особливостей [3, с. 96] та інших причин і умов, що детермінують вчинення злочинів організованими групами і злочинними організаціями.

Детермінація (від лат. *determinare* – визначати, обумовлювати) – найзагальніша категорія, що характеризує залежність одних явищ, процесів і станів у природі й суспільстві від інших, свідчить про зв'язок між речами та явищами. Детермінант – визначальний, зумовлювальний; детермінувати – визначати, зумовлювати; детермінація – процес визначення, зумовлення. Процес детермінації злочинності є складною взаємодією різних форм зв'язків: функціональних; статистичних; зв'язків стану; причинних тощо [2].

Детермінанти організованої злочинності охоплюють найрізноманітніші аспекти суспільного життя, тож назвемо лише деякі з них:

- політична нестабільність у суспільстві;
- протиправна поведінка стала елементом способу життя багатьох верств населення;

- переоцінка соціальних цінностей, кримінально-правові заборони стають все менш дієвими, а деякі форми злочинної поведінки сприймаються як нормальна ділова активність;
- відставання соціального розвитку від економічного та посилення майнового розшарування суспільства;
- духовна сфера характеризується проявами крайнього егоїзму, всюдозволеності, виникненням недовіри до офіційних інститутів держави, їхніх можливостей задовольнити потреби населення;
- відсутність досконалої правової бази боротьби з організованою злочинністю;
- здатність організованої злочинності швидко змінювати свій профіль діяльності;
- недостатня активність органів державної влади, зумовлена дефектами політичного ходу, корумпованістю, слабкістю політичних лідерів, їхньою нездатністю ефективно діяти у складних умовах;
- незабезпеченість (матеріальна, організаційна, культурна) раціонального функціонування демократичних інститутів суспільного ладу;
- міждержавні суперечності, що перешкоджають концентрації зусиль суспільства в боротьбі зі злочинністю;
- недостатньо цілеспрямований пошук осіб - можливих учасників організованого злочинного угруповання, зокрема й у місцях виконання покарань;
- слабка оперативна робота з контролю за діяльністю лідерів злочинних угруповань, недосконалі тактичні прийоми документування їхньої діяльності;
- професійна підготовка співробітників правоохоронних органів не в повній мірі відповідає вимогам часу, серед них збільшується кількість молодих фахівців, які не мають відповідного досвіду;
- відсутня надійна система захисту працівників правоохоронних органів, а також свідків;
- недостатнє технічне забезпечення правоохоронних органів, а також випадки зради з боку деяких правоохоронців.

Список використаних джерел

1. Черноус Ю. М. Теорія і практика криміналістичного забезпечення досудового слідства у справах про злочини міжнародного характеру: монографія / Ю. М. Черноус. – К.: Видавничий дім «Скіф», 2012. – 448 с.
2. Іванов Ю. Ф. Кримінологія : [навч. посіб.] / Ю. Ф. Іванов, О. М. Джу́жа. – К. : Паливода А. В. – 2006. – 264 с.
3. Ремський В.В. Детермінанти організованої етнічної злочинності / В.В. Ремський // Актуальні проблеми розкриття та розслідування злочинів [Текст] : зб. наук. праць за матеріалами наук.-практ. конф. (Київ, 29 берез. 2012 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2012. – с. 95-99.

Макарчук В. П. – слухач 7 курсу ННІЗДН
Національної академії внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ПОЖЕЖ

Якісне, повне та вчасне проведення огляду місця події є запорукою подальшого успішного розкриття та розслідування будь-якого злочину, а особливого значення огляд набуває у розслідуванні злочинів, пов'язаних з виникненням пожеж.

Зазвичай, початковий етап розслідування пожеж починається в умовах інформаційного дефіциту, адже значна частина слідів злочину знищується або спотворюється під впливом високих температур. Головною метою огляду місця події є вивчення обстановки пожежі та залучення до матеріалів провадження носіїв доказової інформації.

Структура та зміст завдань кожної слідчої дії потребують чіткого уявлення про системи етапів, стадії їх виконання та кінцевий результат. Аналіз положень ст. 223 та 237 КПК України свідчить про те, що огляд місця пожежі здійснюється з метою:

виявлення слідів злочину та інших речових доказів;

аналізу обставин злочину, а також інших обставин, що мають значення у справі;

фіксації вилученого в тій послідовності, в якій відбувалася подія, та в тому вигляді, у якому воно спостерігалось під час огляду [1, с. 45].

При огляді місця пожежі вирішується низка конкретних питань, які, незалежно від ступеня руйнування об'єктів, дають певну інформацію, що допоможе розслідуванню, передусім при проведенні судових експертиз.

Однак огляд місця події, як і будь-яка інша слідча дія, вимагає ретельної організації. Адже, як зазначає В. І. Гончаренко, правильна організація слідчої дії дозволяє провести ретельну її підготовку, запросити для участі необхідних осіб, передбачити застосування науково-технічних засобів, забезпечити за необхідності охорону тощо. Використання в процесі розслідування допомоги громадськості сприяє своєчасності певних заходів. Це, наприклад, пошук речових доказів на великій території місця події, встановлення кола можливих свідків, розшук злочинця, який зник з місця події. Організація діяльності містить у собі також питання самоорганізації слідчого, тобто такої організації його роботи, що сприяла б найбільшій результативності [2, с. 42]. Водночас В. О. Коновалова та В. Ю. Шепітько стверджують, що тактичний зміст організації проявляється в тому, щоб обрати оптимальні її форми, які забезпечують швидкість і ефективність вирішення завдань з розслідування злочинів. Так, організація взаємодії допомагає вирішити питання, пов'язані з виявом доказової інформації, правильно розподілити сили, економити процесуальні засоби [3, с. 21].

Організаційні аспекти огляду місця події при розслідуванні пожеж розглянуто в роботах М. В. Безуглова, Н. М. Букаєва, О. С. Григоряна, С. І. Зернова та Ю. К. Пракшина, А. Н. Євтушенко, Г. М. Казакова, В. В. Колеснікова, Б. В. Мегорського, С. П. Митричева, О. Г. Аюпова та І. І. Старокожева, О. М. Оркіна, К. П. Смирнова, В. Ф. Чиркова, М. Л. Цимбала та ін.

О. А. Леві процес організації огляду місця події розглядає як такий, що складається з трьох основних блоків:

- 1) підготовка до огляду;
- 2) організація первісних та подальших дій щодо огляду місця події;
- 3) організація застосування науково-технічних засобів на місці події й залучення до огляду фахівців [4, с. 6].

Перший блок включає в себе два види підготовчих заходів стосовно огляду: ті, що проводять до виїзду на місце події, та підготовчі заходи, що здійснюються безпосередньо на місці події.

Так, заздалегідь здійснюють: організацію чергувань слідчих, визначення принципів комплектування оперативних груп, сповіщення про подію й організацію виїзду, визначення форм обліку чергувань та виїздів (відповідні журнали), методів залучення понятих та інші заходи попередньої підготовки проведення огляду місця події (починаючи від зручності та придатності виїзду одягу, взуття слідчого чи іншого учасника огляду й закінчуючи рекомендаціями щодо прогнозу погоди).

В. Д. Безвесільний та О. Ф. Дьяченко не включають до організаційних заходів з проведення огляду місця події дії, які виконуються до виїзду безпосередньо на місце пожежі. Учені пропонують такі три етапи організаційних заходів:

1) етап ознайомлення з обстановкою на місці події: можливе з'ясування обставин, що існували до виникнення пожежі; визначення тактики огляду і заходів з його реалізації; обхід згарища в певній послідовності; визначення найголовніших ділянок та елементів, що підлягають огляду;

2) етап проведення безпосереднього огляду місця події: визначення осередку пожежі, особливостей пожежного навантаження та джерела запалювання; установлення напрямів розповсюдження вогню; порівняння усього побаченого із закономірностями виникнення та розвитку пожежі; виявлення негативних можливих обставин на місці події;

3) заключний етап огляду місця події: вилучення речових доказів; фіксація результатів огляду місця події [5, с. 6].

В. П. Колмаков диференціював підготовчі дії на дві групи: дії до виїзду на місце події і ті, що здійснюються безпосередньо на місці події. Аналіз цих заходів показує, що вони тісно пов'язані з організаційними аспектами проведення огляду. Наприклад, перед оглядом рекомендується встановити, хто і звідки повідомив про злочин, одержати інформацію про характер події, дати розпорядження про охорону місця події, негайно повідомити про подію прокурора, начальника або чергового органу міліції, підготувати необхідні науково-технічні засоби, запросити фахівців, оперативних працівників.

Безпосередньо на місці огляду організаційні заходи полягають у негайному виведенні із зони місця події всіх сторонніх осіб, наданні медичної допомоги потерпілим, залученні до огляду понятих, фахівців, оперативних працівників та роз'ясненні їм їхніх прав й обов'язків [6, с. 138–141].

Аналіз вищезазначених джерел демонструє важливість організаційного врегулювання огляду місця події та подібність основних підходів до цієї проблеми у багатьох авторів. Безсумнівним є те, що без правильної організації огляду подальші етапи розслідування стають проблематичними. Адже, як цілком справедливо стверджував О. А. Леві, «організація необхідна тоді, коли для пізнання, вирішення завдань необхідно здійснити комплекс дій, застосувати сукупність прийомів, засобів, способів» [4, с. 7].

Список використаних джерел

1. Цимбал М. Л. Розслідування пожеж (огляд місця події та проблеми застосування спеціальних знань): монографія / за ред. д-ра юрид. наук, проф. В. Ю. Шепітька. Харків: Гриф, 2004 р. 192 с.

2. Гончаренко В. И. Научно-технические средства в следственной практике. Киев: Вища шк., 1984. 150 с.

3. Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Криминалистическая тактика: теории и тенденции: учеб. пособие. Харьков: Гриф, 1997. 256 с.

4. Леви А. А. Организация осмотра места происшествия. М., 1970. 95 с.

5. Безвесільний В. Д., Дьяченко О. Ф. Розслідування та судові експертизи пожеж: довід.-метод. посіб. Харків: ТОВ «Компанія СМІТ», 2007. 360 с.

6. Колмаков В. П. Следственный осмотр. М.: Юрид. лит., 1969. 196 с.

Іваштенко С.В. – слухач 7 – курсу
ННІЗДН Національної академії
внутрішніх справ

ЗАПОБІГАННЯ ЕКОНОМІЧНИМ ЗЛОЧИНАМ

В умовах реформування економіки України найбільш загрозовою в криміногенному аспекті є ситуація у економічній сфері, де останнім часом зросла кількість протиправних діянь, що призводить до ненадходження до бюджету країни значних коштів та їх привласнення злочинними елементами. [1, с.187].

Сучасне становище економіки нашої країни потребує значних зусиль щодо виводу економіки з тіні, так як Україна є країною з критичним рівнем тіньової економіки та корупції. Згідно з розрахунками професора Фрідріха Шнайдера з Лінцського університету та його колег з Дрезденського університету та Світового банку, які вони робили для 162 країн світу, частка тіньової економіки в українському ВВП є найвищою в Європі – на рівні 65 % від офіційного показника ВВП. Рівень тіньового сектору в нашій державі є дуже високим, а це загрожує економічній безпеці держави. Так, наслідками такої тинізації економіки є деформація податкової і бюджетної сфери, неспроможність держави належним чином виконувати соціальні функції, погіршення інвестиційного клімату в країні та відсутність доступу до міжнародного ринку капіталів, що є важливим для поліпшення економічної ситуації в країні [2; 3, с. 63].

Протягом останніх років причини криміналізації економіки, переходу її у «тінь» широко обговорюються юристами, соціологами, політиками, економістами. Вони є також об'єктом всебічного публічного розголосу, але спроби їх визначити мають переважно абстрактно-теоретичний або суто публіцистичний характер. З зазначеної теми все ще бракує глибоких цільових наукових розробок. Бракує достовірних і достатньо показових емпіричних даних, які б дозволили отримати більш повне наукове уявлення такого феномену. Проте, незважаючи на існуючі істотні прогалини, вже сьогодні можна дійти відносно об'єктивних висновків про те, що означає тіньова економіка, який її кримінальний зміст та ознаки [4, с. 20].

Важливим напрямом діяльності держави в сучасних умовах є запобігання економічній злочинності в характері якої останнім часом відбулися суттєві зміни. Зростає професійність та підготовленість злочинців, посилюється корумпованість. Послідовно формування в Україні ринкової економіки, як не прикро, супроводжується погіршенням криміногенної ситуації у сфері оподаткування та господарської діяльності, створенням сприятливих умов для зростання рівня організованої злочинності у сфері економіки, що є одним з негативних соціальних явищ в державі.

В Україні створюється реальна загроза безпеці держави з боку економічної злочинності. Криміналізованими й «тінізованими» є буквально всі сфери економіки, а найменш захищеним від злочинних посягань залишається паливно-енергетичний комплекс. У процесі приватизації непоодинокими є випадки відмивання «брудних грошей». Пакети акцій привабливих підприємств скуповуються через офшорні компанії. На економічну сферу припадає кожний восьмий з усіх учинених правопорушень, але у жодній із сфер економічної діяльності немає логічно завершеного, системного законодавчого забезпечення [5, с. 70].

Економічні заходи повинні бути спрямовані на розробку перспективного плану розвитку, виконання практичних

положень якого зумовило б загальне оздоровлення економіки держави, подолання наслідків економічної кризи, сприяло вирішенню основних проблем загальносоціального рівня: підвищення рівня матеріальної забезпеченості громадян та зниження рівня безробіття. В Україні, як і в будь-якій іншій державі, переважна більшість злочинів мотиваційно пов'язана із матеріальним збагаченням, їх, в свою чергу, можна поділити (зберігаючи при цьому певну умовність такого поділу) на «багату» і «бідну» злочинність.

Отже, слід зазначити, що сучасна Україна перебуває на шляху демократичних перетворень. Політичні, економічні, соціальні та правові реформи, що проводяться в нашому суспільстві, безпосередньо стосуються всіх верств населення, зокрема й неповнолітніх, які складають чверть населення країни. Запобігання економічній злочинності в середовищі є одним із напрямів запобігання злочинності в цілому і на сьогодні залишається однією з головних проблем. Щодо загальних причин злочинності, то в першу чергу слід виходити з аналізу соціальних процесів, які відбуваються в суспільстві. В Україні в період становлення її незалежності проявилися кризові явища в економічній, соціальній, політичній, психологічній, організаційній та інших сферах життя, що безпосередньо відбилися на злочинності. Безперечно, правопорушення тісно пов'язані з процесами деморалізації суспільства, бездомності, безробіття, зі стрімким розвитком наркоманії, токсикоманії, розпадом сім'ї, поширенням інших соціально негативних явищ [6, с.120; 7, с.152].

Список використаних джерел

1. Хоменко В.П. Організація запобігання злочинам у фіскальній сфері: трирівневий підхід / В.П. Хоменко // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ . - 2016. - № 2. - С. 187-202.

2. Тінь в Україні: вплив на економіку. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/~2/0/all/2012/08/31/286682>.

3. Поплавська Т. С. Тіньова економіка, її причини та шляхи детінізації /Т. С. Поплавська// Тіньовий сектор у країнах з перехідною економікою: соціально-економічні наслідки його функціонування: Матеріали круглого столу, 17 березня 2014 [Текст]. – К., 2014. – с. 62-65.

4. Невмержицький Є.В. Правові проблеми боротьби з економічною злочинністю і корупцією: Навч. посіб. – К.: АПСВ, 2005. – 415 с.

5. Мазур І. Корупція як інститут тіньової економіки / І. Мазур // Економіка України. – 2010. – № 8. – С. 68–74.

6. Федоров І.О. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх як соціально- педагогічна проблема /І.О. Федоров// Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка Серія: «Педагогічні науки» . – 2011. – Вип. № 18. – с. 120-125.

7. Севрук В.Г. Деякі заходи профілактики злочинів, що вчиняються неповнолітніми особами циганської національності / В.Г. Севрук // «Реформи законодавства України в умовах євроінтеграції» [Текст]: матеріали VI Всеукр. науково-теоретична конференція, (м. Київ, 30 жовтня 2014 р.) : [у 2 ч.] : – К. : Нац. акад.. внутр. справ, 2014. – Ч. 1. – с. 152-154.

Степанченко Ю.Д. – слухач 7 КМ 2А курсу ННІЗДН Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСІБ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ ЕКОЛОГІЧНІ ЗЛОЧИНИ

У дослідженнях проблем протидії злочинності вчення про особу злочинця посідає чільне місце, адже накопичення, описання, пояснення та систематизація відповідних наукових знань є невід'ємним компонентом створення цілісної кримінологічної теорії протидії злочинності. Зазначене справедливе також щодо окремих видів злочинності, у тому

числі екологічної, запобігання якій неможливе без з'ясування специфіки окремих категорій осіб, які вчиняють злочини цієї категорії, адже система особистісних характеристик злочинців має важливе значення для аналізу причин злочинної поведінки, а отже, і для запобігання таким злочинам. Тому з огляду на суттєву варіативність особистісних рис екологічних злочинців, що були висвітлені в науковій літературі, виникає потреба в здійсненні їх типології як способу систематизації кримінологічного знання [1].

Соціально-адаптивний тип особистості злочинця відрізняється високим рівнем нервово-психічної, емоційно-вольової стійкості, опірністю (толерантністю) до тривалого впливу стресу, психофізичних перевантажень, сценічним типом реагування в складних, критичних ситуаціях, розвиненими адаптивними властивостями нервової системи (силою, рухливістю нервових процесів). Ці якості можуть посилюватись добре розвиненим інтелектом, що дає змогу суб'єкту успішно освоювати той чи інший спосіб вчинення злочинів, гнучким мисленням, кмітливостю, прагматичним складом розуму, здатністю прогнозувати розвиток подій не тільки на час вчинення злочину, а й у подальшому, у ситуаціях активної протидії зусиллям правоохоронних органів. Такі особи нерідко мають досить широке коло інтересів (і не лише в кримінальній сфері), гарну пам'ять, розвинене увагу та уяву, загострене сприйняття. У мотиваційній структурі особистості цього кримінального типу, як правило, переважають мотиви досягнення, ціннісні орієнтації, що дають їм змогу усвідомлено ігнорувати соціальні норми, загальноприйняті правила поведінки, переступати недозволене. Тому характерною рисою таких осіб є низький рівень нормативності поведінки, що відповідає такому ж рівню правосвідомості [2].

Особи, які вчиняють екологічні злочини та належать до адаптивного типу, часто відрізняються високим (завищеним) рівнем самооцінки, що інколи призводить до переоцінки ними власних сил і можливостей та може бути однією з причин помилок в умовах невиправданого й неприйняттого для

суспільства екологічного ризику, що характеризує необережні злочини, пов'язані із забрудненням довкілля. Небезпечність таких осіб зумовлена можливістю заподіяння важковідновлюваної чи невідновлюваної сукупної шкоди, що є наслідком, як правило, свідомого ігнорування ризику своєї поведінки особами, які мають здатність передбачати результати власної діяльності завдяки спеціальній фаховій підготовці та досвіду. Розглянута категорія осіб за своїми морально-психологічними ознаками є соціально-інтегрованими особистостями. Для більшості з них не характерні помітно виражені дефекти правової й моральної свідомості. У більшості випадків на вчинення злочинів таких осіб мотивує бажання досягти успіху в господарській діяльності та інших корпоративних цілей будь-яким способом, отримавши особисту вигоду й не думаючи про можливі наслідки [3].

Висновки. Запропонована типологія осіб, які вчиняють екологічні злочини, за ознакою адаптивної спрямованості, на нашу думку, може бути актуальною як у теоретичному, так і в практичному плані. Варто зазначити, що типологічні властивості осіб, які вчиняють екологічні злочини, мають різний ступінь вираження та різноманітні поєднання. Тому можна говорити про значну варіативність типів цієї категорії осіб, що дає можливість доповнення наведеної авторської типології новими типами та підтипами.

Список використаних джерел

1. Турлова Ю. Типологія осіб які вчиняють екологічні злочини / Ю. Турлова //Visegrad Journal on Human Rights. http://vjhr.sk/archive/2016_5/part_2/29.pdf
2. Косолапова Н.В. Юридическая психология : [конспект лекций] / Н.В. Косолапова, А.И. Иванова. – М. : Юрайт, 2009. – С. 95.
3. Мельник О.В. Запобігання злочинам щодо забруднення довкілля в Україні : [монографія] / О.В. Мельник, Г.С. Поліщук, Ю.О. Левченко. – К. : ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2014. – С. 112.

Швиденко Є.Ю. – слухач 7 КМ 2А
курсу ННЗДН Національної академії
внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ США ЩОДО ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Вивчення й аналіз правового досвіду зарубіжних держав щодо протидії дитячій злочинності дає змогу виявити переваги та недоліки законодавства України, і на цій основі визначити напрями його подальшого розвитку. Аналіз статистики дитячої злочинності в Україні зумовлює необхідність розглянути досвід інших країн та вирішити питання про його запозичення у правову систему нашої держави. Звісно, на розвиток дітей у кожній країні впливають притаманні саме їй різноманітні зовнішні умови, у тому числі географічні, соціальні, шкільні, сімейні тощо. Тому при використанні саме зарубіжного досвіду потрібно не просто вирішувати питання імплементації певних норм, а й провести роботу з адаптації необхідних дієвих підходів і засобів, запозичених в інших країнах [1].

Так, наприклад, у США існує три моделі превентивної діяльності: модель суспільних установ, модель безпеки індивідуума та модель впливу через навколишнє середовище. На федеральному й місцевому рівнях реалізуються програми запобігання злочинам. У деяких штатах участь громадян у зміцненні правопорядку дала змогу знизити кількість пограбувань на 30%. Тут використовується винагорода за інформацію, що має оперативно-профілактичне значення. Більша увага у практиці запобігання злочинності у США приділяється усуненню причин й умов злочинів, припиненню актів вандалізму, превентивному вирішенню конфліктних ситуацій у сім'ї, формуванню довірчих відносин між поліцією і громадянами.

Для Сполучених Штатів Америки характерною є особлива система захисту неповнолітніх у кримінальному судочинстві, що зумовлено низкою особливостей правової системи держави.

Історично США були батьківщиною першої у світі системи ювенальної юстиції. Для управління та контролю за неповнолітніми після їх звільнення була введена система пробації [2, с. 25].

Правова система цієї країни закріпила три основні вимоги до ювенальної юстиції. Передусім – це спеціалізація судочинства, яка передбачала наявність автономних приміщень для розгляду й вирішення справ щодо неповнолітніх; спеціалізованого судді та ізоляцію неповнолітніх від дорослих у місцях попереднього затримання. Судовий процес був спрощеним і проходив у вигляді співбесіди судді із підсудним за «закритими дверима». Важливою особливістю американського суду для неповнолітніх було те, що керівництво установами опікунсько-го нагляду за неповнолітніми здійснював суддя (до цього часу це була громадська посада). Це своєю чергою сформулювало поняття «делінквент» («правопорушник»), яке у своїй основі об'єднало поняття «дитина-злочинець» та «дитина групи ризику».

Отже, у США була сформована така структура «ювенальної юстиції»: створення спеціальних законів щодо неповнолітніх – виділення місця для спеціальних суддів – виникнення посади опікуна – широке залучення громадськості. Враховуючи вище- наведене, характерними для цієї структури були такі принципи: індивідуальний підхід до дитини; спеціальна процедура судового розгляду справ про обвинувачення неповнолітніх; наголос на допомозі неповнолітнім, а не їх покаранні; реалізація обраних заходів для неповнолітнього державним опікуном і громадськістю; обговорення з опікунами й батьками призначення виховних і лікувальних заходів [3].

Список використаних джерел

1. Колесник М.О. Зарубіжний досвід сфері протидії злочинності неповнолітніх і перспективи його впровадження в Україні /М.О. Колесник// Науковий вісник Херсонського

державного університету. – 2014. – Вип. 6-1. – Том. 3. – С. 122 – 126.

2. Савченко А.В. Кримінальне законодавство України та федеральне кримінальне законодавство Сполучених Штатів Америки : комплексне порівняльно-правове дослідження : [монографія] / А.В. Савченко. – К. : КНТ, 2007. – 594 с.

3. Ковна У. Ювенальна юстиція : історичний досвід / У. Ковна // Вісник Львівського університету. – 2004. – Вип. 40. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lawyer.org.ua/?d=604&i=&w=r>.

Писаренко О.О. – здобувач ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю «Право» ННІЗДН Національної академії внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПРИЧИНИ РЕЦЕДИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ЖІНОК В УКРАЇНІ

Підвищена суспільна небезпека рецидивної злочинності полягає у тому, що вона виражає таку якісну властивість злочинності, як її стійкість, та пов'язана з небажанням окремих осіб поводитись відповідно до норм поведінки, прийятних у суспільстві. Водночас проблема кримінологічної детермінації – одна із найскладніших у кримінології, оскільки охоплює різні сфери життєдіяльності жінки, деформація яких може стати причиною або умовою вчинення нею злочинів. Рівень жіночої рецидивної злочинності є показником морального здоров'я суспільства, його духовності, ставлення до основних загальнолюдських цінностей. Саме тому виявленню причин жіночої рецидивної злочинності має бути приділена особлива увага у кримінологічній науці [с.114].

Переважає більшість злочинів, вчинених жінками повторно, є корисливими або насильницько-корисливими. Тобто серед причин їх вчинення домінує корислива спрямованість

злочинної поведінки жінки. Це свідчить про те, що основними причинами злочинної поведінки таких осіб є деформація їхньої економічної свідомості, яка проявляється насамперед як розбіжність економічних цілей і поглядів та можливостей їх задоволення.

Дефектність правової психології виступає причиною кримінальної мотивації жінок, які повторно вчиняють злочини. Деформація сучасної правосвідомості жінки проявляється у правовому нігілізмі, негативному ставленні до права, правовій неграмотності, втраті орієнтирів правомірної поведінки, переконанні у відсутності рівності громадян перед законом, недовірі до системи правоохоронних та судових органів, тривожності щодо власної безпеки і впевненості у безкарності злочинців та їх готовності до вчинення злочинів.

З деформаціями правової психології тісно пов'язані дефекти моральної свідомості жінки-рецидивістки. У свідомості значної частини повторно засуджених жінок домінують мотиви фізичного виживання, раптової вигоди. Для багатьох із них характерна деморалізація міжособистісних відносин, зростання конфліктності у сім'ї та побуті. Все це доповнюється невпевненістю в завтрашньому дні, переживанням про ненадійність соціального статусу, матеріального становища [1, с. 115-116].

Специфічною причиною жіночої рецидивної злочинності є деформація її морально-вольових установок. Для них типові такі особистісні потреби, як підвищена чутливість у міжособистісних відносинах, прагнення до досконалості, демонстративність, схильність до психопатії та неврастенії, конформізм, зниження проявів вольових якостей у небезпечних ситуаціях, прагнення до комфорту в побуті, до отримання предметів особистого використання, особливо модного одягу тощо [2].

Підсумовуючи, викладене слід зазначити, що такі найбільш значущі деформації повторної злочинної поведінки жінки, як недоліки в економічній, моральній, правовій та соціально-побутовій сферах, зумовлюють деформації соціальної

(політичної, економічної, правової, моральної) культури жінки, а відтак – низький її рівень, а також виникнення у неї «комплексу» сваволі та ілюзій, що проявляється у повторному вчиненні нею злочину.

Список використаних джерел

1. Лагоцька В. Причини та умови жіночої рецидивної злочинності в Україні /В. Лагоцька // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2015. – 4(42). – С. 114-118.

2. Козлов С.П. Проблемы предупреждения преступлений несовершеннолетних лиц женского пола в современной России / С.П. Козлов // Российский следователь. – 2007. – № 18. – С. 14–17.

ЗМІСТ

<i>Азарова А. А.</i> ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ, ЯКИЙ ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВО ПОВІДОМЛЯЄ ПРО ЗАГРОЗУ БЕЗПЕЦІ ГРОМАДЯН, ЗНИЩЕННЯ ЧИ ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ	3
<i>Артеменко О. М.</i> ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ПОРЯДКУ ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ: РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРТНОГО ОПИТУВАННЯ	7
<i>Берило О. Г.</i> ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН ЩОДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕНАДАННЯ ДОПОМОГИ ХВОРОМУ МЕДИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ У ПЕРІОД КИЇВСЬКОЇ РУСИ	11
<i>Білецький А. В.</i> ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ МІЖ ДОНОРАМИ ТА НАЦІОНАЛЬНИМИ ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ	14
<i>Білоус В. П.</i> ПРОБЛЕМА ЛАТЕНТНОСТІ КОРИСЛИВИХ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ	17
<i>Борець Т. О.</i> НЕЗАКОННЕ ЗАВОЛОДІННЯ МОТОТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	21
<i>Ботнарченко І. А.</i> АСПЕКТИ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСОБИ, ЯКА ВЧИНЯЄ НЕЗАКОННІ ЗАВОЛОДІННЯ МОТОТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ.....	23
<i>Бочарова К. А.</i> КРИМІНОГЕННИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФОНОВИХ ЯВИЩ СУЧАСНОГО ВАНДАЛІЗМУ	26

<i>Василевич Я. В.</i> ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ДЕРЖАВНИМ КАЗНАЧЕЙСТВОМ ТА ДЕРЖАВНОЮ АУДИТОРСЬКОЮ СЛУЖБЮ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ТА ДОКУМЕНТУВАННЯ ПРИВЛАСНЕННЯ ТА РОЗТРАТИ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ.....	29
<i>Воропай Є. А.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВЧИНЕННЯ ГРАБЕЖІВ: ДЕТЕРМІНАНТИ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ХАРАКТЕРУ	31
<i>Гапон К. А.</i> ЖІНОЧА ЗЛОЧИННІСТЬ: ПОНЯТТЯ, СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ.....	33
<i>Горбенко Д. А.</i> ФАКТОРИ ТА ОБСТАВИНИ, ЯКІ СПРИЯЮТЬ ФОРМУВАННЮ ОСОБИСТОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ПРАВОПОРУШНИКІВ	36
<i>Грудзур О. М.</i> ЗМІСТ СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНОГО ДІЯННЯ У ВИГЛЯДІ ПРОХАННЯ НАДАТИ НЕПРАВОМІРНУ ВИГОДУ	40
<i>Давидова М. М.</i> ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АНТИНАРКОТИЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА НІДЕРЛАНДІВ ТА УКРАЇНИ	43
<i>Дан Г. В.</i> ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ: МІЖНАРОДНИЙ І ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД	48
<i>Заїчко О. В.</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ НЕЗАКОННОЇ ПОРУБКИ ЛІСУ	52
<i>Ігнатушко Ю. І.</i> ПРАВОВА ОХОРОНА КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ	55
<i>Кідіна Н. В.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ПІДСТАВИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ	57

<i>Корольчук В. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОБІГАННЯ РОЗВИТКУ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ	62
<i>Костюшко Н. О.</i> СПРОСТУВАННЯ КРИМІНОГЕННОЇ БРЕХНІ ЯК НАПРЯМ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ	65
<i>Криволапов В. М.</i> КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ ЗАВОЛОДІННЯМ КОШТАМИ ШЛЯХОМ УТРУЧАННЯ В РОБОТУ БАНКОМАТІВ.....	68
<i>Крижна В. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ, УЧИНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНИМИ	71
<i>Кудінов В. А.</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБРОБКИ ДАНИХ СИСТЕМИ ОПЕРАТИВНОГО ІНФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ	75
<i>Кулик К. Д.</i> АСПЕКТИ ВІКТИМОЛОГІЧНОГО ЗАПОБІГАННЯ РОЗБЕЩЕННЮ НЕПОВНОЛІТНИХ В УКРАЇНІ	78
<i>Лозовой Р. М.</i> ПЕРЕДУМОВИ ТА ПРИЧИНИ ІНТЕГРАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕОРІЙ У КРИМІНОЛОГІЧНУ НАУКУ	82
<i>Ляшенко О. М.</i> КРИМІНОГЕННА ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА: ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ ТА СПОСОБИ ЇЇ РОЗВ'ЯЗАННЯ.....	85
<i>Мозоль С. А.</i> ОСНОВИ КЛАСТЕРНОГО АНАЛІЗУ ЗЛОЧИННОСТІ.....	87

<i>Нікітін А. А.</i> НЕОБХІДНІСТЬ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ В'ЇЗДУ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ТА ВИЇЗДУ З НЕЇ	90
<i>Пилипенко І. В.</i> ВАЖЛИВІСТЬ УСТАНОВЛЕННЯ МЕТИ ЯК ОЗНАКИ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ САМОПРАВСТВА.....	93
<i>Свобода Є. Ю.</i> СУДОВО-ПОЧЕРКОЗНАВЧА ЕКСПЕРТИЗА: СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ.....	96
<i>Симоненко Н. О.</i> ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКА СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї	100
<i>Сисоєва В. П.</i> СУЧАСНІ КРИМІНОГЕННІ ФАКТОРИ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	102
<i>Скакун І. В.</i> КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ ТА ПОТЕРПІЛОГО ВІД НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ МАЛОЛІТНІХ	106
<i>Сметаніна Н. В.</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРИ ЦІНИ ЗЛОЧИННОСТІ У КРИМІНОЛОГІЇ	110
<i>Степанова Ю. П.</i> КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ТИПОЛОГІЯ РАНІШЕ СУДИМИХ ОСІБ, ЯКІ ВІДБУВАЮТЬ ПОКАРАННЯ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ.....	114
<i>Усатова Т. І.</i> ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОЦІНЮВАННЯ, ПРОТИДІЇ ПРОСТИТУЦІЇ ТА СТВОРЕННЮ АБО УТРИМАННЮ МІСЦЬ РОЗПУСТИ І ЗВІДНИЦТВУ	117

<i>Харкевич О. О.</i> ЗАХИСНИЙ МЕХАНІЗМ ЗЛОЧИННИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ВІД ВИКРИТТЯ ЇХ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	120
<i>Ценов В. М.</i> ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНОЇ КОМБІНАЦІЇ: ДОСВІД США	123
<i>Чумак К. О.</i> ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПУ ПРЕЗУМПЦІЇ НЕВИНУВАТОСТІ.....	125
<i>Шармар О. М.</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ НЕЗАКОННОГО ЗБАГАЧЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 368 ² КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	129
<i>Шило А. В.</i> ЗАПОБІГАННЯ КУРСАНТАМИ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЗЛОЧИННИМ ПРОЯВАМ В ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ	132
<i>Яцун М. М.</i> АСПЕКТИ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПЕРЕВИЩЕННЯ ВЛАДИ АБО СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	136
<i>Дмитрієва М.М.</i> КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ ПЛАНІВ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	138
<i>Гусарева О.С.</i> ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД ЯК ГАРАНТ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ.....	142
<i>Чорний М.В., Галан Н.В.</i> ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	145

<i>Посудєвський І.В.</i> ВІКТИМОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ДИТЯЧОМУ НАРКОТИЗМУ	148
<i>Удалов О.С.</i> ПРИНЦИПИ ТА ФУНКЦІЇ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФІЛАКТИКИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ НЕПОВНОЛІТНІХ.....	152
<i>Пустова Г.О.</i> ДЕТЕРМІНАНТИ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ.....	155
<i>Макарчук В. П.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ПОЖЕЖ.....	157
<i>Іваштенко С.В.</i> ЗАПОБІГАННЯ ЕКОНОМІЧНИМ ЗЛОЧИНАМ.....	161
<i>Степанченко Ю.Д.</i> КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСІБ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ ЕКОЛОГІЧНІ ЗЛОЧИНИ.....	164
<i>Швиденко Є.Ю.</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ США ЩОДО ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ.....	167
<i>Писаренко О.О.</i> ДЕЯКІ ПРИЧИНИ РЕЦЕДИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ЖІНОК В УКРАЇНІ.....	169

Наукове видання

**КРИМІНОЛОГІЧНА ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА:
ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ
ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ**

Матеріали
міжвузівської науково-практичної конференції
(Київ, 24 березня 2017 року)

Частина 2

Комп'ютерна верстка *В. В. Корольчук*

Підписано до друку 22.02.2017. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Обл.-вид. арк. 9,0. Ум. друк. арк. 8,37.
Тираж 50 прим.
